

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutoza 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beíratás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A protestáns egyetem kérdéséhez. — Még egy-
szer a román nyelv és az erdélyi ev. ref. egyhkerület, II. Válasz Dósa
Dénes tanár urnak. — Az áll. igazg. tanács r. gyűléséből. r. t. —
Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. Egyházmegyei vizsgálat.
(Folytatás.) A hunyad-zarándi egyhmezéből. Kérelem és nyílt szá-
madás. — Egyházi lapok szemléje. — Külföldi szemle. — Tár oza:
A Beechingtoni kilencz ifju hölgy. (Angol beszély.) (Vége.) — Külön-
félék. — Hivatalos rész. Az állandó ig. tanács által a moldva-
oláhországi missió állásáról az egyetemes conventhez intézett jelen-
tés. Az erdélyi prot. közl. szerkesztőségének. — A szerkesztő postája.

A protestáns egyetem kérdéséhez.

Kolozsvár, 1879. máj. 1.

Mai számunk hirrovatából értesül az olvasó azon
jelentős mozzanatról, mely a rég tervezett protestáns
egyetem ügyét új csapásba tereli, melyen a vitaár
fölvont zsilipjei aligha fognak többé gátat vetni a
megindult érvek s ellenérvek egymást romboló hul-
lámainak. A tiszántuli egyházkerület, midőn a függő-
ben levő közös ügyek elintézésére egy határozatképes
convent megtartása érdekében hozott határozatot, alig-
ha utógondolat nélkül járt el. Nekünk ez utógondolatot
nem tisztünk fürkészni. Ha egyszerűen rámutatunk a
lehető kapcsolatra a convent javára hozott határozat,
s a protestáns egyetem Debreczenben föllállításának
óhaja közt, ezért senki sem foghat tulzó roszhisze-
müséggel vádolhatni. Mi mindenesetre csak örvendeni
tudunk az áldozatkészség nemes nyilatkozatainak s a
tettre ébredés jeleinek, mindazonáltal kötelességünk-
nek ismerjük, komolyan fölhívni a figyelmet a fenn-
forgó kérdés azon tisztán tárgyias vonásainak meg-
figyelésére és szem előtt tartására, melyek egy, az
összes magyar protestántismust oly osztatlanul érintő
ügyben, egyedül lehetnek méltók meggyőződésünknek,
pártállásunknak irányt és utat szabni.

Részünkről, nem hangsúlyozhatjuk eléggé, erős
kételyeket táplálunk mindjárt első sorban a kérdés
fölvetésének alaki szabatossága s nemkülönben tervi
célzszerűsége iránt.

Egy teljes, azaz nem csak filozófiai s theologiai,
hanem természettudományi, orvosi s jogi fakultásokkal
beállítandó protestáns egyetem eszméjét, őszintén
szólva, nem csak hogy időszerűtlennek, anyagi tehet-
ségünket meghaladónak, de a kor által határozottan
tulszárnyalt oly álláspontnak tartjuk, melynek megva-
lósítása közmívelődési viszonyainkat ép úgy veszé-
lyeztetné, mint hogy kikerülhetlenül vezetne, más-
felől, felekezeti jogállapotaink gyökeres felforgatá-
sára. Azt hisszük, senki sem tagadhatja ma már,
hogy bármely modern jogállamban az egyetem többé
nem egyházi, de lényegesen állami intézményképen te-
kintetik, s ha száz, kétszáz év előtt az egyetemi tanítás-
nak orthodox katolikus vagy szigoru kalvinistikus
jellegéről lehetne szólni teljes megkülönböztetéssel, úgy
ma már ez ellentétek, nagyrésztben, nem léteznek többé,
egy semleges egységbe olvadtak föl, hol csupán a
tudományos módszerek különfélesége képezi még leg-
főlebb az egyetlen dissolváló elemet. A 19-ik század
tudományossága ma oly önható elv, mely nem szorúl
többé idegen szempontok s annál kevésbbé felekezeti
előtérbe állítására, sőt világjelentősége teljes önérze-
tével zár ki köréből minden olyat. Ehhez képest, ha
épen a netán egymással szemben álló tudomány-elvek
methodicai egyensúlyozását akarnók elérni, erre nézve
csak a tanerők, részben már is kivitt, párhuzamos-
sága kívántató meg. De mivel a módszerbeli külön-
bözőségek úgy is nem annyira a tudomány anyagára,
mint inkább alakjára vonatkoznak, holott az egyete-
mi tanulás célja nem az ismeretek, de az abstract
megismerés, a mint már Fichte is az egyetemeket
csak a „tudományos észhasználat műoskoláinak“ tartja:
tehát egyfelől a maga eszményi fontosságában fölfog-
gott és méltatott tanszabadságot, másfelől a közép-
iskolai alapok remélhető és kilátásba helyezett kiszé-
lesztését véljük mi azon két expediensnek, melyek
idővel a tanmódszerek és irányzatok elve szerint ke-

resztül vitt párhuzamosság átmenetinek nevezhető intézményét is feleslegessé teendik. Ily értelemben hisszük, hogy ma már a teljes tanszabadság van hivatva egyedül és egyenesen a felekezeti elv helyére lépni.

Teljes négy, illetőleg öt facultással ellátott protestáns egyetem tervezete — nézetünk szerint — csak a felekezeti szédelgés sugallata lehet. Elhisszük, hogy a „protestáns“ jelző itt a szabadelvűség bizonyítékaképpen szerepel; de e tekintetben tán még is több realis biztosítékot nyújthat a közoktatásügyi állami kezelése, mint bár a legliberalisabb egyházi árnyalat, mely a dogmatismustól teljesen ment sohasem lehet, már csak saját főnnállhatási érdekének szempontjából sem. Szédelgésnek nevezzük a protestáns elvnek az u. n. exact tudományokra, sőt, nagy részben még a jogi tudományokra (perrendtartás, váltó-eljárás, stb.) való kiterjesztését is, mert ezáltal oly működési térre lép, hol mit sem produkálhat, a mi közbenjárása nélkül ne lett volna ép oly jól produkálható: tehát oly kétes értékű, sőt ellenszenvet keltő, szerepet vállalna, mely a protestáns elv főnségességének ártalmára válnék. Sőt eltekintve ettől, vajjon volna-e bármi kis észszerűség abban, hogy a protestáns egyházkerületek, államjogi viszonyaik mai állapotához képest, saját pénzükon állami közegeket (közigazgatás is bírósági hivatalnokokat) neveljenek, holott a magok szükségleteinek se képesek eleget tenni, s a lelkész-, tanár- és tanítóképzés terén oly nagy fontosságú teendők várnak még rájuk?

Mindezekből kifolyólag, egy teljes öt karu külön protestáns egyetem felállításának szükségtelen volta kétségen kívül állván, aligha csalódunk, ha azon nézetünket kockáztatjuk, hogy protestáns egyházkerületeink anyagi képességének úgy, mint szellemi szükségletének egyedül megfelelő föladatul a lelkész-képzés és a theologiai facultás szervezése tekintendő. Kapcsolatban ezzel, az állami tanárképzésnek protestáns szellemben való kiegészítése is elodázhatlan szükség.*) Nem csak szorosán vett bölcséleti tantárgyak, de a történelem, sőt a nyelvtudományok (összehasonlító vallástörténelem) is szükséges kiegészítő részét képezik a prot. tanárképzésnek. Egy ily kapcsolata a lelkész- és tanárképezdének, a tudomány mai magaslatának megfelelő színvonalon tartva, nemcsak hogy fájdalmasan érzett hiányt volna pótolni hivatva, de szükségesön tengődő

*) A protestántizmus a tanszabadságot nem csakhogy ki men zárja, sőt sürgeti. Szerk.

theologiai irodalmunknak is oly röptet adna, mely műveltebb nemzeteknél, ez idők szerint, a magasabb értelemben vett humanisticus kőpzésnek elengedhetlen kriteriuma. Itt, és csakis itt nyilatkozik a protestantizmus igazi, mélyreható föladata, míg ott, hol a kivont határokon túllépve kicsinyes és praetendált szempontok szolgálatába lép, hogy nyíltan be nem vallott célokat érjen el: saját világtekintélyét és hitelét ássa menthetlenül alá.

Az erdélyi egyházkerület belélete vívódásainak a közelmúltban egyik főmozzanatát épen e kérdés képezte s elég ráutalunk az e tárgyban lefolyt hirlapi és röpirati küzdelmekre, melyek a kolozsvári egyetem kiegészítésének ügyét úgy elvi, mint gyakorlati oldaláról feles mértékben megvilágították, hogy azok alapján, a dolog iránt érdeket tápláló bárki is meggyőződését tisztázni s határozott állást foglalni képesítve legyen. Épen a bölcselmi kar itt működő kiváló erőinek tulnyomólag protestáns volta s az egyház ügyeivel szemben tanusítani szokott dicséretes érdekeltsege adnak oly kedvező szint egy itt felállítandó prot. theologiai facultás s a tanárképzést a kolozsvári ref. főtanodával — mint leendő tanáraink számára gyakorló iskolával — kapcsolatban kiegészítő intézet felállítása lehetőségének. Kolozsvár, úgy egyházirodalmi viszonyait, mint vallási közállapotait tekintve, a szabadelvű protestantizmus góczául tekinthető; itt biztos melegágyat találhatnának azon eszmék, melyek a létrejövendő prot. theologiai facultás nyilvános működését szükségképpen kísérnék. Mindenki tudja, hogy e célra már is jelentékeny összegek gyűltek be közadakozás útján s a többek között egy gr. Mikó Imre is letett alapítványa által szentesítette e törekvést. Ha a testvér prot. egyházkerületek fölfognák ez ügyet, úgy mint azt komoly megfontolás után valóban éreznők s fölfogniok kell: az eszme csakhamar tényé lenne válandó.

Még egyszer a románnyelv és az erdélyi ev. ref. egyházkerület.

(Válasz Dósa Dénes tanár urnak.)

II.

Dósa ur hosszasan fejtegeti azt, hogy minden népnek saját nyelvén kell hirdetni az evangeliumot s így a hunyadmegyei elrománosodott ref. hívek számára románul vagy oláhuul kellene ezután praedicalni. S ezt az indítványt fenntartja ezutánra is.

A viláért sem felejtettem én el t. tanár ur azt, a mit sz. Pál mond a rómaiaknak: „Minden nyelv istennek tesz vallást“ 14 r. 11 v. s a mit ugyan ő mond a korintusiaknak: „Hálákat adok az én Istenemnek, hogy mindnyájatoknál inkább tudnék én idegen nyelven szólani. De a gyülekezetben inkább akarok őt szót szólni értelemmel, hogy egyebeket is tanítsak, hogy nem mint tízezer szót szólni idegen nyelven.“ I. Kor. 14, 18, 19.

Azt hiszem, hogy ezt tudja minden prot. lelkész, e felett tehát napirendre térhetnénk. Hanem a köztünk felmerült polemikában igen-igen fontos kérdés, hogy vajjon a hunyadmegyei ref. keresztények idegen nyelvnek tartják-e a magyar nyelvet, avagy épen azt tartják hitők ősnyelvének, melyen inkább akarnak hallani őt szót értelemmel, mint tízezer szót román nyelven? Én legalább eddig soha sem hallottam, hogy valamelyik hunyadmegyei ref. egyházunk hívei kérelmeztek volna a néhai főconsistoriumnál és közzsinatnál az iránt, hogy ezután az istentisztelet nyelve ne a magyar, hanem a román legyen. Vigyázzunk azért magunkra s gondoljuk meg jól mit teszünk. Ez a nyelv-kérdés nem az illető nép kebeléből indult ki. T. Dósa és t. Deák urak akarják bevinni a román nyelvet a hunyadmegyei magyar ref. templomokba a nép hire-tudta nélkül.

Megengedem, hogy lenne olyan egyházközség, mely azt elfogadná, de lehetnek olyanok is, a melyek ezt mondanák: „Ha az urak azt akarják, hogy mi oláhok legyünk, nő hát azok leszünk egészen,“ és elmennek tömegesen az oláh paphoz. Én azért most és mindig azt állítom, hogy a tanár ur indítványa olyan tűz, a melylyel napjainkban nem eszélyes játszani.

Még abban az esetben is, ha a hunyadmegyei ref. hittestvérek maguk tömegesen folyamodnának az egykerületi közgyűléshez az istentisztelet nyelvének megváltoztatásáért, még ezen esetben sem lesz szabad a dolgot úgy elhírtelenkedni, hogy egy 300—400 forintos román nyelvmestert már a folyó év szeptember hóban beállítsunk, mint Dósa ur indítványozza, a nagy-enyedi theologusok részére. Sokkal fontosabb elvi kérdés ez, hogy sem Hübele Balázs módjára neki rontsunk. Az, hogy a tordosi ref. hívek azzal fenyegetődtek, hogy ők inkább oláhokká lesznek, mintsem a földadót is őkmagok fizessék, még legtávolabbról sem adhat okot a nyelvcsereére. Megteiték ezt a convertálást tősgyökeres magyarajku egyházak is, mihelyt tartozásaik teljesítésére szorították, vagy túlfelől fényes ígéretekkel csábították.

Azonban most veszem észre, hogy mi, t. i. a tanár ur, t. Deák Gerő ur és én olyan kérdés felett vitatkozunk, melyhez van ugyan jogunk szólani, de, talán, még is vannak kompetensebb egyének is, mint mi vagyunk. Hol vannak a hunyadmegyei ref. lelkészek, hol vannak az egyházak presbyterei, gondnokai és hol van azon egyházmegye derék esperese, t. Bartha Lajos ur. Hol van Hunyadmegye k. tanfelügyelője, Réthy Lajos ur. Szóljanak ők a tárgyhoz, hisz ők élnek a nép között, ők tudják annak lelki szükségét, bizonyára sokkal jobban, mint én innen Brassóból tud-

hatom. Részemről csak is annyit óhajtottam itt kifejezni, miszerint a magyar nyelvet a hunyadmegyei ref. hívek, tudtomra, eddig nem tekintették a templomban idegen nyelvnek, sőt épen hitők nyelvének s mint ilyen ellen soha sem kérelmeztek az illető helyeken. A magyar nemzetiség és ref. egyház náluk a legszorosabban össze vannak nőve, ha az egyiket mi vesszük el a néptől, a másikat ő fogja önként odahagyni.

Hátra van még, hogy közmivelődési szempontból is szóljak egy pár szót a felvetett tárgyhoz.

Ebben a pontban nem ágaznak el annyira nézeteink, már t. i. a mi az iskola által eszközözendő culturát illeti, mert Dósa ur is azt óhajta, hogy a tanításnak tisztán magyar nyelven kell történni, s még az iskola udvarán kívül is magyarul beszéljenek a növendékek. Én is azt mondom, hogy nem árt, ha a tanító románul, a tanár ur szerint oláhul is tud, s nem veri meg a magyarok Istene, ha egyes szavakat oláhul is kiejt a száján. A különbség közöttük csak az, hogy én az iskolát a templomtól, nyelvkérdésben, egyáltalán nem óhajtom elválasztani. Ha a tanuló az iskolában magyarul tanul, ha 13—14 éves korában magyarul konfirmál, magyarul énekel, magyarul imádkozik, tehát halljon magyar szót, magyar prédikációt teljes életében a templomban is, mert ha oláhul prédikálnak neki: akkor lehetetlen, hogy oláhnak ne tartsa magát. „Nálunk a nemzeti nevelés nem csak főerény, de egyuttal főéletssükséglet is; azért ennek nálunk az erkölcsi nevelésnek egyik főpontját kell képeznie“, mondja Zsengeri Soma a Pestalozzi műveinek fordítója. Én hozzá teszem, hogy az erkölcs-vallási nevelésnek is főpontját a nemzeti nevelés kell hogy képezze. A tanár ur felette sokat vár az iskolától, ha azt hiszi, hogy a 6—12 éves korban a nemzeti nevelést befejezheti. Ellenkezőleg, ha tudja a tanuló, hogy a confirmáció után oláhnyelven fog neki az istentisztelet tartatni, bizonyos, hogy nem fog a magyar nyelvvel sem az iskolában, sem azon kívül sokat vesződni.

Olyanformán is veszi ki magát a tanár ur indítványa, mintha valakinek szemei elgyengülvén, hogy jobban láthasson, tehát az egyik szemét Gambetta módjára kiszurná. Még csak akkor esnék az igazi circulus vitiosusba, ha a tanár ur indítványa életbe fogna léptetni. Iskola, templom sem volt eddig elegendő a magyar nyelv és hit erkölcsi élet megvédésére és ezután legyen elég egymaga az iskola?! Két szem helyett egy szem! Annak a műveltségnek, a melyet mi iskoláink és templomaink által terjesztünk a magyar nemzeti műveltségnek kell lenni és épen ezért nem osztiom a tanár ur nézetét, hogy a magyar prot. pap ne lehetne egyzersmind magyar nyelvmester is. Bár azok lettek volna, nem lenne ma annyi desolált egyházunk hazaszerte. Éppen mert nem voltak nyelvmesterek, épen ezért nem gondoltak híveik hit-erkölcsi és közmivelődésével s ezért jutottunk oda, a hol már azt hisszük rémülésünk perczeiben, hogy csak is az oláh nyelv lehet utolsó menedékünk. Mentzen Isten!

Egy kászoni román tudósítást olvasok a balázsfalvi

„Foia Scolastica“ legujabb számában, melyben egyebek között ez áll: „Tövises a román tanítók pályája mindenütt hazánkban, de legtövisesebb itt a székelyföldön, a hol a románok nyelvét a magyarok között végpusztulás fenyegeti. Azonban az Urnak valódi szolgálói nem ismernek akadályokat.“ (Dar sierbitori celi a deverati ai Domnului nu eunoscu obstacule.)

Azt szeretném én, ha Hunyadmegyéből is ezt olvashatnám az „Erdélyi Prot. Közlöny“ és „Szemle“ hasábjain, hogy: az Ur ref. hitü szolgálói ott sem ösmernek akadályokat a hit-erkölcsei és nemzeti mivelődés terjesztése körül. Ha Kásonban állhat és virulhat a román nyelv és román miveltség, azt hiszem, hogy Hunyadmegyében is állhat és virulhat a magyar nyelv, a magyar miveltség és a hit-erkölcsei élet. Bizonyos, hogy Budapest magyarosítása is sok áldozatba és fáradságba került és ez Hunyadmegyében sem lehet másképen. Áldozunk e célra s ezt értem, de nem élek a tanár ur eszközével mert épen azzal fognák ott a vallási és erkölcsei életet és nemzeti közmivelődésünket megsemmisíteni. A magyar közmivelődésnek ki kell vinnia magát Hunyadmegyében is. Az absolutismus alatt nevedett generatio hulljon el, mint Mózes szolgáló népe a pusztában, de a szabadság levegőjében született nemzedékeknek vallásos és erkölcsei magyaroknak kell lenni; csak akarják ezt a nép vezérei s ne ismerjenek akadályt az Ur szolgálói. Mit félték ti kicsinyhitűek? kérdezem a Megváltóval.

Egészen más dolog az, ha egyházkerületünket tömeges petíciókkal rohannák meg a hunyadmegyei ref. hívek melyekben határozottan követelnék, hogy ezután az iskola és templom nyelve a román nyelv legyen, ellenesetben mindnyájan convertálnak. Ekkor már nem maradna egyéb hátra mint az, hogy vagy bocsássuk őket az óhit és románság kebelébe vagy pedig fordítsuk le számukra oláh nyelvre a bibliát, kátékat, zoltáros könyveket és iskolai könyveket s kövessünk el mindent, hogy mint román ref. hitü testvérek élőtágjai legyenek a protestantismusnak. Ezt értem s példát is látok rá a szász atyafiaknál, kiknek ugy tudom van két oláh evang. eklézsiájok Szeben körül, kik valaha szászok voltak s ma oláhevangelikusok. Azonban valamint e szász evang. testvéreinknek nem sikerült, bizonyos, hogy nékünk sem fog sikerülni a gör. kel. és gör. kath. románok között proselitákat szerezni. Ne is törekedjünk mi erre, ha az a nép nem követeli az oláh nyelvü istentiszteletet, hanem fogjanak kezét az iskola, a templom és állam s lehetetlen, hogy ne sikerüljön a regeneratio, ha csak abban a népben egy szikrája van is még annak a tudatnak, hogy ő magyar.

Hogy a tanár ur a románnyelv megtanulását olyan könnyü dolognak tartja: ezen mosolyognom kellett. Igen is ugy van, hogy Bukarestben francia, olasz szavakkal tömték meg a román nyelvet. Hát nálunk mivel tömték meg? Felelet: latinnal is a francia mellett. Azon nyelven, a melyen a hunyadmegyei magyarság beszél, nem írunk ám predicatiót. Nem oláh, nem új románnyelv az, hanem

olyan zagyvalék, melynek irodalma nincs, nem lesz soha s melyet literatus ember csak ott élve tanulhat meg. Olyan oláh vagy román nyelvtan nincs a világon a melyből ezt meglehetően tanulni. De ismétlem, hogy azon predicatiót írni nem lehet, mert erre végtelen szegény. Nincs választás, meg kell kezdeni ennek tanítását már az iskolában, mert a templomban is így fogják megérteni a predicatiót. Akkora munka ez uraim, hogy ennél százszor könnyebb visszaszerezni, az elveszett anyanyelvet: a magyart.

Ezek után kijelentem, hogy én e tárgyhoz egyhamar többé hozzá nem szólok, hanem ismételve felhívom a hunyadmegyei illetékeseket, hogy szóljanak nekik; de okvetetlenül szóljanak, mert e felvetett kérdés egyházkerületünknek egyik legégetőbb kérdése. Szóljanak pedig ne csak saját nevükben, hanem híveik valódi óhajításai szerint is.

Brassó, 1879. ápril havában.

Koós Ferencz,
tanfelügyelő.

Az áll. igazgató-tanács r. gyűléséből.

Kolozsvártt, 1879. ápril 27-én.

Jelenvoltak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök; Gyarmathy Miklós, Szász Béla, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor, Parádi Kálmán, számvevő, ügyvéd és titkár.

Főt. püspök ur jelenti, hogy a mult ülésből vett megbízás folytán, főt. Török Pál dunamelléki superintendens társához intézett megkeresésre azon felvilágosítást nyerte, hogy a br. Baldácsi alapítvány részére megállapított 100 ezer frt kölcsön felvétele iránt az igazgató-tanács felhatalmazását kész elfogadni az általános biztosító-társaság igazgatósága, ha az ig. tanács által kiállítandó meghatalmazványt a közjegyző aláírja és bizonyítványt állít ki, hogy a szervezeti törvény 7-ik fejezetének 6. pontja szerint az ig. tanács erre fel van jogosítva. Dr. Jenei Viktor megbízott a meghatalmazvány és bizonyítvány kiállítása végett a közjegyzőnél a szükséges lépések megtételére.

Titkár jelentést tévén arról, hogy b. e. Alsó Zsigmondné, szül. Jánosi Rozália által tett végrendeleti függelékében a m.-palatkai egyhközségünk részére tett hagyomány felvételéről jelentés még nem tétetett, holott tudomása szerint, a hagyatékot képező fekvőségek majdnem mind eladat:ak, széki egyh megyei esperes felhivatik a hagyomány birtokbavétele végett tett intézkedésekről és az ügy jelen állásáról részletes jelentéstételre és az iránt felvilágosítás-nyújtásra, hogy a pagocsaí és szavai egyhközségünknek tett hagyományok tulajdonjogilag át vannak-e telekkönyvezve az illető egyhközségeinkre?

A kutyfalvi egyhközség fekvőségeiből a m. keleti vasut-társaság által kisajátított fekvők kártérítési összegei elhelyezése igazolásául felküldött kötelezvénnyek azon utasítással küldettek vissza kiegészítés végett, hogy a kötelezvénnyekbe irassék bele, miszerint a kikölcsönzött tőke, mely alaphoz tartozik, t. i. papi-, tanítói-fizetés vagy egyhközségi alaphoz? a zálogjogilag nem biztosított követelések

kikölcsönzői még egy, tehát két készfízető kezzel, iras-
sák alá a kötelezvényt.

A vallás- és közoktatási miniszter ő nmlga a sz. udvar-
helyi és sepsi-szentgyörgyi tanodáink ifjúságának a szem-
betegség, himlő- és torokbajok miatti szétbocsátásáról
tett feljelentésre tudatja s illetőleg közli a nmlgu belügy-
miniszter ur közegészségügyi rendeletét, mely szerint a
járvány széthurcolásának meggátlása végett szükséges, hogy
a tanodai előjáróságok jövőre a tanuló ifjúság között ter-
jedő járvány esetében, mielőtt az ifjúságot szétbocsátának,
a közigazgatási bizottságot arról hivatalosan értesítsék. A
tanodák előjáróságai felhivatnak a leirat értelmében leendő
eljárásra.

Marosi egyhmezge esperese felhivatik m.-madarasi
birtokos b. e. Pataki Miklós végrendeletének hiteles máso-
latban felküldésére és az m.-madarasi egyhközségünk ré-
szére tett hagyomány ügyállásáról felvilágosítás nyújtásra.

Enyedi egyházmegyénk esperese felvilágosítás nyuj-
tásra hivatik fel az iránt, hogy az egerbegyi gróf Tho-
roczkai-féle malomból az egerbegyi egyhközségünk egyházi
személyeit illető évi 80 véka buza javadalom zálogjogilag
van-e biztosítva s mivel a gr. Thoroczkay jószág egy része
már eladatott, ha nem volna biztosítva, biztosítása iránt
haladéktalanul intézkedjék.

A dr. Geese emberszereteti intézet ig. bizottsága be-
jelentvén mltgos Gyarmathy Sámuel bizottsági tagnak Bu-
dapestre költözésével állomásáról beadott lemondását, he-
lyette dr. Dósa Miklós kir. táblai pótbiro neveztetett ki a
bizottság tagjául. r. t.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

Réty, 1879. marc. 28.

Egyházmegyei vizsgálat.

(Folytatás.)

21. Alaptőke összege 32,305 frt 89 kr. Alaptőke 10
egyhközségben nincs, tetemes összegek vannak Szemerján,
Szt.-Királyban, Brassóban, Oltszemén, Zalánban, Angya-
loson, Besenyőn, Lisznyóban, K.-Borosnyón, F.-Dobolyban.
— Kilyénben a templom javítására az állam-segélyből kapott
300 frt helyben osztatott ki kölcsön, jelenleg 388 frt 12
kr-ra emelkedett a kamattal; egyhvizsg. székünk megren-
delte, hogy hajtassék fel 15 nap alatt s az egyhm. tanács
engedélyével, betáblázásra adassék ki. Szt.-Királyban jelen-
tetik, hogy 5 adós be van perelve, egyhvizsg. székünk meg-
hagyta, hogy minden adósságok hajtassanak fel, minthogy az
idén templomot kell építeni. Templom-építési tőke 6707 frt,
ebből 2300 takarékpénztárban van, kepeváltási-alap 2276 frt,
ebből is 350 frt takarékpénztárba van elhelyezve. Oltszemén
is meghagyatott, hogy a 100 frton felüli összegek betábláz-
tassanak. Zalánban kepeváltási tőke 477 frt, ebből 400 frt
takarékpénztárban van, a takarékpénztári könyvecske, mely
865. számú, az egyház ládájába a vizsgálat előtt betéteztet.
Besenyőn is a templomtőkére nézve betáblázás rendeltetett.

Magyaroson jelentetik, hogy a község papiház építési alapul
ajándékozott 318 frt 91 kt, melyért egyhvizsg. székünk
köszönetet szavazott. Fel-Dobolyban legátus-alap 615 frt 40
kr; olvastatik az egyhközség határozata, mely szerint községi
tanító Bodola Antal 1879. évre tekintessék légatusnak s
fizetése legyen 30 frt. De ezen határozatnak ellene mondott
egyik véghagyományozó örököse azon az okon, hogy mindkét
véghagyomány csak tanodából jövő legátusnak rendeli a fi-
zetést, ezért egyhvizsg. székünk az egyhközség határozatát
megsemmisíti, s megrendeli, hogy az udvarhelyi ref. tanodá-
ból hivjanak legatust ünnepenként, 12 frtra.

22. Iskola-tőke összesen 14,123 frt 34 kr, nagy ősz-
szegek vannak Al-Dobolyban, Uzonban, Brassóban, Marto-
noson építési-alap, Angyaloson, Bikfalván. Brassóban az
iskola-tőke kamatjából szegény tanulók segélyeztetnek könyv-
vel és ruhával, a jelen iskolai idény alatt is 90 frt fordít-
tatott e célra. Hidvégen iskolaitőke nincs, de a magtárból
évenként 50 frt adatik az iskola fenntartására. Martonoson
iskolaépítésre kapott az egyház 100 frt állam-segélyt és a
Borza-alapítványból 50 frtot minthogy pedig az iskola köz-
ségivé van változtatva, megrendeltetett, hogy e két összeg a
községi alapítványtól elkülöníttessék s külön kezeltsék. Az
egyhközség továbbá kéri, hogy engedtsék meg az állam-
segélynek a templomfődele kijavittatására fordíthatása, aján-
lattal egyhvizsg. székünk beterjeszti az egyházm. tanácshoz.
Magyaroson dicsérettel említettik meg, hogy a gyümölcsfa-
iskolából 69 frt 85 kr van tőkésítve. K.-Borosnyón nincs
iskola-tőke, de évenként a magtárból 10 frt fordíttatik a
tanítók fizetése pótlására. Megemlítendő továbbá az is, hogy
Uzonban és Bikfalván a tanítókat az iskola-tőke kamatjából
fizetik.

Végül a tőkék leírása után megjegyeztetik, hogy min-
denütt kihirdettetett a tőkék kezelésére és kamat-lábra nézve
az igazg. tanács 1782—1878. számú rendelete.

23. Magtár. Rozs összesen 1733 hectoliter 82 liter,
törökbuza 1125 hectl. 86 liter, zab 379 hect. 13 liter, buza
2 hect. 16 liter; pénz 1513 frt 42 kr, melyben benne van,
a Bodolán papi fizetésre a magtárból alapított 1043 frt 21
kr. Nagy magtárak vannak Uzonban, Nyónben, Bodolán,
Hidvégen, Gidófalván, Árkoson, Bodokon, Magyaroson, Kis-
Borosnyón, Nagy-Borosnyón, Egerpatakon. Nincs magtár
Brassóban, Angyaloson, Bikfalván; Szemerjén a magtár a
község kezelése alatt van, a tisztség örököse alatt a m. k.
miniszterium által megerősített alapszabályok szerint, egyh.
vizsg. székünk átirást határoz a tisztséghez, hogy pontosan
számadoltassa a magtár kezelését, s értesitse erről egyhm.
előjáróságunkat, minthogy ezen nagy magtár nevelési célra
van alapítva. Kilyénben jelentetik, hogy egy adósnál 72
véka 10 kupa rozs veszélyezve van, komolyan megrendelte-
tett, hogy minden áron hajtassék be; a kezelésre nézve az
eddig mellé még egy egyén választassék s záros hely állít-
tassék. Szotyorban dicsérettel említettik fel, hogy a mult
évben a magtár 8 hectoliter 66 liter rozs volt, jelenleg 19
hectol. 55 lit., melyet a hivek adakozása s áldozatkészsége
szaporított fel. Al-Dobolyban a magtárt egyesek alapították

s $\frac{1}{16}$ részét átengedték az iskolának, mely jelenleg teszen 21 hect. 55 lit. és 10 frt 30 kr, de még nincs semmi begyűlve, következésképp nincs semmi tényleg átadva. Uzonban a magtár kezelését dicsérettel kell kiemelni, minden be van gyűlve, szép látni egy oly nagy tömeg gabonát hombárókban. Erősdön a kamatoknak az adósoknál való tőkésítése betiltatik. Árapatakán megrendeltetett, hogy a magtári szabályok jkönyvbe irassanak be. Hidvégén mulhatatlanul egy magtár építése igényeltek. Gidófalván a mult évi mennyiséghez képest apadás levén, oka az, hogy az egyház közszükségeire van alapítva s a mult évben 45 hectoliter az épületek javítására fordított. Árkoson a tiszta és hű számadás dicsérettel említettik. Kálnokon a számadás nem levén beadva, mártius 31-én tiszta és pontos számadás beadása rendeltetett el. Málnáson a pontos kezelésért elismerés szavaztatott. Etfalván megrendeltetett, hogy az alapszabályok 30 nap alatt adassanak be megerősítés végett. Besenyőn is megrendeltetett, hogy a magtárkezelő számadását 8 nap alatt adja be. Komollón megrendeltetett, hogy a nagy összegek vétessenek fel s egy egyének 3 hectoliternél több ne adassék, továbbá, hogy ne egyedül a mbiró kezelje, hanem a presbyteriummal egyetértve adassanak ki a kölcsönök, végre állittassék felelősség terhe alatt tőke- és jegyzőkönyv Lisznyóban megrendeltetett, hogy a presbyterium mindig vegyen számot a magtárról s irassa jkönyvbe. K.-Borosnyón a magtárból évenként 10 frt fordittatik az egyházközségi könyvtárra. Egerpatakon a magtár tűzkár ellen biztosítva van 400 frtig.

(Vége következik)

A hunyad-zarándi egyházmegyéből.

Kérelem és nyílt számadás.

Körösbánya 1879 apríl hava.

A volt Zarándmegye székvárosában, Körösbányán, a reformatusoknak hosszú időközön át templomuk volt, s papjaik csekély fizetését az 1848/9 idő szakig a vidéken lakó hivek, főleg néhai áldott emlékü gróf Gyulai Lajos s még előbb a Nalácziai segédelmével fedezhették.

Az 1848/9-ik év sulya alatt azonban a templom romba dőlt; gyászos események hatalma meggyéríté lelkesebb hazánkfiait s vallásos buzgóbb és tehetősebb pártolóit annyira, hogy csak a vallásos erős hit előtt derenghetett egyházunk jövő ujjászületése — s ez is csak a messze távolban.

Az egyház megfogyott erejéhez képest hangya szorgalommal gyűjthetett annyit, hogy egy szerény papi lakot és egy szép harangot készíttethessen s néhai boldog emlékü Bálint Sámuel kegyes hagyományából szükön fizetheti lelkészét.

A k.-bányai ref. egyháznak tehát nincs temploma. Isteniszteletet a papi lakban levő iskola szobában kénytelen tartani s reménye sincs a közel-jövőben saját erején magának templomot építeni — mióta Zarándmegye s vele együtt Körösbánya annak székhelye lenni megszűnt, nincsen annyi jövedelme, hogy a lelkész szerény fizetését s épületei fenntartására szükséges kiadásait fedezhesse.

A k.-bányai ref. templom fölépíthetésére 3000 frt készpénz kell; mert kézi munkát az egyház hivei ígértek s kötelezték magokat hordozni.

Romban álló templomunk fölépítése czéljából folyamodunk egész alázatos tisztelettel a prot. hivekhez segédelemért. Kérésünket a következőkkel jindokoljuk:

1-ször. A volt Zaránd megye mintegy 60 ezer román népesség közepette alig van 500 magyar nemzetiségű lélek s ezekből 162 lélek a k.-bányai ref. egyházra esik, ide nem számítva a hozzá tartozó leányegyházakat, a legnagyobb szám, mely ezen volt megyében egy helységben együtt van.

2-or. A fennálló három ref. egyházak közül (kristyori, brádi és körösbányai) az egyetlen egy brádi áll még fenn önerején s az is nem hiveinek csekély száma s még csekélyebb segélye — hanem a buzgó hitfelekezeti elődök anyagi alapítványi áldozata alapján.

3-or Mindhárom ref. egyházat — kizárolag oázként lehet és kell jövőre megjelölni, mert ezek fogják fönntartani nemzetiségünket s Isten után megövní vallásunkat. A nagyobb feladat a k.-bányai ref. egyházra esik, mint a melynek missioja a hozzá tartozó számos leányegyházakra is kiterjed. A leányegyházak tagjai a körösbányai ref. egyházat veszik igénybe, vallásos szükségük kielégítése végett főleg urvacsora osztás idején s így a három sátoros ünnepen, zsufolásig telik meg az istenisztelet tartására felhasznált helyiség s ilyenkor mindannyiszor föléled a templom fölépítésének vágya.

E czélra 1877-ik év tavaszán egyházunk májális rendezett és gyűjtő-ívet bocsátott ki a volt megye területén, f. e. febr. 4-én pedig az állami iskola könyvtára javára, az iskola helyiségében bált rendezett. A bálra meg lett hiva S. Nemes Ödön ur is, az „Erdélyi Hiradó“ szerkesztője, s az ő kezdeményezése folytán, az építés javára, csaknem 100 frt gyűlt össze, s ugyanekkor megszületett azon eszme, hogy e czélra február hó folytán egy bál rendezendő, mely 120 frt tiszta jövedelmet hozott.

Az adakozók következők:

1) Nagy-Halmágyról. Dr. Lengyel István által.

(Nagy-halmágyi gyűjtő-iv szerint 1877-ben.)

Kovács Kálay 2 frt, Zubor Gyula 1 frt, Lengyel István 2 frt, Csorba István 1 frt, Kádár György 1 frt, Szabó Dénes 2 frt, Gábor Dániel 1 frt, Pap N. 1 frt, Cirkus Arszener 50 kr, Vanku György 1 frt, Pap Gracian 1 frt, Vékony Gábor 2 frt, Putics András 1 frt, Joneskú Juon 1 frt, Rácz Gusztó 1 frt, Horváth Géza 2 frt, Brády Lipót 1 frt, Deisch Eduárd 2 frt.

2) Szabó József bányajáró által.

(Ruda-bányai gyűjtő-iv szerint 1877 ben.)

Szabó József 1 frt, Kiss Ákos 1 frt, Csutak Lajos 1 frt, Berey Gyula 2 frt, Szabó Sándor 1 frt, Wener József 1 frt, D. Janend 1 frt, Nagyszegi Gábor Márton 1 frt, Booz Elek 1 frt.

3) Boiczáról Lerhmann Gyula birtokos által.

(Boiczai gyűjtő-iv szerint 1877-ben.)

Bárdossy György 2 frt, Moldován György 1 frt, Lerhmann Gyula 1 frt.

4) Kristyorról, Kracze gh Gyula által.
(Kristyori gyűjtő-iv szerint 1877-ben.)

Kónya Dénes ref. pap 2 frt, Piczek Jánosné 1 frt, Baternai Atilla 1 frt, Kristyori Ferencz 3 frt, Papp László 1 frt, Kristyori Árpád 1 frt, Gál Márton 1 frt, Bella Károly 1 frt.

5) Brádról, Brády Albert birtokos által.
(Brádi gyűjtő-iv szerint 1877.)

Brády Albert 2 frt, Mendel Izidor 1 frt, Kirinyi Lajos 5 frt, Szakács István 1 frt.

(Vége következik.)

EGYHÁZI LAPOK SZEMLÉJE.

A „Prot. egyh. és isk. Lap“ 17. számában Sas János avál az indítvánnyal lép föl, hogy a romba dőlt, de mindenesetre fölépitendő Szeged két prot. felekezete s a reformált és az ágostai hitű egyház egyesüljön, hogy a nagy pusztulás helyén ne csak az egyesült erővel könnyebben létesíthető újabb virágzás keletkezhessék, hanem a valódi protestantismus egyesülés által tisztult formája is megvalósítható. Mert, mond Sas János, „van valami a világon, mi az erőtlenséget erővé, a gyöngeséget hatalommá változtatja. És ez: a kölcsönös szeretet alapján kötött bizalmas szövetség, egyesülés.“ Ez egyesülésre éppen most van a legjobb alkalom, s ha lehetnek is helyi akadályok, de sem azok, sem a jelvények, vagy hitczikkek kérdése nem elégséges ok az egyesülés meghusítására. A helyi akadályok, lokkal-móddal, elháríthatók; a jelvények fölött: ha kereszt, ha csillag? nincs miért vitázni, ott a közös jelvény: a biblia. A hitczikkek differentiait csak a tudósok s a mesterkedés okozák, holott a nép maga nem tud azokról semmit. Hazánkban eleintén csak egy egységes protestans egyház volt s a lényeg ma is egy. Nyujtszon tehát a szegedi két prot. felekezet a romok fölött egymásnak kezét, hogy az egyesülésnek eredményei láttára majd el lehessen mondani: a képzeletet följűmuló csapás e férfiakat nem lesujtotta, hanem fölemelte!

Ballagi Mór melegen ajánlja ez életre való eszmét, néhány gyakorlati megjegyzéssel kíséri azonban, nehogy az elmélet tulhajtott reménykedései magát az ügyet megbuktassák. Az eredetileg his szegény egyházak most még szegényebbek, pedig a két papnak élnie kell. Az egyik papnak tehát más állomást kell szerezni s a ki marad Szegeden, ha a ref. pap lesz, tartson lutheranus, ha a lutheranus: reformatus káplánt, az egy közös pap változtával mindig cserélgetve kell új papot választani: a reformatus után lutheranust s viszont. Így az egyesült két egyház papját jól el tudná látni s a gazdag katholikusság, közt a protestans pap méltóságát föntarthatná. Így van ez Temesvárott s így lehet Szegeden is. De, hogy a terv sikerüljön: nem kell bojgatni sem a jelvények, sem a hitczikkek kérdését, mert a nép mindig tradíciók s nem a logika utját járja. Számolni kell a valósággal és nem az elméletekkel, ha ezélt akarunk élni.

A Prot. Hetilap folytatja a vallásszabadságról megkezdett elmélkedéseit. Legelőbb a szabadság fogalmát illetőleg eszméjét próbálja meghatározni, mint a mely „a lélek szemléletén alapszik, nem pedig a gondolkodás által bizonyos ismertető jegyekből, mint elemekből összealkotott, összetett ugynevezett abstractum, azért helyesebben eszmének (idea) nevezhető az.“ Így hát valami „végtelent, feltétlent fejez ki“ s az emberi akarat és elhatározás „legnagyobb tényei által sem valósítható egy bizonyos pillanatban, sőt valódi adaequaltsággal soha.“ E befejezhetetlenség biztosítja tökéletesedésünket s így „az isten végtelen bölcsőségének intézkedése ismerhető föl ebben.“ A szabadság eszméje, e mellett, „olyan valami, a melynek korlátja, határa nincs.“ Így megfejtve az író a szabadság mivoltát, fölöslegesnek tartja még a teljes jelző alkalmazását „a kellőnél sokkal többet kifejező vallásszabadság szó előtt.“ A vallásszabadság is tehát teljesen soha el nem érhető s Deák Ferencz sem egyébről szólott 1873-iki nagy beszédében, mint a fokoként érvényesítendő vallásszabadságról. De nem is óhajtandó a teljes vallásszabadság, mert hivatalosan proclamálná az atheismust. Azért — bár az egyén szabadsága szent, de az államé annak is fölötte áll: a korlátatlanságot a vallásszabadságban az író nem pártolja. Áttér evel azokra a kérdésekre, melyek megoldása a vallásszabadsággal összefügg s az előbbi „bölcselemi szempont“ helyett most már a gyakorlatira tér.

A vallásszabadságot, mint társadalmi elvet, tekintve hozzá tartozik 1. a jus confessionis, azaz, a szabad, akadálytalan áttérés — az államnak csak az állván érdekében, hogy a confessiók állam- és vallás-ellenesek ne legyenek. Ehez képest az államnak joga magának meggyőződést szereznie a confessiók fölől. S ez nem obscurus, vagy bornirt fölfogás, mert nem a korlátatlan, hanem az okos szabadságban van üdve az államnak, a nemzetnek, az emberiségnek. Az így fölláított problema megfejtése, úgy látszik, egy következő cikkben lesz megadva.

Az Egyh. és isk. Szemle V. közlöményét adja Lessing Náthánja ismertetésének; folytatja polemiáját Menyhárd Jánossal az Uj biblia fordítás fölött; az ig. tanács apr. 20-diki üléséről referál s néhány ujdonság mellett meghívja a közönséget a Rikán-belőli papi-tanító-özvegy-árvai gyámintézet közgyűlésére, máj. 2-ikára, Maksára, az ismert szállásra.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Magyar embernek, ha csak lépésről-lépésre figyelemmel nem kíséri a műveltebb államok belpolitikai életét, alig lehet még csak fogalma is a társadalmi és humanus eszmék azon hasonlíthatlan magas fokú pezsdületéről, mely főképp az angol és a reconstruált franczia parlament újabb debatte-jait élesen jellemzi. Eszmeiség mértékében a mily hátra vagyunk, csak irigyléssel tekinthetünk e virágzó, gazdag államok ragyogó szerepléseire, melyek a közel jövő történetében irányt s utat lesznek kijelölendők. Francziaország az ifjai nemes lelkesedésnek s férfias törhetlen erélynek körülbelől ép oly ihletett

perceit éli most, minőket az emberi jogok ünnepélyes proklamálása óta még csak a 48-iki forradalom mámoros napjaiban élvezett. Csakhogy ugyanazon reformokat, melyeket akkor az alkotmánykivüliség kényszerhelyzetében, minden fennálló történeti alap mellőzésével csak a legegyszerűbb, józan polgári jogérzet és politikai belátás sarkalatos igazságaira hivatkozva készült kivinni, ma már egy egységes, kétségbevonhatlan tekintélyű köztársaság hatalmas védpajzsa alatt lépteti életbe. És épen e [körülmény az, a mi biztosítani fogja diadalukat. Legnevezetesebbek és legszabadelvűbbek egyszersmind az ugynevezett Ferry-féle törvények, melyek nagyjára vallás- és közoktatásügyi reformokra czéloznak. E tekintetben a köztársaság napról-napra igyekszik lerázni magáról a katholicismus kötelékeit, megfosztván azt eddig élvezett előjogaitól. Legujabban épen két oly javaslat terjesztetett elő a kamaráknak, melyek a clerus [részéről élénk tiltakozást hivatkoztak ki. Az egyik czélja az egyházi személyeket kizárni a közoktatásügyi főtanácsból (törvény szerint 4 praelatus s a reformált, lutheranus és izraelita egyházak részéről egy-egy képviselő vesz abban részt); a másik az államra kívánja ruházni a fokozatok odaitélésének jogát s eltörölni a vegyes juryket. Paul Bert javaslata is említve volt már lapunkban, ki a költségvetési vitában az öt catholicus theologiai fakultás felfüggesztését tanácsolta. Minde javaslatokban csak mellékes kérdés az, hogy elfogadtattak-e vagy nem? a fődolog, hogy ily kérdések egyáltalában fölmerülhetnek s komoly vita tárgyául szolgálhatnak, a mi már magában nagy nyereség a szabadelvűség ügyére nézve s főkép egy oly erősen centrálisáló államban, mint Franciaország, egyszersmind politikai szükségszerűség is. Veszély csak abban lappangana, ha Franciaország a reformok eme

sikamlós lejtőjén nem maradna önmagának ura, s nem tudná a kellő mérsékletet tanusítani, hogy a méltányosság határait át ne lépje. Igaza van, ha a püspökök jogait megszorítja a tanszékek betöltésében, ha a közoktatás lényegesen világias voltát hangsúlyozza, stb. de már például, ha engedne azon szintén protestáns részről jövő felszólalásnak, mely nem rég a szenttörténetek tanításának szokos vallási szempontját is világias módszerrel kívánta volna helyettesíteni, ugy e részben a czélon lőtt volna túl. Kevésbé lehet hasonló elhamarkodásoktól tartani az angol parlamentben, hol pár nap előtt ismételtén szőnyegre kerülvén a nők szavazatjogának kérdése, 103 szóval 207 ellen megbukott. Sok lap ezért reactionarius hajlamokkal vádolja a házat. Az igazság tulajdonképen abban áll, hogy miután angol gyakorlat ételmében a nők kellő minősítettség mellett municipalis és községi iskolai választásokra jogosítvák, elvben aligha van elegendő alapja a parlamenti választásokból való kizáratásuknak. Az egyetlen ellenvetés, melyet az öreges hajlamu tory gentlemanek tehettek a reform-bill ellen, az volt, hogy ily engedmények szükségkép suffrage universelre vezetnek, a mi azonban teljesen alaptalan aggodalom még angol szempontból is, mert a nők választói jogának elvben való kimondása még épen nem involválja azt is, hogy e jog kivétel nélkül bárkire is kiterjesztessék, hanem csak bizonyos fokú és irányú képesítettség mellett, a mire nézve helyes kulcsot találni egyáltalán nem nehéz, oly államban, hol, mint Angliában, a megfelelő társadalmi s politikai miveltséggel bíró nők oly nagy számmal vannak. Maga a Times, e valódi politikai időjós, mely az általános közvéleménynek hű kinyomatául bátran tekinthető, nyíltan bevallja, hogy a nők választóképességének megadása már csak idő kérdése.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

A Beechingtoni kilencz ifju hölgy.

(Angol beszély.)

(Vége.)

Közelebbi héten Hungerford kapitány Annát véletlenül egy gyalog ősvényen lepte meg, mely a szántóföldeken át egy távoli kunyhóba vezetett. Örömmel csatlakozott hozzá s kalapját megemelve, oly udvariasan, mint csak Hall ezredes teheté vala, kérdezé: „Hová szép kisasszony?“

„Valóban, kapitány, szomorú kötelességet teljesítek; segedelmet ígertem azon szegény gyermeknek, kinek ma lábát fogják amputálni. Egyike kedvencz tanítványaimnak s engem nagyon szeret. Megvallom, ohajtanám, hogy már túl lennők rajta, hanem ő természetesen altatót akar.“

Hungerford kapitány egy ideig szótlánul haladott. „Ha meg kell lenni —“ suttogá végre.

Anna folytatá: „Szigorú neveltetésem volt, kapitány. Kedves anyámat nagy betegségben ápolám; fájdalom, a betegégy előtttem nem idegen.“

„Jó“, mondá a kapitány végre „ha mennie kell, menjen, de szivemből ohajtanám, hogy én tehetném meg ön helyett.“

A kert ajtónál komolyan megszorítá kezét s a sövény mögött az orvos kocsiját pilantva meg, gyorsan visszavonult. Látogatást kelle tennie Hungerford asszonynál. Annyira át volt hatva a béna gyermek gondolatától, hogy ezeknek is fölemlítette a körülményt.

„Az üvegemet, az üvegemet, kedvesem!“ kiáltá mrs. Hungerford, mihelyt czélzás történt a műtetre.

„Mily meggondolatlan, cousin!“ kiálta föl Angelina ájuldozó anyját támogatva. „Szegény mama már az ilyenek hallatára is beteg lesz s a mi idegeink is gyöngék. Midőn szegény atyánk meghalt, egyikünk sem tudott mellette lenni végperceiben, bármily kínos volt ránk nézve, bérelt ápolónőre bízni.“

„Ah kedvesem“ sopánkodék Hungerford asszony, lassanként fölcsudva „jegyezze meg, hogy soha ne említsen többé ily tárgyat itt!“

Folytatás a mellékleten.

☛ Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 18. számához. ☛

Másnap csak helyes és illő volt a kapitánytól látogatást tennie a bérlői lakban, tudakozandó a beteg gyermek, hogyléte felől, s megbizonyosandó arról, hogy Buchanan kisasszonyra nem hozott káros következményt jószívűsége. Ez utóbbi őt nyugodtan fogadta s csak oly virágzón nézett ki, mint bármikor. Rögtön rátért a tárgyra, mihelyt a kapitányt belépni látta. Sőt fölkelve helyéből elébe ment.

„Bizonyosan tudom, Hungerford kapitány, hogy örülni fog, ha megmondom, hogy a szegény leányka jobban van. Az orvosok megengedték, hogy mellette legyenek, míg az altató megteszi hatását; de mihelyt elvesztette eszméletét, engem kiküldtek a kertbe, s csak akkor láthattam újra, mikor már kényelmesen az ágyba lett fektetve, Egyebet mitse mondhatok, mint hogy élete mentve van, s szülői megvannak elégedve. Igen köszönöm önnek, uram, szives érdeklődését. Papa egy perc alatt itthon lesz; foglaljon kérem helyet!”

Hungerford kapitány mitsem szólt, csak leült s játszani kezdett a persa macskával, mely csakhamar térdein helyezkedett el. Kevés idő múlva kihúzta erszényét.

„Tudom, kisasszony, hogy pénzadomány kevésbé pótol oly tényeket, minők a kegyedéi, de lesz szives tőlem átadni e csekély összeget a szülők számára. Nemvolnék képes nyugodtan aludni, valóban nem volnék, ha kegyed visszautasítaná e gyöngye elégtételt“ s ezzel őt aranyat számlált le az asztalra.

„Leghálásabb köszönettel fogadom“, mondá Anna, „ez igazán nagy vigasztalásul fog szolgálni a szülőknek, ily csapás közepette. Még egyszer, köszönet!”

Ez volt felelete egyszerűen, mire a pénzt tárczájába téve el, a társalgást más tárgyra fordította.

A történetek után több héten át a kapitány mindig a bérlői lakot választotta pihenőül sőtái után. Észrevehették, hogy ott több látogatást tesz, mint többi ismerőseinél; de a Beechingtoni ifju hölgyek nem sejtették, hogy a bérlő s leánya mily gyakran lőnek föl hiva az urasági kastélyba, különböző ürügyek alatt; sem azt, hogy a kapitány mily sokáig időzött gyakran a bérlő szobájában. Szerette az atyával társalogni, s igen jól töltötte az időt leányával, kinek tanácsát is kikérte kisebb dolgokban s csekély titkai bizalmasává avatta. Az ősz télbe csapott át, s úgy látszott, hogy mi sem fog történni, mi fölzavarja a kis falucskát csöndes nyugalmaiból.

Kétségtelen, hogy eszeágában sincs szerelmes lenni abba a kis semmirekellőbe“, jegyzé meg Wentworth asszony. „Lehetetlen“, viszonzá Angelina; de Amália e perc óta kevésbé rokonszenvezett Annával. Amáliának hibái voltak. De kinek nincsenek? Mik voltak Buchanan Anna hibái? Nem tudok mást, mint hogy nagyon unalmas társnő lett több hétig, karácsony előtt és után, míg Hungerford kapitány Londonban járt bizonyos ügyben. Ápril közepe volt, mire visszatért.

Egy hideg, unalmas este Anna éppen a kandalló tüzét éleszté s munkája közben sóhajtott.

„Papa!“ kezdé, de nem nyert feleletet. A jó ember a kandalló másik felén ült, mélyen elmerülve egy könyv olvasásába. „Kedves papa!“ folytatá újra, kissé hangosabban.

„Nős, kedvesem“ válaszolt ez, bővebb mondandókra várva.

„Nem óhajtja-e magában, hogy Hungerford kapitány visszatérne?“

„De igen, kedvesem; bizonyára!“

„Nem gondolja, hogy nagyon unalmas nélküle?“

„Hát nem voltunk-e elég boldogok, még mielőtt ismertük is, kicsikém?“

„Mindenesetre papa; de lássa, akkor még nem ismertük. Én igazán szeretném, ha haza jőne.“ E szavak kissé emeltebb hangon voltak mondva, hogy éppen meghallhatta egy utas, ki e pillanatban üté be fejét, uti-zapkába és katonai köpenybe burkolózva.

„Hisz ez éppen ő!“ kiálta fel Anna, hozzá ugorva.

„Papa, nézd, megjött!“

Ez este örömtelt szívek és boldogságtól sugárzó arcok ülték körül a bérlői lak vacsorázó asztalát.

„Üdvözljük önt itthon!“, kezdé a szót a bérlő.

„Itthon? Ne nevezze annak, uram! En addig nem hívhatom e helyet úgy, míg nem lesz egy, ki engem itt fogadjon. Szükségem van még valakire, hogy otthonommá tehessem. Szükségem van valakire, kivel együtt daloljak, együtt nevessek; valakire, ki velem együtt lovagoljon és sétáljon, dolgozzék és henyéljen. Szükségem van valakire, ki segítsen nekem ablakon dobni ki azon szüette régi butorokat, kinek izlését előbbre tegyem a magaménál s ki virág-koszorút fonjon e köré az én halál-fő-lakásom köré. Erre gondoltam, ezt óhajtottam én távollétem teljes ideje alatt“, mondá, s a mint észrevétlenül a tréfából a komolyra ment át, hozzátevé „Egy barátira van szükségem, ki részt vegyen örömeimben, megaranyozza napjaimat, be tudjon hatolni érzéseimbe, s viszonozza odaadó szerelmemet. Mondja csak, kedves dr. Buchanan, ön tudja, önnek tudnia kell, találhatok-e, hol találhatok ily áldásra?“

Mélyen meg volt hatva, s a jó öreg nem kevésbé.

„Hál' Istennek, tudom!“ felelé, s könyezve tévé egymáséiba kezeit.

A következő levél kevésbé ezután iratott, s záradékaúl szolgálhat egy nem regényes házasság iménti vázlatának.

Beechington, ápril 21-ikén.

„Kedves Hall! Kívánj szerencsét nekem! Tudod, hogy ittteni örökségem birtokba vétele óta föltettem magamban, „hogy itt fogok élni. Gyerekkoromtól óta szerettem a falusi életet, s bár oly sokat hányódtam a világban, korán megfosztva a háziasság örömeitől, erős reményem volt, egykor „abba visszatérhetni. Hiszem, hogy találtam egyet, ki minden tekintetben méltó lesz azon anyához, kit én sohasem „fogok megszűnni siratni. Idejőve, teljesen ismeretlen még „szomszédaim előtt, halálosan érzem magam fenyegetve a

„házasság-kovácsoló mamák s bájoló leányaik által. Hisz tudod, mily könnyelmű, mily hamar befonható fickó vagyok én. Egy cselhez kelle folyamodnom, de hiszen kitaláltad már, te kópé! Ha nem lettem volna ama londoni ügy miatt távol tartva, úgy már rég nyilatkoztam volna. Nem kell mondanom neked, hogy ki az a nő; sem pedig azt, hogy a legboldogabb embernek tekintem magam a világon.

„De nem azért fogtam íráshoz, hogy neked ezt elbeszéljem, hanem, hogy megmondjam, hogy szabadságidőt kell kérned s engem megörvendeztetned. Fel akarom tartani a lakodalmamat, s mindenkit meghivok rá a vidékről, ki csak eszembe jut; a falusiak számára is ünnepélyességeket rendezendek majd a parkban. Guntert fogom megbizni, hogy az élelemről gondoskodjék, de te pedig légy főkulcsárom; te ismered öreg nagybátyám pinczéit, és én szertartás-mesterré nevezlek ki, kincstári kanczellárommá. A sétány chinai lámpákkal lesz kivilágítva, sőt örömtüzek is lesznek a halmonokon, ha így méltóztatol parancsolni. Cousine aim és anyjok, mrs. Hungerford, házamnál fognak lenni, s ott tiszteletöket tenni; és én is a „miéink“ közül többeket föl fogok hívni, hogy részt vegyenek a bálban, melyet természetesen, te fogsz rendezni azon este. Egészen rád bízom. Jogigazgatom és fia szintén meg lesznek hiva s te az ifju Thomsont pompás pajtásnak fogod találni.

„Írj egy sort, annak bizonyítására, hogy szilárd vagy, mint az aczél, és hű léssz azon naphoz, mely junius 1-jén lesz bekövetkezendő.

Hived

Hungerford

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 május 2.

— Ő császári és Apostoli királyi felsége a következő legfelsőbb kéziratot méltóztatott legk. kibocsátani:

Kedves Tiszta!

Több mint harmincz évi uralkodásom alatt, komoly pilanatok mellett sok örömben is osztoztam népeimmel, de tisztább és bensőbb örömet alig élvezhettem, mint a legközelebbi mult napokban. Népeim szeretetének köszönhetem ez örömet! Én és a Királyné mélyen meg vagyunk hatva az őszinte szeretet és hű ragaszkodás ezen önzéstelen nyilvánulása által. Egyesek és egyetek, testületek, községek és hatóságok, minden ország képviselői részéről, a lakosság minden rendű rétegeiből, az őszinte öröm megható bizonyítékai s a legszívélyesebb üdvkiváratok lettek Elénkbe tárva. Büszke vagyok és boldog egyszersmind, ezen birodalom népeit saját nagy családomul tekinthetni, melynek e napokban Minket környező szeretetében is hatását látjuk ama mennyei áldásnak, melyért huszonöt év előtt egybekelésünk alkalmával frigyünkre az oltárnál esdettünk, s melyet a Mindenható kegyelmétől eddigi családi boldogságunk és szeretett gyermekeink javára, valamint a haza üdvére tovább is remélünk. A zajos ünnepélyek elmúltak, de ezen napok hálás emléke soha sem fog sziveinkben elhalni. Személyesen és élő szóval

a milliók csak keveseinek köszönhattunk, hirdesse tehát ön még mindenütt és mindenkinek legbensőbb és legszívélyesebb köszönetünket. Kelt Bécsben, 1879. évi április hó 27-ikén. Ferencz József, s. k.

— A tiszántuli egyházkerület apr. 19—22. napjain tartá idei tavaszi közgyűlését. Az általános érdekű ügyek közül megemlítjük a prot. egyetem kérdését. Az egyetem föllátását a közgyűlés helyeselvén, székhelyül Debreczen mondatott ki s a testvér ev. ág. egyházkerületek is fölszólitatnak az egyesülésre s az eszme kivitelének gyámolítására. Kineveztetett egy öt tagu végrehajtó bizottság: Révész Bálint, gr. Degenfeld Imre, Tóth Sámuel, Kiss Áron és Körösy Sándor személyében, e bizottság lépven érintkezésbe a többi egyházkerületekkel s készítvén tervet a gyakorlati megvalósítása. Az alapra való gyűjtés mindjárt meg is kezdett s aláíratott 3100 frt, ehez járul még Soós Gábor, országgyűlési képviselő adománya, ki halála esetére följánlotta egyetemi katedra alapjára évi 2000—2500 frtot jövedelmező összes vagyonát. Végrendeletileg intézkedett Papp Gábor érmelléki esperes is az egyetem javára. — A zsinat ügye is fölmerült a közgyűlésen; 11 egyházmegye egyhangulag pártolja a zsinat megtartását s a közgyűlés is kimondta, hogy „a már megkezdett s egyengetett uton kíván haladni“ — de részletek tárgyalására ezúttal elég idő nem lévén, a zsinati munkálatok megvitatására rendkívüli közgyűlés tartása mondatott ki, junius közepe táján. Fontos határozat, továbbá, hogy az el nem halasztható egyetemes érdekű ügyekre nézve Debreczenben convent tartassék oly időben, mikor az országgyűlés szünetel, hogy a convent minden tagja megjelenhessék. A vasárnap megszentelésének az egész anyaszentegyház által megoldandó kérdése szintén a convent elé terjesztetik. Üdvözljük a tiszántuli egyházkerületet a convent megtartása ügyében hozott üdvös határozatáért.

— A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur — mint hiteles helyről értesülünk — a felső és közép iskolák állami föfelügyeletének törvény által leendő szabályozása kérdésében bizalmi férfiak kihallgatása útján szándékszik magának a protestáns egyházkerületek véleményéről tájékozást szerezni. Bizalmi férfiakul az egyházkerületek világi főgondnokait választotta ki s azokkal javaslatának kivonalait már közölte is. Részünkről ősmerve saját egyházkerületünk főgondnokainak alkotmányos érületét s autonomikus jogainkhoz buzgó ragaszkodását, még csak föltételezni sem merjük felőlük, hogy egyházkerületünk illetékes uton való kihallgatása nélkül egy ily nagy fontosságú életkérdésben, egyházkerületünk nevében nyilatkoznának. Legközelebből alkalmunk lesz e javaslatnak főbb pontjait közölni s egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy azok közül nem egy autonomikus jogainkat gyökerében támadja meg s a Thun-féle patenst is megszire túlszárnyalja. Az egész javaslaton a legmeterebb centralistikus szellem vonul végig, még pedig egészen katolikus színezettel, a mennyiben a mi tanodáinkat is a studiorum fundusból s az állami vagyonból gazdagon dotált katolikus tanintézetek kaptájára akarja vonni s az állami föfelügyele-

tet a legapróbb részletekig terjedő rendőri ellenőrködés s intézkedés önkényével zavarja össze. Et alios nos vidimus ventos!

— *Le Reformateur* ezimen Párizsban megindult már az a napilap, melyet lapunkban jeleztünk volt. Tartalma, bár a politikai, társadalmi és napi kérdésekre egyaránt tekintettel van, gonddal szerkesztett és változatossága mellett a protestans vezérelvek párhuzamos föltüntetésében kiválóan egyöntetű. Mint egyházi pártorganumnak álláspontja anticlericalis, mint politikai lapé pedig föltétlen köztársasági. Hangsúlyozza programjában az ingyenes, kötelező és világi oktatás szükségességét, kifejti, hogy fölfogása szerint a clericalismus nemcsak az államnak, de az embernek is ellensége, s épen azért döntő harcra kíván folytatni ellene. Nagy sikert jósolni e radikál irányú lapnak nem nehéz föladat, Franciaország mai forrongó viszonyai közepette.

— A „Kelet“-ből vesszük át a következő tudósítást: Ápril 27 én ünnepélyes szertartások között tétetett le a zso-boki ref. egyház templomának alapköve. Dél előtt 9 órakor a harangok zúgása hirdette az oly rég várt óra eléréését. Méltóságos Barcsai Domokos ur diszes fogatán érkeztek meg ez időre gener. not. főt. Szász Domokos, esperes nt. Szakács István urak, több egyházi és világi egyének kíséretében, valamint építész Kerekes Márton s kezdetét vette a lélekemelő istenitisztelet az Ur nagy templomában, a szabad ég alatt, a régi templom romjai felett. A nagy számmal összegyűlt hívek letelepedvén részint a rögtönzött üldhelyekre, részint a romokra, főt. Szász Domokos ur vallásos buzgóságot keltő könyörgésben esedezett a mindenek urához, kérve áldását a megkezdendő munkára. Ezt követte nt. Szakács István esperes ur alkalmoszerű egyházi beszéde, melyben felhívta a híveket, hogy ez alkalommal nemcsak a kőből épült templomnak, hanem a lelki templomnak is tegyék le alapkövét. Végre intette a híveket az Istenbe vetett bizalomra, a mely erőt fog nekik adni Isten házában felépítésére. Ugy a könyörgés, mint az egyházi beszéd hatása elevenen tükröződött vissza a gyülekezet tagjainak megindulástól könyező szemeiből. Ezután következett az alapkövétel, melyre az első kalapács ütést főt. gener. not. ur, másodikat nt. esperes ur, a harmadikat a helybeli lelkes, a negyediket pedig az egyházigazdónak tette meg Istennek segítségül hívása mellett. Az ünnepélyes szertartás végeztével nt. Szakács István ur egyházi közgyűlést tartott, melynek elnökül felkérte a gen. not. urat, 'ki is számba vette az egytagoknak eddigi munkálkodását s további kitartásra buzdította őket. Tudomásul vette egyszersmind több egyéneknek azon nyilatkozatát, miszerint őket tudtokon kívül iratták át a kath. hitre, holott ők holtig felekezetünk tagjai kívánnak lenni. A gyűlés folyama alatt mlgs Barcsai Domokos ur, ki e vidékünkön töltött pár év alatt már több jeleit adta vallásos ügyeink iránti érdekeltségének és áldozatkészségének, ezuttal is bebizonyította, hogy nemcsak érezni, de tenni is kész ott, a hol arra szükség van, 50 frtot adományozván az építés költségeinek pótlására. E ne-

mes tett követőre talált körjegyző t. Rösler Sámuel urban, ki ismert áldozatkészségével 30 frtot ajánlott a szent célra, közlakós Kis János pedig ugyane 'végre 5 frtot adott át főt. Szász Domokos ur kezébe. Fogadják a mélyen tisztelt adakozók hálás köszönetünket, nem azért, hogy tényleg segítettek rajtunk, hanem azért is, hogy áldozatkészségük által megerősítettek azon hitünkben, hogy a vallásos buzgóság forrása nincs kivesző félben, a hívek kebeléből, s hogy e forrás mindannyiszor megnyílik a szűkölködők számára, valahányszor buzgóságtól vezérelt kezek nyulnak életadó cseppjei után. Gyűlés végével a papi lak volt szerencsés falai közé fogadni a kedves vendégeket, kiktől az egyszerű ebéd után, azon ohajtással váltuk meg, hogy kísérje őket áldás és szerencse, s hogy érzük meg azt az örömet, miszerint ez év őszén templomunk felszentelési ünnepén ismét találkozhatunk. Zsobok, 1879. ápril 28. M i k e L a j o s, ref pap.

— Gyászhir. Makkai Domokost, nagy-nyedi főtanodánknál a történelem tanárát, súlyos vesztés érte: ifju hitvesét s gyermekeinek édes anyját elveszté. A családi gyászjelentés így hangzik: Makkai Domokos, nagy-nyedi ev. ref. főtanodai tanár, a maga és gyermekei: Margit, Jenő, Nelli és László, az elhunytak atyja, Nagy Antal maros-vásárhelyi ref. tanító, testvérei: Lilla, Szentkirályi Lajosné, Mária, Kolumbán Antalné és Róza, továbbá számos közeli és távoli rokonok nevében mély fájdalommal jelenti, hogy szeretett neje Nagy Eszter életének 35-ik, boldog házasságuk 8-ik évében [folyó hó 24-én hosszasan szenvedés után bevégezte rövid, de keresztényi ártatlanságban, gyermeki, házastársi és anyai önfeláldozó szeretetben gazdag, örökre áldott és feledhetlen emlékü földi életét! Hült tetemei ápril hó 26-án d. u. 3 órakor a háznál tartott rövid ima után, az ev. ref. főtanoda temetőjébe tétettek nyugalomra. Béke velök!

HIVATALOS RÉSZ.

Az állandó ig. tanács által a moldva-öldhorvagi missió állásáról az egyetemes konventhez intézett

Jelentés.

(Folytatása és vége.)

Általában a missió felügyelet alatt álló egyházközségeknek és azokban az egyház tagjainak ösmertetésül megjegyzi ig. tanácsunk, hogy ez egyházközségeinket alkotó hitsorsosaink, majdnem kivétel nélkül egyhkerületünkben származtak ki, egyrészen még szülőik települtek le és ezek némileg állandó lakosoknak tekinthetők; másrészen munkakeresés végett kiköltözöttek, kik a könnyebb megélhetés reményében tartozkodási helyüket gyakran változtatják és így állandó lakosoknak nem is tekinthetők.

A beköltözött, úgy a tartozkodási helyüket gyakran változtató egyháztagok, egymástól eltérő egyházi szokások között növe fel, az egyház-község ügyei vezetése körül gyakran fordulnak elő nézeteltérések és egy pár egyházközség kivételével, nem lévén hitsorsosaink között oly befolyásos egyháztagok, kik képesek legyenek a felmerülő vitákat mérsé-

kelni és a szenvedélyeket lecsendesíteni, ezen körülménynek tulajdonítható, a missiói egyházközségekben az egyházi élet fejlődésére oly békítőlag ható viszályok gyakori felmerülése.

Az egy bukuresti egyházközség kivételével, a többi egyházközségeink tagjai oly szegények, hogy egyházi hivatalnokaik megélhetésére szükséges fizetést, segélyezés nélkül, nem képesek biztosítani, sőt egyházi épületeik fenntartása költségeit hordozni sem bírják, a pap vagy tanító számára díjlevélileg biztosított fizetés egy része is teljesen felhagyhatatlan, az egyháztagok elköltözése vagy elszegényedése miatt; s így csak azon egyházi hivatalnoki állomás tekinthető biztosítottnak, a mely oly mérvben segélyeztetik a missiói alapból, hogy az illető bár szűkös megélhetését biztosítja. Ugyde a missiói-alap évi átlagos bevétele 1700 frtnál többre nem lévén tehető, az egyházi hivatalnokok fizetései rendszerítésében nagyon szűk határok között mozoghatott.

Kötelességének érezte ig. tanácsunk az egyetemes convent 1873. évi 7 jknyvi szám alatt kelt határozata értelmében, a moldova-oláhországi gyülekezetből együttesen egy egyházmegye alkotásának megkísérlését, de meggyőződésünk arról, hogy a bukurestin kívül, még három papi állomás rendszerítésére és az esperesi teendők díjazására sem rendelkezék elégséges segély-alappal és még ez esetben sem volna megalkotható egyházközségünk törvényei értelmében határozathozatalra szükséges számban sem az egyházmegyei közgyűlés, sem házassági, sem köztörvényszék; ezen legyőzhetetlen akadályok gátolták a hozott határozat végrehajtásában.

A moldova-oláhországi egyházközségeink és hiveink valóságos életük közvetlen felügyelésére és ügyeik vezetésére ig. tanácsunk, a missiói alapból megállapított évi 600 frt segélyezés mellett a missionáriusi papi állomást rendszeresítette, kötelességévé tévén a missionarius papnak, hogy mindenik anya- és leány-egyházközséget évenként legalább négy ízben, azon vidékeket, hol hiveink tömegesebben laknak, alkalmatosan látogassa meg, körutjaiból előforduló fontosabb eseményekről tegyen részletes jelentéseket. Az egyházközségek és egyházi személyek kérvényei, panaszai e missionarius lelkész véleménye meghallgatásával láttatnak el, a határozatokat az ő közvetítésével küldetnek le. Ig. tanácsunk mindaddig ezen közigazgatási mód megtartását ajánlja, míg a missiói anya-egyházak és egyházi hivatalnokok száma annyira nem emelkedik, hogy az egyházmegyei igazgatás és igazságszolgáltatás gyakorlására hivatott hatóságok megalakíthatók lesznek. Addig is, míg a moldova-oláhországi gyülekezetek egy egyházmegyévé szerveztetnének, óhajtottak, sőt szükségesnek látja ig. tanácsunk Pitesten és Ploesten a tanítói teendők vitelére is kötelezendő papi állomások rendszeresítését, a missiói-alapból megélhetésük biztosítására legkevesebb 200—250 frt segély rendszeresítésével. A missionarius pap székhelye a galacz-brailai társegyházközségekbe teendő át; hol hiveink száma jóval csekélyebb lévén, mint az előbb említett egyházközségeinkben a hetekig tartó körutak alkalmával az egyházközség nem érezné annyira papja távollétét és a tanítás fennakadást nem szenvedne. A missionarius pap a galacz-brailai egyházközségben csaknem kizárólag a missiói

segélyre lévén utalva, az évi 600 frt segély-összeget 700 frtra felemelendőnek tartja ig. tanácsunk. A krajovai és szászkerületi egyházközségünkben az énekvezér tanítói állomások a missiói alapból 150—150 frt segélyezéssel biztosítandók. Ezen rendszeresítendő fizetéseken kívül, az egyházközségek épületei fenntartása költségei fedezésére fenntartandó rendelkezés alatt évenként legalább 200 frt és csak is ily segélyezés mellett rendezhetők a moldova-oláhországi missiói egyházaink. Ugyde a missiói-alap évi jövedelme a tapasztalat tanúsítása szerint évenként átlagosan 1500 frtnál többre nem tehető, mely segély-összeg olégtelen volna missiói egyházközségeink hivei apadásáról, és azon községekben a megélhetés nehézségei szaporultával, hova-tovább mind érezhetőbbé válik és káros következményei mind nehezebben előzhetőek meg.

A moldova-oláhországi missió pénz-alapjáról vezetett és egyházközségünk közgyűlése által felülvizsgálat után helybenhagyott számadásokat ig. tanácsunk — — ? sz. alatt mellékelve, a számadás terhe alól feloldoztatása végett azon felvilágosítás mellett küldi fel az egyetemes conventnek, hogy ig. tanácsunk azon okból tartott fenn 2000 frtot meghaladó pénz-támaradékot, mivel a b. e. Horváth Mária által tett alapítvány után 1010 frt átruházási illeték rovatott ki, mely összegnek és járuléknak fedezéséről gondoskodni kellett, másfelől a pitesti egyházközségünk parochiális épületei helyreállítására megállapított 300 frt segély-összeg még nem utaltatott ki.

Mély tisztelettel kérve a tett intézkedések jóváhagyását
Kolozsvártt, 1879. márcz. 6.

Nagy Péter
elnök.

Bodor Antal
titkár.

Az Erd. Prot. Közlöny szerkesztőségének. 478 — 1879.

Igazgató tanácsunk a m. kir. vallás és közokt. miniszter ur ő nagyméltósága f. évi 9109 sz. a. kelt leirata folytán közlés végett értesíti a nt. szerkesztő urat, hogy:

A fehértemplomi állami gymnasiumnál a jövő 1879/80-ik tanév elején a VIII-ik osztály megnyitandó lévén, két classica philologiai rendes tanári állomás nyitattik.

Ezen állomások mindenikével évi 1200 frt fizetés, 200 frt szálláspénz és 100 frt ötödéves potlék jár.

Pályázók a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz címzett kérvényüket, melyben koruk, vallásuk, állapotuk, végzett tanulmányaik, tanképesítésük, nyelvismereteik, eddigi netaláni szolgálatuk s a hadkötelezettségtől való mentességük okmányokkal igazolandók; ha szolgálatban vannak előjáróságuk útján minőségnyelvi táblázattal, különben pedig közvetlenül a szegedi tankerület kir. főigazgató-ságánál Szabadkán folyó évi május hó 25-ig nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. áll. ig. tanácstól, Kolozsvártt, 1879. ápril hó 18-án.

Nagy Péter.

Bodor Antal,
titkár.

A szerkesztő postája.

Horváth István, kollégának, Bürkös. Kivánsága szerint cselekszem.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldem-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A suprema inspectio. (?) — Pontozatok a felekezeti közép- és felső iskolák feletti legfőbb felügyeleti jog gyakorlásának módjáról. — Az áll. igazg. tanács nagy gyűléséből. r. t. — A Királyhágón-tuli egyhkerületek köréből. A dunamelléki ref. egyhker. közgyűlése, ápril 26—29. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. Egyházmegyei vizsgálat. (Vége.) A hunyad-zarándi egyházmegyéből. Kérelem és nyílt számadás. (Vége.) — Egyházi lapok szemléje. — Külföldi szemle. — Tárca: Győzelem. (Rajz.) Endrődi Sándortól. — Különfélék. — A szerkesztő postája.

A suprema inspectio.

I.

(?) Azok a dicsőséges küzdelmek, melyek sok szenvedés által kihíva, a zsarnoki önkény által fokozva s az emberi jogok lábball tapodása ismételt tényeivel a végletekig vive elvégre nyílt hadviselésé váltak — valamint a magyar történelem könyvének legszebb lapjai közt vannak följegyezve: a magyar protestáns egyháznak is vérszerződését, arany-bulláját alkotják. Nem mondhatni tehát, hogy a protestáns egyház állami törvények által biztosított jogai és szabadságai közül csak egy betücskét is ingyen, kegyelemképen kapott volna, sőt inkább vérrel van megfizetve minden egy szakasz, minden egy tétel ama törvényekből. S a késő utódok, kik a küzdelemből nem, hanem csak az áldásból: a lelkiismereti szabadság áldásaiból részesedünk, nem csak arra vagyunk kötelezve, hitünkkel, becsületünkkel s minden morális kötelezettségünkkel, hogy e jogokat és szabadságokat írott törvényeinknek és saját egyéni méltóságunknak megfelelőleg élvezzük és használjuk, hanem arra is, hogy az atyai örököt, mely munkánk, áldozataink nélkül vált tulajdonunkká, sértetlen épségben s legalább is nem csökkent mértékben származtassuk tovább, gyermekeink öröksége, jobban mondva, fidei commissumaképen.

De a midőn magunkat a protestáns anyaszentegyház morális személyiségének ily jogosult és kötelezett kiegészítő részeül tudjuk és érezzük — egy percig sem feledkezhetünk meg ama szélesebb körü

— s a mi a többi viszonylatokat illeti: magasabb rendű szervezetről, melynek a más felekezetek morális személyiségével egy sorban a miénk is csak alárendelt tagja, kiegészítő része, hogy a miként minden egyes individuum kötelezve érzi magát a saját felekezetének érdekei által, azonképen minden felekezet kötelezettségi viszonyban van a neki magasabb egység: az állam, a haza érdeke irányában.

A protestantismusnak, ehhez képest, kezdettől fogva az vala, e tekintetben, alapelve s a különböző földtájak sajátosságos viszonyaihoz képest sajátosan léte-sült protestáns egyházak s így a magyar protestáns egyház törekvése sem volt soha mas, mint, hogy föltétlenül lelkiismereti szabadságot biztosítson magának, a nélkül azonban, hogy az államban állam-hatalmat is követeljen. Tisztán erkölcs-vallási institutio levén — működését csakis az erkölcs-vallási körre terjesztette, az állam-politikára csak is annyi befolyást gyakorolván, a mennyi a kebelében uralkodó szabad szellem morális hatásából önkényt és természetesen származott.

Elismertük s elismerjük, tehát, az állam főhatalmát, a szabad vallás-gyakorlat körén túl, mindig és mindenekben, vallásos meggyőződésünk mivoltához képest soha az állam-vallás hatalmára (s így: hatalmaskodására) nem törekedvén.

Joga van tehát az államnak: Feje, ennek törvényes közegei által figyelemmel kíséni összes egyházi működésünket, hogy láthassa, ha megmaradunk-e a mi jogunknak: a szabad vallás-gyakorlatnak körén belől, de itt, e határvonalon innen, az ellenőrzés e jogán túl egy vonalnyira sem hatolhat s az intézkedés egy lépését sem teheti.

Idáig, talán, nincs ember, a ki e fejtegetés minden betűjét alá ne írná, de mihelyt annak meghatározásához fogunk, hogy mi legyen a szabad vallás-gyakorlat körének tartalma: a

kisebb-nagyobb mérvű nézeteltérés aligha nem természetesen és sokszorosan fog fölmerülni.

Azt még mindenki megengedi, hogy a templom-építés, istenitisztelek-tartás, hitozikkek és szertartás megállapítása, a vallás-tanítás, papnevelés, egyházi szervezet kormányzati berendezése, e szervezet megtartása fölötti ítélő hatalom, az autonóm egyház korlátlan jogkörébe esik; bár, a mi illeti a legutóbbi pontot: hazánk Királyhágón-tuli és inneni részében az ítélő hatalom egy pontocskájában: a házassági jog fölötti ítéletben, eltérő formák fejlődtek ki, s az újabb kornak a házasság jellegére vonatkozó nézetei átalakulása következtében, látni való, hogy e pont egészen ki fog, legalább a házasságnak államjogi hatályára nézve, a szabad vallásgyakorlat jogkörének tartalmából esni. De ez eltérés egészen az ellentétségig fokozódik a nézetekben, mihelyt újabb adók (szolgalmányok, rovatatok) kiszabásának s kényszerű fölajtásának kérdése merül föl s főbbként mihelytt annak a jogosultságnak határvonalait kell kijelölni, a meddig a közoktatás ügyében az állam és a felekezetek terjeszkedhetnek.

Mostani czélzatunkhoz képest e legutóbbi pont megvilágosítását tüztük ki feladatunkul, alkalmat adván erre nem csak azok az ismételve fölmerült, mondhatjuk, sajnos esetek, a melyekben egyhkerületeink és az állam-kormány ellentétes nézetei e tekintetben napvilagra kerültek, hanem és főképp azok a „Pontozatok“, melyeket a m. kir. vallás és közoktatási miniszter „a felekezeti közép- és felső-iskolák feletti legfőbb felügyeleti jog gyakorlásának módjáról“ dolgozott ki s a protestáns egyházkerületek főgondnokaival (egy részökkel talán előleges tanácskozás és állítólag megállapodás után is) közölt a végett, hogy nézeteik nyilvánítása után quasi a magyar protestáns egyhkerületek véleményét ösmerve, a törvényhozásnál kezdeményezhesse a felügyeleti módok törvénybe iktatását. Lapunknak sikerült e rendkívüli fontosságú „pontozatok“ hivatalosan szétküldött példányainak egyikébe betekinteni, s egyzersmind kötelességünknek is tartjuk — talán a hivatalos körök kedve és akarata ellenére, de mindenestre az ügy, jog, igazság és a protestantismus érdekében, e munkálatot a nyilvános discussiónak átadni. Másfelől alkalmat és bátorságot veszünk magunknak arra is, hogy mind az így fölmerített elvi kérdésre, mind pedig a „pontozatok“ egyes határozmányaira nézve elmondjuk igénytelen nézeteinket.

Talán vádoltathatunk ez eljárásunkért indiscretióról, mert az erdélyi ref. egyhkerületnek sem igazgatótanácsa, sem püspöke hivatalos tudomással e „pontozatok“ felől nem bir; de mi magasabbnak tekintjük minden illem-szabálynál azt a kötelességet, hogy a rólunk-nélkülünk antiprotestáns eljárásnak minden erőnkéből útját álljuk s ehez képest szolgáljunk annak a testületnek, melynek hogy tagjai lehetünk, egyik legfőbb büszkeségünket teszi.

Amodább olvashatók a „pontozatok“, mi pedig a következő alkalmakra hagyjuk, hogy kifejtsük álláspontunkat a felekezetek tanítási hatalmára és az állam ellenőrzési jogára nézve s az így előadott és előadandó elvi meggyőződéshez képest bírálat alá veendjük magoknak e „pontozatoknak“ egyes határozmányait.

Pontozatok

a felekezeti közép- és felső iskolák feletti legfőbb felügyeleti jog gyakorlásának módjáról.

I.

Kiindulás.

Az 1790/1. XXVI. t. cz. azon rendelete, mely szerint a mindkét hitvallású evangelikusoknak,

„jövendőre mindenkor szabad legyen alsó- és közép iskolákat fentartani vagy újakat állítani, valamint királyi engedélylyel felsőbbeket is;

„mindezekbe tanítókat, tanárokat, igazgatókat és gondnokokat meghívni és elbocsátani, számukat szaporítani vagy kevesbiteni;

„a tanítás és tanulás módját, szabályát és rendét (Ő Felsége felügyeleti jogának az ország törvényes kormánya útján gyakorlandó hatalma épségben tartásával) megállapítani és rendezni“ — azon ugyanott kimondott fentartással, hogy:

„a törvényhozás útján Ő Felsége által meghatározandó közoktatási rendszer (a vallás tárgyait ide nem értve) ezen iskolákra is ki lesz terjesztendő —“ fentartandó továbbra is, sőt az országban levő többi bevett vallású felekezetekre is kiterjesztendő.

Mivel ezen törvényben a mindkét felekezeti evangelikusok jogai (iskolaügyekben) eléggé részletezve vannak; e jogok továbbá az 1848. XX. t. cz. által Magyarországon is bevett unitárius felekezetekre már is kiterjesztetteknek tekintendők, mivel ezek Erdélyben a két evangelikus felekezetbeliekkel teljesen egyenlő jogalapon állottak, de kiterjesztendő a görög-keletiekre, kiknek szintén autonóm alsó- és közép-iskoláik vannak. (A rom. kath. középtanodák „királyi“-aknak neveztetnek s a kormánynak nem csak felügyelete, de közvetlen igazgatása alatt is állanak.)

A törvény által részint már szabályozva, részint kiterjesztendők lévén a jogok, a feladat: a legf. felügyelet

gyakorlásának a módját körülírni úgy, hogy egyfelől az önkormányzat jogai azáltal meg ne szorítottassanak, másfelől az állam közoktatási és esetleg közszolgálati érdekei kellőleg biztosítva legyenek.

S e végből a legfelsőbb felügyelet fogalmában rejlt ellenőrzést csakis ezen szükség határáig kell és szabad kiterjeszteni.

II.

A felekezeti középiskolák (gymnasiumok, realiskolák) valamint a felső iskolák (bölcseleti és jogi karok s lelkész-képző intézetek) fölött az állami főfelügyeletet Ő Felsőge nevében a vallás- és közoktatásügyi miniszter, törvényes közgei útján is, gyakorolja.

A főfelügyelet gyakorlása részint folytonos, részint esetenkénti lehet.

III.

1) A folytonos főfelügyelet a közép- és felsőiskolai élet folyamának és tényeinek rendszeres nyilvántartásában áll.

Ez a protestánsok irányában eddig is akadálytalanul és ellenmondás nélkül gyakoroltatott.

E szerint jogában áll a miniszternek a felekezeti közép- és felső iskolákról illető hitfelekezeti főhatóságai útján,

a) statisztikai adatokat szerezni be;

b) tanévenként (vagy félévenként) jelentéseket kívánni, melyekben a tanrend és felosztás (a hittani tárgyakat kivéve), a tanárok létszáma, képesítése és működési köre, az osztályonkénti népesség, óraszám s az oktatás eredményei, — az osztálykönyvek bemutatása, valamint az érettségi vizsgálatokról szóló kimutatások által — feltüntetve legyenek;

c) az önhatóságilag megállapított taurendszerben (a hittani tárgyakat kivéve) minden lényegesebb változásnak, valamint az iskola előbbi jellegében s tanfolyama körében történt minden változásnak bejelentését kívánni;

d) az iskolai alapítványokról (az eddig is gyakorlatban volt a) b) c) pontokhoz hozzá teendő volna) s azok netaláni gyarapodásáról vagy csonkulásáról évenként kimutatást kívánni be.

IV.

2) A főfelügyeletnek esetenkénti gyakorlása, az állam érdekeinek megóvására irányul. És pedig:

a) a tanulmányi rendszer tekintetében.

A hitfelekezetek illetékes hatóságai, mint iskoláiknak is főhatóságai által a tanulmányi rendszerre, a kötelees tantárgyakra, az osztályok egymásután következésére s általában a tanítás és tanulás módjára és rendjére nézve megállapított szabályok (addig, míg erre nézve az 1790/1. XXVI. t. cz.-ben kimondott fentartás szerint országos törvény nem jlt létre) a közoktatási kormány által tudomásul vétetnek; de ezen önhatóságilag megállapított szabályok szoros megtartását ellenőrizni: az állami főfelügyelet joga és kötelessége.

Minélfogva:

a) valamely kötelees tantárgy hallgatása aóli fölmentésre;

b) tanfolyam nyilvános hallgatása nélküli vizsgatételre;

c) egy év alatt több tanév végzésére (ugynevezett osztály-ugrásra vagy összevonásra) —

általában minden, a megállapított tanrendszer aóli kivételre vonatkozó különös engedélyek megadására, úgy a középiskolai, mint a bölcseleti s jogi felsőbb tanfolyamokon is, az illető felekezeti főhatóságok meghallgatása mellett, kizárólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter van jogosítva.

Állami vagy más felekezetű, hasonló vagy felsőbb iskolába való átlépésnél csak az ekép nyert engedélyek tekinthetnek érvényesnek.

(E rendelkezést az a tekintet teszi szükségessé, hogy a felekezeti autonomia csak is saját körében birhat rendelkezési joggal; ha pedig a felekezeti iskolákban, a felekezeti hatóság által adott kivételes engedélyek érvénye az állami és más felekezeti, különösen a felsőbb (egyetemi) tanfolyamokra lépésnél is érvényesek volnának, ezzel az egyházi autonomia szabályzólag hatna saját körén kívül is.

V.

b) Felekezeti közép és felső iskolák javító-, pótló- és magánvizsgálatokat rendszerint csak is saját hallgatóiktól vehetnek fel.

Más iskolák növendégeitől csak azon másik iskola törvényes hatóságának, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszternek engedélyével.

(E rendelkezést egyfelől az előbbi indok, az autonomiák egymás körébe vágásának a kikerülése teszi szükségessé; de másfelől magok az autonom iskolák jó hírneve s reputatioja is ohajtandóvá, nehogy — mint történt — bizonyos iskolák a „refugium asinorum“ rossz hírébe jöjjenek.)

VI.

Az esetenkénti főfelügyelet gyakorlatára, valamint a népiskoláknál az 1876 XXVIII. t. cz. értelmében, úgy a közép és főbb iskoláknál is, alkalmazhatja a minister azon közegeket, a melyek a saját intézkedése alatti hasonfoku iskolák felügyeletére hivatvák. Jelezen:

1) az állami (és úgynevezet királyi) középiskolák felügyeletére alkalmazott közegek (a tankerületi főigazgatók) által meglátogattathatja a felekezeti középiskolákat; s azoknak nyilvános, osztály- vagy érettségi vizsgálatain, akár emlitet rendes közgei, akár más általa kiküldendő szakférfiak által megjelenhet s magának ezek által azon iskolák szervezetéről, rendtartásáról, s a tanítás eredményéről, egyenes tudomást szerezhet.

2) a felekezeti jogakadémiák illetén felügyelete, míg az állami és kir. jogakadémiákra nézve szintén felügyelő közegek nem állittatnak fel, egyedül a felekezeti főhatóságok útján történhetik ugyan, de a jogi alap- és államvizsgálati bizottságok tagjait, az illető főhatóság ajánlatára a vallás és közoktatásügyi minister bizza meg mindig egy évi időtartamra (mint ez jelenleg is így történik),

VII.

A tanári képesítést illetőleg: az állam legfőbb érdeke, biztosítékot nyerni az iránt, hogy a felekezeti közép- és felső iskolákon is kellőleg képzett és képesített tanárok vezetik azon ifjuság képzését, melyből egyfelől az állam polgárainak egy tetemes része kerül ki, s mely másfelől — a különböző felekezeti s állami iskolák sokszoros érintkezése folytán — állami, jelesen a felsőbb (egyetemi) iskolák hallgatóságának egy nagy részét teszi s teendő.

A felekezeteknél eddigelő a tanárképzés és tanárképesítés módja intézményileg szervezve s megállapítva nem lévén: ha a jelenleg már tényleg alkalmazásban levő tanárok képesítésétől eltekintünk is, jövőre követelnünk kell vagy azt: hogy a felekezetek rendes tanárképzésről gondoskodjanak és a tanárképzés szabályait az állam követelményeinek is megfelelőleg állapítsák meg, mely esetben tanárképző intézeteik s tanárképesítő szigorlataik és eljárásuk egyéb felső iskoláikhoz hasonlóan lesznek a főfelügyeleti eljárás alá vonandók;

vagy azt: (s addig, míg amaz megtörténnék, mindenestre ezt) hogy jövőre rendes tanáru a felekezeti középiskolákon csak (az állami tanárvizsgáló bizottságok előtt) megvizsgált és okleveles tanárok, akadémiai tanfolyamokon pedig csak tudori oklevéllel bíró egyének alkalmaztassanak.

VIII.

A tankönyvek irányában gyakorlandó főfelügyeletre nézve, az 1876. XXVIII. t. cz.-ben a népiskolai tankönyvekéhez hasonló intézkedések állapítandók meg.

Kimondandó jelesen, hogy joga van a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a felekezeti közép- és felsőiskolákban, — vált. tan- és vezérkönyveket (legyenek azok kéziratban vagy nyomtatásban — a hittaniakat mindazáltal kivéve —) a felekezeti főhatóságok útján bekövetelni s azokat oly szempontból: nem foglalnak-e magokban állam-, alkotmány- vagy törvényellenes tanokat, megbíráltatni; ha ilyeneket foglalnának magokban, azok használatát eltiltani, szükség esetén az állami hatóság illető közegei által azok összes példányait elkoboztatni; súlyosabb esetben azok szerzői és használói ellen a törvény rendes útján a büntetővizsgálatot megindíttatni.

IX.

Ha valamely felekezeti közép- vagy felsőiskola tanárai általában állam-, alkotmány- és törvényellenes szellemben működnek s ez ellenében az illető felekezeti főhatóság útján orvoslás nem szereshető, joga és kötelessége a vallás és közoktatásügyi miniszternek, saját rendes vagy kiküldött közegei által, az illetékes törvényszék s kir. ügyesség közbejöttével megejtendő vizsgálat után, azon iskolától a vétkeseknek bizonyult tanárok eltávolítását követelni a felekezeti főhatóságtól, sőt ha a baj egyes tanárok eltávolítása által nem orvosolható, magának az iskolának egy időre vagy végleges bezáratása iránt Ő Felségéhez előterjesztést tenni.

Az egy időre bezáratni rendelt iskola vagyoni és alapítványai az illető felekezeti hatóság kezelése alatt maradnak s a jövedelmek is tőkésítettnek, míg az iskola újra megnyitása Ő Felségéhez teendő előterjesztésre megengedtetik.

Véglegesen bezáratni rendelt iskola vagyonáról és alapítványairól, a mennyiben az alapítók vagy jogutódai azokról az iskola megszűnése esetére nem rendelkeztek, az illető felekezeti hatóság meghallgatása mellett a vallás és közoktatásügyi minister előterjesztésére és az 1790/1. XXVI t. cz. szem előtt tartásával, ugyan azon felekezet közoktatási céljaira, Ő Felsége rendelkezik.

X.

Ha az iskolai alapítványokról szóló (III. d) alatt említett) évenkénti kimutatásokból az tűnnék ki, hogy valamely alapítvány hanyag vagy hibás kezelés, vagy a felekezeti felügyelet hiányos volta miatt, csönkulást szenved vagy veszélyben forog, joga és kötelessége a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az iránt az illetékes felekezeti főhatóságtól felvilágosító nyilatkozatot kivánni be, s a baj elhárítására önkormányzatilag tett intézkedésekről jelentést tétetni magának; szükség esetében az ügyiratokat és számadásokat is bekövetelni s ha a bajon a felekezeti főhatóság útján segíteni nem lehet, az ügy állásáról Ő Felségéhez előterjesztést és az orvoslás módja iránt javaslatot tenni.

Az áll. igazgató-tanács nagy gyűléséből.

Kolozsvártt, 1879. máj. 4-én.

Jelen vannak: főt. püspök Nagy Péter, mint elnök; Incze Mihály, Lészai Ferencz, dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, Gyarmathy Miklós, dr. Jenei Viktor, Szabó Pál, Parádi Kálmán igazgató tanácsosok; számvevő, pénztárnok, ügyvéd és titkár; a Baldácsi-alapító-ügy tárgyalása alatt Schilling Rudolf kir. közjegyző.

Az ülésen kívül elnökileg ellátott ügydarabok előadatván, tudomásul vétetnek.

A ft. püspök ur jelenti, hogy gróf Bethlen István né sz. gróf Teleki Ilona őnagysága a m.-sámsondi ev. ref. lelkész fizetésének emelésére, magát és utódait kötelezőleg, évenként 100 (száz) o. é. forintot ajánlott fel. A nagylelkű alapítónak köszönő-irat küldetik s az alapítványi levél áttétetik a jogügyi bizottsághoz.

A Baldácsi-alapítvány felügyelő bizottsága, az alapítványi javak ellenében a gróf Hunyadi örökösök által indított pör megszüntetése s mindennemű követeléseik elenyésztetése céljából százezer forintnyi kölcsön felvételét látván szükségesnek, a kölcsönösszegnek hét évi törlesztésre leendő felvételére s az alapítványi javaknak lekötésére, egyházkerületünk részéről, mint egyik lárstulajdonos részéről, felhatalmazványt kér. Az igazg. tanács, a kölcsönző első magyar általános bizt. társaság igazgatóságának kívánatához képest, a kir. közjegyző személyes jelenlétében egyhangulag kimondja, hogy a kért felhatalmazványt, mint

ennek kiállítására szervezeti törvényünk 7-ik fejezete b) és c) pontjai értelmében illetékes kormányzó testület, ezennel megadja; a felhatalmazvány aláírásával megbizsa ft. püspök Nagy Pétert, mint elnököt, és Bodor Antal titkárt.

A jogügyi bizottság jelenti, hogy a Koch Francziska, Ferrári Antalné végelválasztása és újabb házassági frigye érvényére vonatkozólag összeállított ama munkálat, mely hazai országos és egyházi törvényeinkből igazolja, hogy a megnevezett nőnek végelválasztása és újabb házassága fennálló törvényeinknek teljesen megfelelőleg történt, szabatosan és a tényálláshoz hiven van szerkesztve. Miután Ferrári Antalné házassági frigyének érvénye az olasz királyságban (Velenczében) kétségbevonatott, kérése folytán, és hogy egyhkerületi főtörvény-székünk ítéleteinek külföldön is érvény szereztessék, az igazgató-tanács felterjesztést intéz a vallás- és közoktatás-ügyi, valamint az igazságügyminiszter urhoz a végett, hogy a kérdéses ügyben követett eljárás törvényszerűségét igazolni s egyhker. törvényszékeink ítéleteinek külföldön is érvényt szerezní méltóztassanak.

A n.-enyedi főtanoda előljáróság a jelenti, hogy a néhai Magyar Pál helyére jószág- és jogügyigazgatónak megválasztá b. Splényi Henriket. Ezzel kapcsolatosan Zeyk Károly főgondnok jelenti, hogy a megválasztott 2408 frt 75 kr értékű urbéri papirt, biztosíték gyanánt, a tanoda pénztárába letett. Az igazg. tanács, mielőtt a közgyűlés által reárubázott jóváhagyás jogával élne, felhívja a tanoda előljáróságát, hogy a Magyar Pál számára kiállított utasításban foglalt feltételeket a megválasztottal irassa alá és terjessze fel, továbbá, tekintettel az urbéri papírok érték-ingadozására, biztosítékképpen a megválasztottól még 240 frt értékű (10%) papírt vegyen be.

Gróf Wass Ádám czegei számadó-gondnok jószágai közelabbról árverés útján eladandók lévén, az igazg. tanács megbizsa Balogh György ügyvédet és Deák József pénztárnokot, hogy az árverésen jelenjenek meg s a mennyire a czegei egyhközség követelésének kielégítése igényli — árverezzenek.

A pitesti egyház község parochialis épületeinek helyreállítására, Láng Károly missionarius pap kezeihez 200 frt utalványoztatik. r. t.

A Királyhágon-tuli egyházkerületek köréből.

A dunamelléki ref. egyházker. közgyűlése.

ápril 26—29.

A közgyűlés április 26-án vette kezdetét, a midőn Török Pál püspök úr az ülést imával megnyitván, a gyűlési tagok igazoltattak. Erre a püspök jelentést tett arról, hogy a dicsően uralkodó királyi párnak ezüst lakodalma alkalmából a magyar reformatus egyház is egyetemleg óhajtván hódolatát kifejezni, e végre egy a czélnak megfelelő s az öt püspök és az öt főgondnok aláírásával ellátott feliratot az

egyetemes magyar reformatus egyház nevében Tisza Kálmán és Kemény Gábor főgondnok urak nyújtották át Ő Fel-seégeiknek.

A felirat fölolvastatván és helyesléssel fogadtatván, a közgyűlés jegyzőkönyvileg is kifejezte örömét és szerencsekívánatait a jubilaem alkalmából.

Másnap, vagyis vasárnap öt ujonnan választatott lelkész avattatott fel, megelőzván a felavatást az ez alkalomra fölkért Borzsák Endre szekszárdi lelkésznek sok szónoki hévvel tartott szép beszéde a reformatus lelkész feladatáról és pályája kellékeiről.

A hőtífi ülést püspök úr szokott nagyérdékű évi jelentése nyitotta meg. Kiemeljük a jelentésből azt, hogy az elmúlt év folytán egyhkerületünkben egyházi és iskolai czéllokra egyesek 10 ezer, egyhközségek és megyék 100 ezer forintot áldoztak.

A püspöki jelentés után a miniszteri intézkedések tárgyalattak és többnyire egyszerűen tudomásul vétettek. Élénkebb vitát támasztott a községek által niállított, de anyakönyvi kivonatot szükségeső bizonyítványok ügyében kelt rendelet, mely szerint azok a lelkész által aláírva a rendszer anyakönyvi kivonatot pótolják. Tekintettel e körülményre, kimondatott, hogy a lelkészek ily aláírások, illetőleg hitelesítésekért a megállapított díjak szedésére jogosítvák.

A testvéri egyhkerületek átiratai közül első helyen emlitendő a tiszántúli egyhkerületnek a Debreczenben felállítandó protestans egyetem ügyében a többi kerülethez intézett lelkes felszólítása. Közgyűlésünk örömöt fejezván ki a hathatós kezdeményezés! felett, melegen pártolja az eszmét s igéri, hogy a mint a tiszántúli superintendia kebelében kinevezett bizottság a teendő programját megállapítja, mi sem fogunk késni úgy anyagi, mint erkölcsi támogatással járulni az ügy létesítéséhez.

Ugyancsak a tiszántúli egyhkerület részéről indítványoztatik, hogy a prot. egyház szabadságát többfelől fenyegető körülményeknél fogva sürgető szükségüvé válván, hogy több kérdésre a magyar ref. egyház egyeteme hallassa szavát és fejezze ki kívánalmait: kéressék fel és bizassék meg a legközelebb egybehivandó convent az autonomikus egyházkormányzatunk érdekében szükségelt teendő végzésére, s magyar reformált egyházunknak úgy az alkotmánnyal, mint az ország törvényhozó testületével szemben való képviselésére. — Közgyűlésünk is felettébb szükségesnek látván, hogy némely elhalaszthatlan, az összes magyarországi reform. egyházat közösen érdeklő ügyekben mielőbb egyöntetű intézkedés történjék, s hogy az egyház öt törvényesen megillető jogai védelmére egyesített erővel keljen: a tiszántúli testvéregyházkerület indítványát elfogadja és a conventi képviselőt annak értelmében utasítja.

Ezután a zsinati előmunkálatok ügye vétetett föl, soron kívül, azon oknál fogva, hogy másnap, mikor a skontro szerint az sorba kerülendő volt, a gyűlés tagjai közül többen, mint országos képviselők ülésünkben megjeleni gátolva lettek volna. Fölolvastatván tehát az egyházmegyék ez ügyre vonatkozó jegyzőkönyvi határozatait, kitünt,

hogy az egyházmegyék többsége a zsinati előmunkálatokat érdemileg még nem tárgyalta, még pedig legtöbbször azon okból nem, hogy az előmunkálatoknak az iskolaügyre vonatkozó része még kidolgozva nem lévén, míg ez is el nem készül, az 'egésznek tárgyalásába bocsátkozni czélszerűnek nem látták: — ennél fogva az egyházkerületi közgyűlés nem volt oly helyzetben, hogy az ügyet részletes tárgyalás alá vehesse, s az iránt érdemleg nyilatkozni tudjon. Elvárja azért, hogy a conventi bizottságok a még hátralevő munkálatokat elkészítvén, azokat hova hamarabb egyházkerületünkkel közölni fogják. Fölkérte az egyszersmind az elnökség, hogy ezen utólag megküldendő munkálatokat is az egyházmegyékkel azonnal közölje a végett, hogy azokat kellő időben tárgyalván, a közelebb összeülendő egyházkerületi közgyűlésre megállapodásaikat terjesszék be, hogy így azok alapján maga az egyházkerület is a munkálatokat tárgyalhassa s azokra vonatkozólag határozhasson.

A keddi ülés nagy részét elfoglalta a „Baldácsi-alapítvány“ bizottságának kimerítő jelentése. E jelentés szerint sikerült a bizottságnak a Hunyadi József gr. és érdektársai részéről a Baldácsi alapítványi birtokból 2700—3000 holdra menő birtok-részletek iránt megkezdett és első bírósággal már megítélt zálogváltóper hosszús alkudozás folytán egyezség útján kiegyenlíteni olyformán, hogy a 220 ezer frtra becsült Hunyadi birtokrészt a bizottság 150 ezer frtért megvette, s miután e vételár egy harmadát az alapítvány eddigi jövedelmeiből kifizetheti, a vételár hátralévő 100 ezer frtjára nézve az általános biztosító társaságnál kölcsönt eszközölt oly módon, hogy az alapítvány összes évi jövedelméből évenként 20 ezer frtot kamat és törlesztés fejében 7 évig fizetvén, hét év múlva a kölcsön törlesztve lesz. Addig pedig, míg a bizottság az egyes egyházkerületektől a felhatalmazást megnyerné a kölcsönüzlet megkötésére, az adóssággért jóállást vállaltak gr. Degenfeld Imre, gr. Lónyay Menyhért és b. Kochmeister Frigyes urak.

A közgyűlés zajos öröm és tetszés nyilvánítással fogadja a bizottság eljárását, helyesli a Hunyadi-birtokrész megvásárlását és a kedvező kölcsön fölvetését, kiállítja az üzlet végleges megkötéséhez a felhatalmazást; végül köszönetet szavaz a bizottságnak buzgó és sikerdús működéséért, az általános biztosító-társaságnak a kölcsönadásban tanúsított loyáliságáért, mindenek felett pedig gróf Lónyainak, ki a Hunyadi grófokkal az egyességet, a biztosító-társulatnál a kölcsönüzletet, az ő ismert ügyességével és tapintatosságával megkötötte.

Megjegyzendő még, hogy e 'pör lebonyolításával az alapítvány jogviszonyai annyira szabályozva vannak, hogy a most fölvetett kölcsönt leszámítva egészen tisztán áll a 10 ezer holdas birtok, s így miután a fölvetett kölcsön törlesztésére évenként húszezer frt fordítatik, a jószág jövedelméből befolyó másik húszezer jövő éven kezdve már az alapítványi célokra lesz fordítható.

A gyűlés további folyamában nagyjából csak a szokásos közigazgatási dolgok intéztettek el. A népiskolákról és felsőbb tanintézetekről szóló terjedelmes és részletes kimu-

tatásokat örvendetes tudomásul vették, kivéve a kecskeméti jogakadémia ügyét, melyre nézve, miután az intézet fentartására szövetkezett 3 testület, u. m. Kecskemét város, Kecskemét ref. egyháza és az egyházkerület közül a kecskeméti ref. egyház vállalt kötelezettsége alul magát kivonni akarja, intézkedés történt e jogtalan eljárás megakadályozására s az akadémia fennállásának megmentésére. A theologiai tanintézet tanári karában is az a változás tétetett, hogy Petri Elek és Szűcs Farkast, kik eddig mint segédtanárok működtek, egyhangulag rendes tanárokká választották.

P. E. I. L.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

Réty, 1879. márcz. 28.

Egyházmegyei vizsgálat.

(Vége.)

24. A kötlevelek többnyire rendszeren vannak kiállítva, a hol 8 % feljül vannak kiállítva, mindenütt figyelmeztette egyhávizsg. székünk 1782—1878. sz. leirata az egyházközségeket. K.-Királyban nagy levén a kepe-váltási alap, arra is figyelmeztette az egyházközséget, hogy ha az egyházkerületi közgyűlés az ily alapokat központi kezelés alá határozná, legyen készen ezen jövődöbeli intézkedésnek megfelelni. Al-Dobolyban a kötlevelek megújítása rendeltetett. Nyénben megtagadt, hogy az apróbb tőkék szedessenek fel s nagyobb összegekben s biztos alapra adassanak ki. Brassóban egy 20 frtos adósság van veszélyben, a többi kötlevelek mind betáblázva vannak és semmi veszély sincs. Kálnokon a kötlevelek hiányosak, megrendeltetett, hogy 30 nap alatt törvény szerint állíttassanak ki. Bodokon Barabás József mind a pénztárhoz, mind a magtárhoz sokkal tartozván, fizetett 70 forintot, de betegsége miatt végelszámolás nem történt; megrendeltetett, hogy 3 hónap alatt tisztáztassék ezen adósság s ha fizetni nem akar, pereltessék be s ezen ügy jelentessék be az egyhm. tanácsnak.

25. Adósság. Egyhymegyenkben az összes adósság 6318 frt 56 kr, melynek nagyobb része alapítvány a s.-sz.-györgyi tanodához, egy része az udvarhelyi iskola felsegülésére ígértetett. A s.-sz.-györgyi tanodához tett alapítvány Al-Dobolyból 945 frt. Bikfalváról 1080 frt. N.-Borosnyóról 700 frt Terhelő adósság van: Szotyorban 500 frt. Erősdön 400 frt. Bodokon 175 frt. Etfalván 181 frt. Eresztvényen 160 frt. N.-Borosnyón a 700 frton kívül 1500 frt. Egerpatakon 240 frt; tehát leszámítva a leszámítandókat, t. i. az alapítványokat, egyhymegyenk összes adóssága m. e. 3600 frt, mi egy ily népes és compact egyhymegyre nézve nagyon kevés.

26. Per. Az egyházközségek ellen per egy sincs, hanem az egyházközségeknek van pere adósok ellen, még pedig Szermerján 3 adós ellen 149 frtig. Kilyénben egy adós ellen, melyet néhai Tóth Mihály ügyvéd meg is nyert, s a Tóth Mihály hagyatékából fizettetik meg. Sz.-Királyban 5 adós ellen 976 frtért, (lásd az intézkedést 21 sz. alatt). Kőkös-

ben a mester ellen fiscalis per van. Nyében a per tárgya a Varas-goromb. Bodolán mltgos Béldi Tivadar ellen, fenyegetések kiásatásáért, mely azon stadiumban van, hogy szakértőknek kell kiszállni a csemeték és hely megszemlélésére, az egyházközség képviselője utasított, hogy sürgesse a szakértő mérnökök kiszállását. Brassóban 2 adós ellen van per 300 frtig, veszély nincs. Kőrispatakon egy adós ellen 6 köből 1 véka rozsért, meg van ítélve. Bodokon 5 adós ellen részint pénz, részint magtári tartozásért, meghagyatott, hogy a perek lejárását sürgesse a presbyterium s tegyen jelentést az egyhm. tanácshoz. Komollón a néhai Benkő József hagyománya egy részéért egy adós ellen. E pont alatt kitűnik az, hogy az egyházakat nem fenyegeti nagy veszteség, mert csak is 7 egyházközségben vannak adósságos perek s azok is nem igen tetemesek.

27. A számadások mindenütt rendben találtattak, kivéve Oltszemét, hol az a pap betegsége és halála miatt teljesen be nem végeztetvén, visszautasított azon meghagyással, hogy mártius 31-én adassék be. Kőrispatakon pedig 5 egyháztagnak panaszt teszen mbíró Sipós Lajos ellen hűtlen kezelés indokából. Visszavettett azon rendelettel, hogy márcz. 21-ére adjon be tiszta számadást. Többnyire mindenütt pénztármaradék van, az összes pénztármaradék 6242 frt 25½ kr. Túlköltés van Árapatakn, Zalánban, Málnáson, Szacsván: az összes túlköltés 88 frt 68½ kr.

Az adó is be van mindenütt fizetve, némi hátrálék van Erősdön és Eresztvényen; Besenyőn az egyenértékű adó nincs befizetve, az összes állami adó 1336 frt 79½ kr, az egyenértékű adó 270 frt 83 kr, tehát egyházmegyénk fizet összes adót 1607 frt 62½ krt.

És már összesítve egyhmegyénk vagyoni értékét, a következő eredményt jelezhetjük:

Szorgalmi jövedelem	4287 frt 62 kr.
Szorgalmilag természetett zab	27 50
Kegyhagyomány	8357 14
Alaptőke	32305 89
Iskolai-tőke	14123 „ 34
Magtár-pénz	1513 „ 42 „
Összesen	60614 frt 91 kr,

azaz, hatvanezer hatszáztizennégy frt kilencvenegy kr, melyhez téve a magtárok értékét, mostani gabonaárban, mely teszen 10075 forintot, összes értékünk, a földbirtokon kívül, 70,689 frt 91 kr.

És már bevezem, talán hosszúra is nyult tudósításmat, de hű képét akarván adni egyhmegyénknek, rövidebben nem lehetett, így is csak szinte dióhéjban van összeszerítva a tényleges állás. A vizsgálati személyzet állott esperes Csicszér Gábor, director Nagy Sándor és alólirt mint jegyző személyéből, a mltgos és tks. főgondnok urak is részt vettek a vizsgálatban, de csak saját egyházokban.

Kisantal Sámuel.

A hunyad-zarándi egyházmegyéből.

Kérelem és nyílt számadás.

Körösbánya 1879 apríl hava.

(Vége.)

6) Körösbányáról, Veress Gyula által.

(Körösbányai gyűjtő-iv szerint 1877.)

Szegedi Miklós 5 frt, Veress Zoltán 5 frt, Veress Gyula 5 frt, Ribiczey Ferencz 2 frt, Zomor Antal 6 frt, Schiszer Aurel rom. kath. lelkesz 1 frt, Kraczezh Gyula 2 frt, Tóth Mihály 2 frt, Albascu Péter 1 frt, Schiessel Károly 2 frt, Alajos Ádám 1 frt, Gligor Péter 2 fr., Beovics György 1 frt, Bolfa Szilveszter 1 frt, Mány Mihály 50 kr, Viedermann József 50 kr, dr. Erdélyi István 1 frt, Eder Gyula 1 frt, Srupniczky Péter 2 frt, Kerzo István 2 frt, Toma Juon 20 kr, Szalcz Gáspár 2 frt, Veisz Samu 1 frt, Págy Eszterné 2 frt, Thomu Bazil 1 frt, Rubenik János 2 frt, Milvius Adolf 2 frt, Veress Albert 1 frt, Papp Tivadar 1 frt, Paduream György 1 frt, Ács József 2 frt, Mohácsi Czeczilia 1 frt, Mihály Florenusio 1 frt, Maksai János 1 frt, Tóth Ede 1 frt, Jank Livin 1 frt, Bunik Károlyné 1 frt, Székely Albert 1 frt, Soós János 1 frt, Inko János 1 frt, Szale Ignác 2 frt, Vilmos Sándor 1 frt, Nemes Ákos 2 frt, Komsa Lázár 1 frt, Bálint Lilla k. a. 1 frt, Kozma Eleonora k. a. 1 frt, Bora Johanna k. a. 1 frt, ifj. Porsch József 2 frt, Gyárfás Ferencz 2 frt, Pisch Antal 2 frt, Berei Albert 1 frt, Karácsonyi Sándor 1 frt, Sulucz Sándorné 1 frt, Kristyori Bálint 2 frt, Alajos István 2 frt, Barschu Győző 5 frt, Bogdán Iraján 50 kr, Vuk János 1 frt, Gartner Károly 1 frt, Czedik Ede 1 frt, Cseh János 1 frt, Hubrich Jeobald 1 frt, Botár Simon 1 frt, Szegedi Lászlóné 2 frt, ifj. Szegedi Miklós 1 frt, Szegedi Eszter 1 frt, Szegedi László 1 frt, Aschner Rezső 2 frt, Dózsa Gergely 2 frt, Pataky János 2 frt 40 kr Ehez járul még az elárusított sátorfából bejött 2 frt 51 kr.

7) Déváról, Ribiczey Ferencz birtokos által.

(Dévai gyűjtő-iv szerint 1877-ben.)

Pogány György főispán 5 frt, egy valaki 1 frt, Lukács Béla 5 frt, Jordán Domokos 1 frt, Várady Bertalan 1 frt, Barcsai Kálman 1 frt, Mara György 1 frt, dr. Petkó Lázár 2 frt, K. Farkas 1 frt, Puj Sigmund 2 frt, Pogány Ádám 1 frt, egy ó testamentumbeli 1 frt, Lázár György 1 frt, dr. Nagy 1 frt, Weisz Ignác 1 frt, Bárdossy György 1 frt, Pogány Albert 1 frt, Sándor József 1 frt, Alló Ignác 2 frt, Alló Rózalia 1 frt, Komáromi György 1 frt, Borbács Antal 1 frt, Szereday 1 frt, Csaklány György 2 frt, Barcsay Béla 1 frt, Dengyel Dániel 1 frt, br. Bornemisza Tivadar 2 frt.

Összesítve a bevételt:

Nagy-Halmágyról	23 frt 50 kr.
Ruda-Bányáról	10 „ —
Boiczáról	4 „ —
Kristyorról	11 „ —
Brádról	9 „ —
Körösbányáról	112 „ 10 „
Déváról	19 „ — „
Összesen	209 frt 60 kr.
A kiadás	34 „ 29 „
Marad	175 frt 31 kr.

1879. febr. 4-én t. Nemes Ödön kezdeményezése folytán, az állami iskola könyvtára javára rendezett bál alkalmával, adakoztak a helyeli romban álló templom fölépítésére: Nemes Ödön 1 db. cs. k. arany, 5 frt 35 kr, Nemes Ödön neje, Kis Vilma részéről 5 frt, Brády Albert 25 frt,

Brády Albertné, Kozma Elmira 25 frt, Nemes Ákos 5 frt, dr. Erdélyi István 2 frt, Szále Ignác 2 frt, Kraczezh Gyula 5 frt, Ribiczey Ferencz 5 frt, Edér Gyula 2 frt, Mihálovics Tóbiás 1 frt, Gligor Péter 1 frt, ifj. Kádár György 1 frt, N. N. 1 frt, Csorba István 2 frt, Schieszl Károly 2 frt, Bartha Győző 5 frt, Szőke Károly 2 frt, összesen 96 frt 35 krajczár.

A folyó év február 22-én tartott bál alkalmával adakoztak:

Körösbányán: Schiszl Károlyné 3 frt, Ribiczey Ferencz 3 frt, Ülei Ferencz 5 frt, Mihrics Adolf 2 frt, Bubenik János 2 frt 50 kr, Komzsa Lázár 2 frt 50 kr, Szegedy Miklós 5 frt, Klein Péter 1 frt 50 kr, Toth Ede 1 frt 50 kr, Dósa Gergely 10 frt, Ank János 1 frt 50 kr, Alajos István 1 frt 50 kr, Szabó István 2 frt, Veress István 2 frt, Kraczezh Gyula 3 frt, Bartha Győző 2 frt, Papp Tivadar 2 frt, Lóz János 2 frt.

Brádon: Bledi Dénes 1 frt 50 kr, Vilmos Sándor 1 frt, Brády Leopold 1 db. 10 francos arany 4 frt 20 kr, Bogdán György 1 frt, Brády Árpád 1 frt 50 kr, Pisó Simon 2 frt, Gavrilla György 1 frt, Karácsonyi Sándor 2 frt, Mendel Izidor 5 frt, Lázár László 2 frt, Pataki Victor 1 frt 50 kr, Withmajer Antal 1 frt 50 kr, egy valaki 1 frt 50 kr, Kristyori András 1 frt 50 kr, Ruzs János 1 frt, Pánkel József 1 frt 50 kr, Namosig László 1 frt, Mihelczán g. k. esperes 3 frt, Stefán Albu 1 frt, Kormendy Gyula 3 frt, Paró György 1 frt, Szakács István 2 frt 50 kr, Porsch József 2 frt, Sekerian 2 frt 50 kr, Kugel Salamon 2 frt 50 kr, Szakar János 1 frt 50 kr, Zakariás Dani 5 frt, Nicola Áron 1 frt 50 kr, Piesch Anna 3 frt, öz. Kovács Istvánné 3 frt, Kozma Eleonora 2 frt, Belle István 3 frt.

Kristyorról: Baleznay Atilla 1 frt 50 kr, Belle Károly 2 frt, Kristyori Bálint 2 frt, Gáll Luiza 1 frt, Gáll Márton 1 frt, Piczek Jánosné 1 frt, Kónya Dénes 1 frt, Kristyori Lajos 1 frt, Kristyori Árpád 2 frt.

Boiczáról: Bardossi György 3 frt, Moldován György 2 frt.

N-Halmágyról: Lengyel István 3 frt, Rob Miklós 1 frt, Papp Graczan 2 frt, Moldován Simon 1 frt, Popovics Juon 1 frt, Hanzóros Ádám 2 frt 50 kr, Mészáros 1 frt, Szabó Dénes 2 frt, Groza Juon g. k. esperes 2 frt, Zsula János 1 frt, Zsoldeu Juon 50 kr, Vékony Gábor 3 frt, Skopoor József 2 frt.

A pénztárnál Szegedi Miklósnak fizettek: Öz. Mészáros Alajosné 2 frt, Stupniczky Péterné 3 frt, Burecz Károly 1 frt 50 kr, Szále Ignác 2 frt 50 kr, Csorba István 2 frt, Kádár György 2 frt, Szőke Károly 2 frt, Deschkovics őrnagy 2 frt, Bálint főhadnagy 1 frt 50 kr, Mikbó kapitány 1 frt 50 kr, Tursai hadnagy 1 frt 50 kr, Vidovics hadnagy 1 frt 50 kr, N. N. katona-orvos 1 frt 50 kr, Klein Péter 1 frt 50 kr, Herschkovics 3 frt, Nemes Ákos 2 frt 50 kr, Adamovics Juszt 2 frt 50 kr, öz. Págy Eszter 2 frt 50 kr, Bofa Silveszter 2 frt, dr. Erdélyi István 3 frt, Gligor Péter 2 frt 50 kr, Koszszarda Emil 2 frt 50 kr.

Tehát a bevétel tesz	225 frt 20 kr.
Kiadás	41 frt 69 kr.
Marad	183 frt 54 kr.

Fogadják a nemes szívű összes adakozók hálás köszönetemet a körösbányai ref. egyház nevében.

Szegedi Miklós
ref. pap.

EGYHÁZI LAPOK SZEMLÉJE.

A Prot. egyh. és isk. Lap a tiszánineni egykerület agg főgondnokának, br. Vay Miklósnak ez egykerület idei ápril 29-iki közgyűlésén mondott jeles beszédét közli első helyen. Az érdemes főgondnok, kinek leendő visszavonulása az egyházi ügyektől — mint hallomásból értesülünk — ha bekövetkeznék, nehezen betölthető ürt fogna maga után hagyni; szintén a zsinat ügyére, mint ez idők szerint, a hazai protestantismus sarkalatos létkérdésére hívja föl kiváltképen a figyelmet. Felette elszomorító lenne, — ugymond — ha akkor, mikor kivétel nélkül egy czél felé törekszünk, a módozatok megválasztása feletti viták okoznának szakadást közöttünk. Vay br. meg van arról győződve, hogy nincs messze az idő, melyben vallás- és közoktatási életbe vágó ügyeink a törvényhozás elébe kerülendnek, s ez teszi épen szükségessé egy minden idegen befolyástól ment, bármi néven nevezendő, olyatén egyetemes ref. egyházunkat képviselő testület megteremtését, melynek magunkra nézve is kötelező végzéseit s határozatait akkép tüntethessük föl a kormány s parlament előtt, mint vallástársadalmunk óhajainak, kívánatainak, esetleg követeléseinek senki által többé kétségbe nem vonható együttes és hű kifejezését, Hangsúlyozza egy ily kilátásba helyezett együttes és önzetlen működésnek remélhető nagy politikai súlyát, szemben azon keserű tapasztalatokkal, hogy eddigelő, sőt még legközelebről is, a vallás- és közoktatási miniszterium költségvetésének tárgyalása alkalmával az egyes egykerületeknek a képviselőházhoz elszigetelten benyújtott kérelmezései s kifejezett igényei mily erejménytelenül hangzottak el. Nem is csodálja ép ezért, bár mint állampolitikus kissé ironice érinti az állammal szemben fölvetett, tulmervének is nevezhető magatartásunkat, a mint autonom jogaink köré oly féltett sánczot vonunk. Innen véli magyarázandónak a kormánnyal való azon számos összeütközéseket, melyeknek gyökeres orvoslása — helyesen jegyzi meg — miniszteri szabályrendeletek útján soha sem fog elérhető lenni. Csak vallási ügyeink végleges törvény előtti rendezése nyithat előttünk új aerát. Emelkedett szavakkal zárja be megnyitóját: a hazai protestantismus jövője felett csak akkor lehetne kétségbeesni, ha vagy az egészben ferde útra tévedne — a mitől megóvja geniusa — vagy pedig saját kebelében túrná meg a szakadást s ez a gyávaságnak és önmegsemmisítésre való törekvésnek lenne megalázó bélyege.

Ballagi Géza Zsedényi életéhez sorol főleg pár tanulmányos adatot. Röpirat-gyűjteménye nyomán ismerteti azon védbeszédet, melyet Zsedényi a Kassán tartott végtárgyaláson maga mondott el s később (1860.) német nyelven is közrebocsátott Londonban, Williams és Norgate kiadásában. A rendkívüli érdekes történeti okmány csak egy részében van még közölve, azért csak jövő számunkban szólhatunk részletesebben felőle. Most csak annyit jegyzünk meg, az ismertető után, hogy Zsedényi mig abban önéletrajzát is megkapó, széles vonásokban adja elő, addig másfelől, mint éleseszű jurista szedi darabokra az államügyész vádbeszédét, s

Folytatás a mellékleten.

Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 19. számához.

mutatja ki annak tarthatatlanságát. A legnemesebb conservatív kiráypártiság szelleme lengi át minden sorát.

Végül fölemlítjük P. Nagy Gusztávnak az előbbieknél nem kevésbé érdekes cikkét, melyben az új szövetség új magyar fordítása tárgyában Menyhárt Jánossal polemizál. Sok szakismerettel és alaposággal szól a dologhoz, s a magyar nyelv szellemére is egy pár találó megjegyzést tesz.

A Prot. Hetilapban szintén megnyitót találunk az első helyen. Révész Bálinté ez, melylyel a tiszántali egykerületnek általunk már jelzett fontos gyűlését inaurálta. Hozzá szól a protestáns egyetem kérdéséhez, előadva annak genesisét, egész fejlődési folyamatát, azon „lucidum intervalum“-okkal, melyek alatt a leányzó, — mint magát kifejezi — ha nem is halt épen meg, de legalább aludott, Révész simeoni jószérzettel bir arra nézve, hogy a protestáns egyetem Debreczenben föllállításának eszméje mielőbb megvalósulni fog. Különbben az előzetes teendőkre nézve nem igen tér el azon felfogásunktól, melynek lapunk mult számában kifejezést adtunk. Csak a sorok közül olvasható ki, hogy ennek daczára a prot. lelkész- és tanárképezdének majdan teljes egyetemmé való kiszélesítésének eszméjét nem egészen ejti el, mihelyt az opportunusnak fog látszani. Szerinte egyellen expediens a cél elérésére a volna, hogy a testvérkerületek 4 jogakadémiájakat a debreczeni közczél iránti tekintetből feladják.

Megragadja az alkalmat Révész egyszersmind, bár érzi, hogy nem épen helyén valólag, néhány megjegyzést tenni Török Pál ismert cikksorozatára, melylyel a zsinattartás ügyének közösen fölfogott harmóniájába dissonans hangot vegyített. Egyáltalában nem tartja semmi szín alatt helyesnek, a dolog ily előrehaladott stádiumában már, oly mederbe terelni vissza azt, melyet elhagyni nagy ideje volt. Ha a konventi bizottság munkálata ellen kifogások emelhetők, úgy az egykerületek, egyhmegyék és egyesek feladata e részben nyilatkozni s megjegyzéseik annyival inkább tekintetbe fognak vétetni, mivel tökéletes és örökidőkre czélzó művet nem ember alkothat. A fődolog, felfogása szerint az, hogy egyszer már kezdve legyen, minden egyéb könnyebb. Illő, hogy legyen már egy egységes és legalább magyar nyelven írott szervezeti és törvénykönyvünk.

Záradékol aggályát fejezi ki annak hire fölött, hogy a kormány a suprema inspectio tekintetében hatáskörének lényeges kitásítására készül, sőt e tárgyban törvényjavaslatot lesz beterjesztendő a képviselőházhoz. Inti a szétzülött felekezeteket s kerületeket az együttartásra.

Az Egyh. és isk. Szemle hatodik közleményét adja Lessing „Nathánja“ ismertetésének s folytatja polemiját Menyhárt Jánossal az új bibliafordítás fölött. Az ig. tanács ápr. 29-diki üléséről referál s néhány ujdonság után B. J. urnak szerkesztői üzenetet küld.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Szomorú idők jele bármely állam történetében az, a midőn a népesség tulnyomó többségében az a felfogás válik uralkodóvá, hogy papjaik renyhe, dologtalan emberek; de

még sokkal leverőbb jelenség az, midőn a vallás legszontebb tanításai gúny tárgyává válnak s mindaz, a mi magas és fenkölt, a hétköznapiság sarában hurczoltatik meg. A népszerű olasz irodalom egész köre, Boccacciotól napjainkig, a papi állás iránt táplált ily tiszteletlenség nyavalyájában szenved, s botrányhajhászatában mindenből tökélet farag magának, mi csak a szerzetesi és zárdai élet lerántására, egyenes blámirozására vezethet. Így a köztisztesség mértéke Olaszországban s főképen egyházi dolgokban, lehető legcsekélyebb fokára hanyatlott alá. Képes élczlapok telvék a papi peccadillok groteszk feltüntetésével, s piszkolódásaikkal nem csak a fekete ruhás abbék s a szandálos barátok ellen fordulnak, de nem kimélik meg a bibornokokat s magát a szent atyát sem. Utczákon, boltokban ennek mi nyoma sem látható ugyan s ebben közelednek az álszenteskedés muszka jellemvonásához; de a külső udvariasság máza alól kirí egy-egy megvető mosoly, közönyös vállvonás, vagy álnok szempillantás, mely nem a legmegtisztelőbb érzések kifejezője gyanánt szokott szerepelni. Az olasz Gallenga „Olaszországi utazás“-ában sötét képét festi a papság jelenlegi helyzetének. Sok tekintetben megvetettebb osztálynak tünteti föl, mint francia, belga, angol vagy ir testvéreik. Henyélők, önzők, hiuk minden magasabb gondolat nélkül; szellemi foglalkozásuk a misekönyvre és breviáriumra szorítkozik, míg estéiket a legfrivolabb mulatozásokban töltik dugóhuzás, s pohárürítés közt. Egyetlen kötelességük abban áll, hogy valamely félreeső templomban egy-vagy két száz hallgató jelenlétében negyedóráig beszolgáljanak s azután — terhei önmaguknak. Nem élvén élő hitők, olyat másra sem ruházhatnak át, úgy hogy valóságos őszinteség tekintetében egész Olaszország halottul tekinthető. Ritkán prédikálnak, s ha igen, úgy szónoklásuk nem egyéb a szentek üres dicsőítésénél, vagy a kárhozát borzalmainak érzécsigázó ecsetelésénél: érvelés nem az ő feladatuk. Meg kell különben adni, hogy a jótékonytápot szőlőtiben gyakorolják, a szegény alamizsnakérése nem talál nálok süket fülekre; de mindennek semmi tartalma, az öntudatos gondolkodás, az eszményi lelkesülés teljesen hiányzik bennök. Mikép tudtak ennek daczára a tömeg előtt oly nagy befolyásra, s emberfölötti tekintélyre szert tenni, hogy még a kik nem hisznek is közülök, mondani nem merik s bár elismerik ugyanazon egyénről, hogy mint ember alávaló, mint papot istenként imádják?“

Így ir körülbelől Gallenga, bár megengedi viszont, hogy vannak tiszteletreméltó kivételek itt is, mint mindenütt. Valójában nem kevés számmal találhatók közöttük olyanok, kik, bár éltök nagy részét jóllétben s kényelemben töltötték el, igazi őskeresztény buzgalommal mondtak le a világi javakról, hogy zárdába vonulva önkéntes szegénységben komoly tanulmányoknak éljenek, vagy a népnevelés szent ügyének oltárán áldozzanak. Ezek, megfosztva a háziasság minden kényelmétől, s a családi szeretet enyhe sugaraitól; megvetve, lenézve a gazdag és felvilágosult világiak dolyfős kasztja által, csupán a tudomány ügye iránti őszinte s ifjú lelkesültségökből merithetik a vigaszt s a tápláló rugékonyságot, mely sanyargatott lelkeket még a léthez lánczolja.

Tudjuk mit köszönhet a tudomány, s főképp annak történeti, régészeti s nyelvészeti ága e görnyedt, de fáradhatatlan kutatóknak, kik sötét czellájokban ülve, pislogó mécs mellett Faustként társalognak a letűnt idők újra fölidézett szellemeivel, vagy mint buvár mélyednek bele ama pórtengerbe, melyet hosszú századok szemfedőül vontak a zárdák ivezete, komor archivumaiba eltemetett kincsek és emlékek fölébe. Azért tisztelet a katolikus papság e vonása iránt, mely igaz és örök értelemben halhatatlan. Monte-Casino, az Athos-hegyi zárda, San-Remo, stb., mint ily szellemi gyűpontjai a tudománynak és irodalomnak, nem kevésbé tündöklő betűkkel lesznek följegyezve az emberiség művelődési törekvéseinek nagy epopoeájába, mint a periklesi Athene, Flórencz a Mediciek fényes korában, a 18-ik század francia salonjai, a két nagy költő-genius által feledhetlenné tett Weimár, s e század messze kiható tudományos institutumai.

A száraz codexek élettelen irathalmazán kívül a művészet örökbecsű kincseinek ápolása is nem egy kolostor kétségbevonhatatlan érdeme. Így a földközi tenger partján, San-Remotól négy mértföldnyire fekvő Colla nevű falucska is, alig kétezer lakossal bíró falai közt nevezetes műremekeket rejteget. E regényes környezetű helyiség századok előtt nagy olajkereskedést űzött, holott most csaknem megközelíthetetlen hegyi utjai miatt. Ennek daczára három-négy templom van benne, nagyobbára vörösre, zöldre és sárgára festett homlokzattal, míg egyéb épületei romladozóban vannak, s ablakaikon szél sivit be. Általában az olasz hanyagságnak typicus kinyomatát mutatják. A legnagyobbik, a cathedral gazdag gyűjteményeit, képtárát, melyet egy milliomos irigyelhetne, könyvtárát, melynek nincs párja a Riviera mentén, nem rég elhalt

papja, Rambaldi buzgó fáradozásainak köszönheti, ki a világi üldözések és ármánykodások elől visszavonulva, e csöndes magányban meritett magának vigaszt és enyhülést az örök szép kiapadhatlan forrásából.

E gyűjtemény keletkezése érdekes történettel áll kapcsolatban. A mondott alapító, Stefano Paolo Rambaldi ugyanis e helységben született (1803.) Egy ideig a florenczi kath. papnöveldeben volt az egyháztörténelem és a szépirodalmak mindenki által becsült tanára, s népszerűsége csak azóta kezdett hanyatlani, hogy az 1848-iki mozgalmas időkben a jezsuita akció erélyes ellenzésére adta magát. E szereplése következtében főlebbvalótól elbocsáttatott, de a megalázást nemesen tűrte, s szülőfalujába vonulva, lelke keserőségei elől a papi kötetmek hű teljesítésében s a tudományos és szöpművészeti foglalkozásban keresett s talált vigaszt. Ropant nélkülözéssel és megtakarítással végre oda jutott, hogy letehesse első alapjait e gyűjteménynek, melyet halála esetére községének hagyományozott, hol az olajfák ünnepélyes környezetében tizenegy évet csöndes magányban élt át. Megjegyezzük azonban, hogy 1859-ben a toskánai kormány visszahívta újra tanári székére, melyet oly diszszal töltött be. Csak hat évig élhetett még ezután hivatásának, halála 62 éves korában következett be. Arczképe most is a falon függ a többi festmények sorában: értelmes négyszögletes vágásu arcz, szája körül határozott vonásokkal, homloka nyugodt, szemei tiszták, őszinték.

Mi, kiknek oly gyakran van alkalmunk kiméletlenül nyilatkozni a catholicismus ferdeségeiről, örömmel jegyezzük fel ez adatokat egy oly vonással kapcsolatban, mely a katolikus papságnak ép oly diszére s becsületére vált a multban, mint diszére s becsületére válik még ma is.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

Győzelem.

(Rajz.)

ENDRÖDI SÁNDORTÓL.

— — — Sápadtan, fáradtan lépett szobájába, mintha messze, messze útról érkezett volna meg. Pedig csak alig néhány ölnyiről: a szomszédos egyházból jött haza. Ledobta magáról hoszszu, fekete palástját, karszékét a kandalló elé vonva, helyet foglalt a zizegő tűz mellett. Valami mély, végtelen bánat tükröződött arczáról, homlokáról, szemeiből. Bágyadt tekintetével a tűz játékait szemlélte s eltörődött, elgondolkodott hosszasán, ahogy egy kiegészett vulkán borongana, rideg homlokát a nedves, őszi felhők sűrűjéhez értetve. Az égő hasábok egy-egy sugara felvillant, fellebbent arczára: talán egy mosolygó óra emléke a multból, vagy egy visszatérő álom ölelése? A fény ingerkedett vele, de nem derítette fel.

Odakünn sűrű felhők zajlottak, nyirkos szárnyaikkal végigseparték a letarolt mezőket s a hideg szél áráján továbbegtek, tovasuhantak szomorán. A fák lombtalan koronája

zörgött, csörömpölt s a homályos levegőt nyugtalan varjusereg kovályogta be. Rideg, barátságtalan, komor volt az egész világ s oh! mennyivel komorabb idebenn! Ez az ódon szoba, nyomott, bolthajtásos falaival, sötét butorzatával, könyvtárával, roccoco-emlékeivel, rendetlenségével — és köztök ez a sötét ember, vigasztalan tekintetével a gyóren lobogó, halkan zizegő kandalló előtt!

Álmodott, de ébren. Gondolataival elbolyongva emlékeinek gyászos birodalmában, mint egy kisértet bolyongana éjjeli időn, csüggedt holdfényénél, a temető fehér sírszobrai közt. Lelke egy jelenet izgalmától, egy érzés kínos, édes gyönyörétől reszketett — látományok, képek lebegtek előtte s oly élénken álmodta vissza multját, hogy, mint akkor — ama válságos pillanatban, most is egyszerre, akaratlanul és önkénytelenül kiáltott

— Ágnes! Mit tesz ön? Megőrült?

Egy grófleányka szenvedélyes, igéző, kaczer alakja leng előtte, ahogy hév, ragyogó nyári délután vele jár a sziklás, szakadékos, erdei magányban s ahogy haladnak a meredek szélen s ő isten végtelen jószágáról és a természet fenséges jelenségeiről beszél: Ágnes hirtelen a szakadék

párkányára szökken s egy vékony nyírfagalyba fogozva, a tátongó mélység fölé hajol. Egy percznyi szédülés — az ág egy recsenése — s mindörökre alábukott, lezuhant! Szilaj szeme lecsillámlik az ismeretlen homályba; csengő, tiszta nevetése túlcattogja a csalogányok dalát. Egy daemon, a ki az istent kísérti.

— Ágnes! Mit tesz ön? Megőrült?

Hirtelen ott terem a leány mellett, megragadja karját s levonszolja a szédületes helyről.

— Oh, mért nincs önben könyörület, irgalom! kiált fel az szenvedélyesen, s tündöklő könnyekkel telnek meg gyönyörű szemei. Csak az ön számára vagyok örült, s érthetetlen, mert nem akar megérteni. Konrád! Nem viselbetem tovább szivemen a szörnyű teher, — be kell vallanom, hogy végtelenül szeretem önt

S Konrád nem tud örülni ez édes vallomásnak, e szenvedélyes szavaknak, melyek a legszebb, legkedvesebb női ajkáról hangoznak el. Inkább megrémül tőlük s elhalványodik, de csakhamar leküzdi felindulását s nyugodt, mint előbb volt. Szép, férfias arczát csüggedt mosoly lengi be, nyílt homlokán egy gondolat árnya száll át szomorún — ennyi mindaz, mit lelke elárul, fölfed a küzdelemből. Aztán gyengéden, szeliden megfogja Ágnes kis kezét s nyugodt, tiszta hangon beszél hozzá, mintha egy gyermekhez, egy beteghez beszélne:

— Hát hiszen ez így nagyon jól van, kedves Ágnés! Nevelőnek s tanítványnak benső viszonyban kell egymással lenniök. Ki boldogabb mint én, ha becsülését és szeretetét megnyertem? De viszont nagyon kérem, hogy azt az őszinte becsülést s szeretetet, melylyel én viseltetem ön iránt, ne keserítse meg ezentúl hasonló jelenettel, sem ily regényes kitörésekkel, melyek a valódi érzésnek félreismeréséből támadnak s nem egyebek, mint tévedések. Megigéri ezt nekem?

A lány izzó piros arca holtalaványra vált. Sötét, mély tűzű szemeit kétségbeesett tekintettel emeli fel Konrád arczára s a vivódó fájdalom és büszkeség hangján válaszol: — Meg.

És ezzel vége van ama jelenetnek a magányban. A közeli cserjésből előbukkan Adelin, a nevelőnő, kezében egész bokréta gyöngyvirággal, más jellegű társalgás kezdődik s pár percz múlva kiérnek az erdőből, felülnek kocsijokra és hazahajtatnak.

Pár nap múlva az öreg grófnő magához hivatja Konrádot s megkérdezi tőle, hogy hajlandó lenne-e elfogadni a községi papi hivatalt, melyet a grófi patronatus számos előnye tesz kellemetessé és kényelmessé? Így óhajtának megjutalmazni nevelői fáradozásait, mert Ágnesnek most már be kell lépnie a nagyvilágba. Konrád megköszöni a kegyet és elfogadja.

— De feltételhez kötöm! szól a grófnő s nyájas tekintetét esengőn emeli Konrádra.

— Parancsoljon velem a gróf nő.

— Csak kérem, kedves Konrád. N ő s ü l j ö n m e g m i n é l e l ő b b !

— Asszonyom, rajta leszek, hogy ez minél hamarább megtörténjék.

S pár hónap múlva Konrád pap és férj. Neje egyszerű, szelid, házias teremtés, magasabb érzések és gondolatok nélkül; őszinte, hű szeretettel csüng férjén s az „otthon“ semmiben sem szenved hiányt. Derült és nyájas a világ köröttük. Csöndes boldogságukat nem zavarja semmi. A béke angyala betakarja szárnyával sziveiket. Ágnes grófnő pedig messze jár a kis községtől s élvezi a nagyvilág gyönyöreit. Senki sem tudja, csak isten hallotta, mi történt közöttük. Konrádnak nincs miért szégyenkeznie. Bármily erejébe került is nyugalma, lemondása: az nemes, férfiuhoz illő tett volt. Titokban szenvedett fájdalmainak történetét aranybetűkkel jegyezték fel oda fenn a jó angyalok. Neje iránt figyelmes és gyengéd volt s midőn ez, egy lánykának adva léte, örök álomra zárta szemeit: keservesen megsiratta, meggyászolta őt. Azután istenben, gögicselő kis lánykájában és a munkában keresett vigasztalást. A napok, az évek egyhangúan vonultak el fölötte, de nem áldatlanul. Férfi volt és hivatása, kötelességei megmentették az esélyektől, melyek a gyenge jellemet kényőkre idomítják s hányják jobbra-balra tetszésök szerint. Megállt a szenvedély viharában, mint a szirt háborgó, haragvó tenger közepett. Bár szomorúan, mégis büszkén gondolhatott a multra. Jött ugyan egy-egy pillanat, midőn magányában újra vivódnia kellett az emlékekkel s az életet követelő érzések egész rajával, de mindig győztesen emelte fel homlokát a küzdelem fergetegéből.

Évek múlva, egyik novemberi napon hirtelen, váratlan nagy forrongás s mozgalom támadt a kastélyban — megérkezett Ágnes és nemsokára vőlegénye is. Ágnes itt akart megesküdni, hova gyermekkori emlékei s ifjúkori álmái kötötték. Az ünnepélyes egyházi szertartást Konrádnak kellett elvégeznie. Nagy megpróbáltatás volt, de nem vonhatta ki magát alóla. Meg kellett történnie.

Oh mily jelenet volt az! Lehet-e visszásabbat és kegyetlenebbet még csak képzelni is! Ágnes így akart magának elégtételt szerezni. Szébb volt, mint valaha; elragadóbb, égiebb jelenés, mint bármikor s Konrád a poklok összes fájdalmát végig szenvedte, míg — iszonyu küzdelem árán — a szertartást bevégezte. Ott állott előtte az a ragyogó tünnemény, egy más embernek esküdve örök szerelmet s nagy szemei nagy könyektől ragyogtak, ahogy a „holtomiglan“-t reszkető hangon kimondta. Konrád majdnem rájok roskadt s az ünnepély végével rohant ki a templomból, rohant haza, komor szobájába iszonyu gondolatai és érzései közé temetkezni.

Igy élte végig pár pillanat alatt egész multját s nyomorultabbnak érezte magát, mint valaha. Most, most engedett fel egészen az az elnyomott szív, most szakgatták szét lánczaikat azok a bilincsen tartott érzések s ömlött ki lelke gyásza sűrű könyben ott a gyéren lobogó, halkan zizegő kandalló előtt! Oh hát élet-e ez, jutalom-e ez, áldás-e ez? Mily sivár, vigasztalan, örömtelen volt körötte minden! Mily irtózatossá mélységek előtt állt s mennyit kellett szenvednie. Immár nem hazudhatott magának, sem istennek. Heves felindulása közben kezébe kapta gyakori vigasztalóját, a szentírást, s feltárva, mohó vágygyal olvasni kezdett belőle hangosan:

— „A te hozzád való buzgó szerelem megemészt engemet . . .“

— „Az én lelkem elolvadt a keserűség miatt, vigasztalj meg engemet a te beszéded szerint . . .“

— „De az ellenség kergeti az én lelkemet, setéségbe helyeztetett ongem, mint a kik régen megholtak! . . .“

Oh minő baljós igék! Csak fájdalmait, csak szenvedését fokozzák, csak sebeit égetik még jobban! Szakadó könyve elborította a lapot, hangos zokogás közt új lapra fordított s mintha akart volna szétszakadni, majdnem kétségbeesetten, lázasan olvasta a következő sorokat:

— „Uram! Tehozzád kiáltok! Siess én hozzám! Figyelmezzél az én számra, mikor tehozzád kiáltok!“

E pillanatban feltárult az ajtó s egy angyal-fejecske jelent meg a küszöbön.

— Atyuska, itthon vagy? Hallottam hangodat. Istennel beszélél? Nős, engem most ő küldött be hozzád, hogy csókoljalak meg. Megengeded, hogy az öledbe repüljek?

— Oh gyermekem, jó angyalom! kiáltott fel az apa. Jer te édes gyönyörűségem, Margitkám! Ide hamar az ölembe! a keblemre! a szivemre!

S felkapta gyermekét, — aranszöke hajára hullatta könyveit, melyek már az enyhülés s nem a fájdalom könyvei voltak, s szép piros gömbölyű kis arczára ragyogtatta könyvein áttörő mosolyát, mely immár a diadal és a béke üdvözítő fénye volt

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 május 9.

— Nemeslelkű adományozó. Németujvári gróf Batthyány József ő méltósága a következő sorokat intézte hozzánk: *Nt. Szász Domokos urnak, az erdélyi ev. ref. superintendentia főjegyzőjének. Kolozsvárt. Azon alkalomból, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület kebelébe léptem, mint az ev. ref. egyház híve, jelét kívánom adni ez egyházkerület vallásos, közmívelődési s humanisticus törekvései iránt táplált áldozatkész rokonszenvennek. E célból 3000 forintot, azaz háromezer forintot o. ért. oly kéressel csatolok ide, kegyeskedjék ezen összeget az alább megjelölendő célokra, a főbízstelendő püspök urhoz, mint az állandó ig. tanács elnökéhez beszolgáltatni. A 3000 frtból kérek: 1-ször, 1000 frtot (ezer frt) az egyházkerületi központi papi özvegyek s árvák gyámintézete javára; 2-szor, 500 frtot (ötszáz frt), a Kolozsvárt felállítandó egyházkerületi lelkész-és tanárképezde javára; 3-szor, 500 frtot (ötszáz frt) a zsoboki templom építésre; 4-szer, 300 (háromszáz frt) az egyházkerület központi házi-pénztára (Domestica) javára; 5-ször, 300 frtot (háromszáz frt) a kolozsvári belfarkas-utcai ref. templomban készitendő új orgonára; 6-szor, 200 frtot (kétszáz frt), a kolozsvári ref. főtanoda tanári özvegy-árvai gyámintézete javára; 7-szer, 200 frtot (kétszáz frt) a györgyfalvi ev. ref. templom fölépítésére fordítatni. Isten áldását kérve egyházainkra s azon nemes célokra, melyek a főbízstelétű egyházkerület gondozásának szerencséjében részesülnek, kiváló tiszteletem nyilvánítása mellett maradtam, Na gy vá ra d, 1879. május 7-én, alá- zatos szolgálja gróf Batthyáni József. A nemes grófnak e nemes tette dicséretre sem szorul. Az erdélyi ref. egyházkerület szerencsésnek érezheti magát, hogy soraiban tisztelhet egy oly férfit, ki első belépésével fenkölt szellemének s áldozatkész buzgalmának ily fényes jelét adja. Azon Batthyániaknak egyike támadott föl benne, kik a XVI-ik században a protestantismus előharczói sorában oly dicsően küzdöttek erős hittel, nemes szívvél*

— Jubileum. Czeglédről írják nekünk: Május 6-ikán ülte 50 éves papságának jubileumát a magyar protestans lelkészi kar és egyházirodalom egyik kimagasló alakja, az ősz Dobos János, czeglédi pap, a dunamelleki egyházkerület érde- mekben gazdag főjegyzője, a Kossuth tiszteletére küldött 100-as bizottság egyik vezértagja. Már kora reggel 15- ágyulövés jelezte az ünnepély napjának fölvirradtát, s mire az istentisztelet ideje bekövetkezett már 2—3000 ember tartá elfoglalva a templomban a helyeket, meghallgatandó a tisztas- agg beszédét, ki midőn meghatólag szép szónoklatát befejezte, a jelenlevők közt egy szem sem maradt szárazon. Felesleges volna elősorolnunk egyenként a mintegy 12-re menő disz- küldöttségek tisztelgéseit, valamint az üdvözlő-sürgönyök nagy számát, de nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy tisz- telői egy 150 frtos ezüst kehellyel lepték meg, melyet meg- illetődve köszönt meg. Fáklyás-menet és ágyulövések zárták be a lélekemelő ünnepélyt, mely ép úgy méltó volt a 25 éves czeglédi papságát is csak a mult hónapban betöltött érdemes agg férfihoz, mint szép és elismerést érdemlő Czegléd ref. községének hálás híveitől Dobos különben ugyancsak pár nap előtt töltötte be 75-ik évét. Kívánjuk, hogy még sokáig élvezhesse ily hosszas közhasznu munkásságának méltó gyü- mölceit!

— Hyacinth atya új katolikus egyházának a római katolikus egyháztól eltérő alapelveit a következőkben álla- pitotta meg: 1) a pápai csalhatatlanság tanának elvetése 2) a püspököknek a gyülekezet általi választatása, 3) az iston- tiszteleti szertartás és a biblia magyarázás nemzeti nyelv- re való áttétele, 4) a papi coelibatus eltörlése, 5) teljes szabadság a hitvallásokban.

— A zilahi ev. ref. egyházban megürült első osz- tályu papi állomásra pályázók közül kijelöltettek: Molnár Albert papjelölt, Somkeréki Miklós széki pap, Nagy József zilahi ev. ref. iskolai tanár, Benkő Gyula sz.-udvarhelyi s. tanár, Kónya László hidalmási pap, Surányi Gyula pééri pap és Kis Albert kémeri pap.

— VII-ik közlemény a zsoboki ref. templom épi- tés javára begyűlt adományokról. Gróf Batthyány József ő méltósága 500 frt. A zsoboki község a korcsmeregale egy évi haszonbérében 400 forint, mélt. Barcsai Domokos 50 frt, Rössler Sámuel 30 frt, Kis János 5 frt, Gothárd Zsigmond 5 frt, Ruzsa János 2 frt, Ferenczi Samu 5 frt, Ujvári István 50 kr. Gyarmathy Mihály 1 frt, Ibrányi Ká- roly 1 frt, tisz. Mihálc Elek 3 frt, mélt. Szabó Gyula úr 100 szál deszka. A m.-valkói ref. egyház 40 szál deszka, Ugyanonnán egyesak 46 szál, nagy-sebesi román a tyafiai 40 szál deszka, m.-valkói közbirtokosok 30 szál gerenda. Jelen közleményünk összege 998 frt 50 kr, 226 szál desz- ka s 30 szál gerenda. Fogadják a nemes szívű adakozók hálás köszönetünket. Kolozsvárt, 1879. május 8. A templom építő bizottság.

— Miskolcz város polgármesterétől a következő sorokat vettük: Az „Erdélyi Prot. Közlöny“ tktks szerkesz- tőségének, Kolozsvárt. Nagy tiszteletű Nagy Lajos esperes úr egyházmegyéje területén, a miskolci árvizkárosultak ré- szére gyűjtött. 22 frt 36 krt. véve, azt köszönetem kife- jezése mellett ezennel nyugtázom. Miskolcz Apr. 26. 1879. Mély tisztelettel Sol tész Na gy Kál mán, polgármester.

A szerkesztő postája.

Csiszér Gábor, esperesnek, Egerpatak. Fáradozásodat köszönöm s jobb egészséget kívánok.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztéségi és kiadói szállás:

b.-farkasuteza 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beíratás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A suprema inspectio. (?) II. — A növényvilág mythológiája. — Az áll. igazg. tanács r. gyűléséből. r. t. — Vidéki élet: Emlékirat. A szebeni egyházmegyéből. A szilágyszolnoki egyházmegyéből. — Egyházi lapok szemléje. — Tárca: Az urvacso-
rai növények. (Nattvardsbarden.) Tegnér Izaias idyllje; svédből fordítá Győry Vilmos. — Különlélek. — Körözvények. — A szerkesztő postája.

A suprema inspectio.

II.

(?) „Házam az én váram“ — mondja az angol polgár, illetőleg ma már az egész mivelt világ s ehez képest határozott jogot követelünk ahoz, hogy a család fejei családjuk körének minden irányban való berendezését szabad belátásuk szerint határozhassák meg s — a mi ezuttal bennünket érdekel — a család sarjainak nevelését, ennek irányát, módját, eszközeit maguk választhassák meg. A mennyiben, tehát, az egyház ilyen család-fők egyesülete is: representans közegei által a nevelés-oktatás szabályozására vonatkozólag tett intézkedései ugyane forrásból meritik jog-czimüket. Hozzájárulván ehez, hogy a protestantismus egyik dogmatikus alapjellemlvonásánál fogva egyház-tagjainak a vallásiakban is megadja az önitélet-alkotás jogát és köteleességét s a hívek egyetemétől megvárja, hogy kizárólag saját működésük által valósítsák meg e földön isten országát: ehez képest a protestáns egyháznak épen mivoltából folyó egyik föladata, hogy tagjainak, mint család-főknek, jogát a nevelés-oktatásra nézve, hivatásszerűleg gyakorolja.

Ime jogalapja és elvi magyarázata annak a fontosságnak, melyet a protestantismus kezdetétől fogva a maga által vezetett nevelés-oktatásnak tulajdonított — nálunk, magyar protestansoknál, e helyzetet még fokozván ama historiai tény, mely szerint a katholicizmussal, mint per fas et nefas állam-vallással, szemben, a legerősebb védbástyául épen e személyi jogon alapuló szabadság szolgálván: a magyar protestans

egyház még több súlyt fektetett iskoláira, ezeknek falain belül nem csak vallásos hitét, meggyőződését, hanem tagjai politikai szabadságát is védelmezvén, s az oktatás által nem csak vallásos ismereteiket gyarapítván, hanem oly fegyvereket is adván kezökbe, melyekkel aztán az élet küzdterén is sikerrel állhattak helyt a reactio, az alkotmánysejtő erőszakoskodások ellenében.

És ha ez az utóbbi tekintet ma nem forog is, vagy legalább nem oly mértékben forog is fön: ez az elv nem ejthető el, azért, hogy ne is foroghasson fön soha. Ez elv föladása egyjelentésű volna föladásával protestans, alkotmányos állam-polgár, ember-voltunknak. Amerika függetlenségi harcának diadalmos kiküzdése után, teljes önrendelkezésének szabad gyakorlata közben, minden kívülről jöhető fenyegető vész elvonulása után igtatta alkotmánya cikkelyei közé az autonomia legszabadabb határozmányait — a mikor a bölcsek hivatkozhattak volna ez eljárás fölösleges voltára, mert, hisz, semmi veszély nem fenyeget, nincs mitől és kitől félni; de az alkotmányozó testület lehetetlenné akarta tenni, hogy a nemzet maga-magának ellenségévé, zsarnokává válhassék s a nép-, vallás-, sajtó-, gyülekezési-, kérelmezési- sat. szabadság legmesszibbre menő biztosítását foglalta alap-törvényébe.

Ide, tehát, a nevelés-oktatás irányának, módjának, eszközeinek meghatározási jogkörébe, ép oly kevéssé bocsátunk be bárkit is — és így az államot is, mint nem engedjük senkinek is, hogy beleszólhasson vallásos hitcikkeink, szertartásaink, sat. megállapításába.

De, ha föltétlenül a jogom házam belsejéhez: házam az állam területén s a mások háza között állván: az állam jogát sem vitathatom el attól, hogy mindazokban, a mikre nézve, házamból az államra s

a mások házára kihatok, oly ellenőrködést gyakoroljon, hogy biztosítsa magát s másokat minden részemről okozható károk, sérelmek ellenében. S aztán a család új sarjadékait magának, de az államnak is fejleszti s valamint megszámlálhatatlanok az állam által nyújtott előnyök, melyek nélkül az új nemzedék nem is léphetne méltóan a megelőző öltő nyomaiba: azonképen mindez előnyök kötelezettségeket is rónak az új öltőkre, hogy ez előlegesen nyújtott nagymérvű kölcsönt tőkéstől, kamatostól fizessék vissza, szolgálataikkal, annak, a kitől vették: az államnak. Épen ezért nem lehet közönyös az államra nézve, hogy az autonom testületek által főtartott iskolák minő mértékét adják annak a nevelésnek, a mely biztosítékát szolgáltatja ez adósság-törlesztés megtörténtének.

De a kérdés nehéz vége ott kezdődik, a hol annak megállapításához érünk, hogy az állam ez ellenőrzési joga mily módon gyakoroltassék?

Protestáns elveinket magunk kívánjuk és pedig föltétlenül, megállapítani — de nem tagadhatjuk el az államtól azt a jogot, hogy meggyőződhessek, ha vajjon ez elvek nem államellenesek-e? Tanításunk irányát, formáját és tartalmát mi határozzuk meg, de hát az állam ne szerezhessen-e magának tudomást arról, ha vajjon ez irány, forma és tartalom nem veszelyes-e rája nézve s betöltik-e azt a mértéket, a melyen alul már csak töke-fogyasztó s nem adósságtörlesztő az új nemzedék?

Sőt inkább — részünkről készséggel elősmerjük az államnak ezt a jogát, s valamint a népiskolai ügy törvény által való szabályozásánál helyesen cselekedett az állam, hogy megszabta azt a minimumot, a mennyit minden népiskolától megkövetel: a közép- és felső oktatásra nézve is töle kell várunk azoknak a határoknak kijelölését, a melyekig minden leendő állampolgárnak el kell vezetnie, az autonom testületekre bizván aztán, hogy e határokig miként vezérlik el növendékeiket s ha akarják és bírják-e jó szerencsével talán tovább is vezetni? Ime, az 1790—1 XXVI. tcz. is, a melyből a „Pontozatok“ kiindulnak, oly kikötéssel adja meg a prot. felekezeteknek az iskoláikra vonatkozó autonomiát, hogy a törvényhozásilag meghatározandó „Közoktatási rendszer“ ez iskolákra is ki lesz terjesztendő. Maga e törvény, tehát, megszabja az utat, és pedig a helyes utat, arra, hogy az állam ellenőrködése mily módon történjék — felelet, megszabásával a minimumnak s annak felügyelésével, hogy e minimum be is töltsessék.

A „pontozatok“ nem ezt az utat követik — előbb szabják meg a felügyelet mikéntjét, mielőtt az állam meghatározta volna a felügyelendő minimumot. Carta bianca hagy a közoktatási rendszerre nézve a felekezetek kezében s a superinspectio formái által kívánja a maga biztosítékait megszerezni, holott a dolog természete s az irott törvény is azt követelnék, hogy a formalis intézkedés helyett materialis megállapodásra jusson, az ellenőrzés formái aztán sokkal kevesebb nehézséget okozván.

De nem csak hogy kevesebb nehézséget okozna, hanem több biztosítékot is nyujtana a megfordított eljárás a jog és igazság megvédésére nézve is. Mert így a formák keretén belől a közegek bölcs belátására lesz bízva minden, míg amugy az irott törvény egyszerű alkalmazása minden kedvezés vagy ellenszenv közbejárását, emberileg szólva, kizárná s az autonom testületeknek nem folyton változó — s bizony többé kevésbé mindig gyarló — emberek észjárásához, kedvteléseihöz, szeszélyeihez, hanem tiszta, világos törvényhez kellene alkalmazkodniok.

Bizonyos, hogy a „Pontozatok“ e fordított rendű eljárása kevesebb nehézséget okoz a kormánynak, mint, ha magát a materialis törvényt: a „közoktatási rendszert“ kellene megalkotnia s némi plausibilitással látszik birni az a fölhozható mentegetőzés is, hogy a minimum azért nem határozható meg, mivel abban az esetben a felekezetek kénytelenek volnának középtanodáik egy részét bezárni, mivel az állam a minimumot a mai kor követelményei szerint állapítaná meg, a felekezetek pedig nem bírnák meg az így követelt minimum anyagi terheit. De mi azt hisszük, hogy a mennyit ma Magyarország nagyban megbir: legalább annyit, a magok szűkebb körükben a felekezetek is megbírnak, aránylag a legszegényebb prot. felekezetnek is van annyi vagyoni ereje, mint culturalis czélokra a magyar államnak. Meg aztán hol van az megírva, hogy p. o. egykerületünknek épen 6—7 teljes gymnasiumot kelljen főtartania, vagy, hogy ha egyik-másik vidék minden áron fön kívánja most meglevő gymnasiumát tartani, ne hozhatna ismételve olyan áldozatot, a melynek segítségével, mint már történt, csakugyan eleget tehessünk az állam törvényes, méltányos követeléseinek?

Az államnak s kormányának, tehát, nincs miért, hogy a mi fejünk fájjon, hanem alkossa csak meg, az 1790—1. XXVI. tcz. főtartásához képest a „köz-

oktatási rendszer"-ről szóló törvényt, majd aztán mi protestansok fogjuk módját találni, hogy hol, miből és hány olyan gymnasiumot tartunk fön, a minőt minimalis határozmányokban az állam szentesített törvénye követel.

De a protestansok nem adhatják föl irott törvényeik által biztosított jogaikat csakis formai körülírások alakjában kiszabott olyan határozmányok kedvéért, a melyek nem csak a mai miniszternek, hanem egy utána esetleg következő reactionarius avagy felekezetieskedő urnak is jogot adjanak arra, hogy tetszése szerint megválasztandó ellenörző közegek bölcs belátása és referadája szerint tankönyveinket az indexre tehesse, tanárainkat fölfüggeszthesse, iskoláinkat ideiglenesen vagy épen véglegesen bezárhassa.

Mi olyan törvényt követelünk, a mely megszabja kötelességeinket s ezeket majd be is töltjük, de nem olyan törvényt, a mely kezébe adja házunk kulcsát akármely rendörnek, a ki aztán épen azt a fiólkunkat forgatja föl s épen azt a portékánkat viszi el — sub titulo: veszélyes — a melyiket neki tetszik. Büntető törvénykönyvünk kész, de az igazságügyminiszter nem indítványozza életbeléptetését mindaddig, míg a büntető-eljárás codexe is meg nem lesz. Közoktatási miniszterünktől is azt vártuk volna, hogy a materialis ne pedig a formalis törvény-alkotáson kezdje.

De azért hozzászólunk a procedura e tervéhez is — a következő alkalommal.

A növényvilág mythológiája.

I.

Minden mythus lényegesen igazság; a mily megingathatatlanul áll e tétel a tudományos szemlélsé előtt ma, ép oly képtelenség volna megfordítva is igaznak erősíteni. A mythus egy történetté formált érzés, tárgy vagy eszme, de a történetet nem szabad mythusokká oldani föl. S pedig ily irány nem ösmeretlen a történelem előtti népek psychológiájának buvárlói előtt. Voltak, kik az egész ó- és újszövetség képleges kimagyarázását vállalták magokra. Ábrahám a nap, Sára a hold; a tizenkét patriarcha és tizenkét apostol az állatkör tizenkét jegye. Dávid a kelő nap, mely megöli Goliathot, a homályt, s így tovább. Hasonló elméletekben több az elméség, mint az alaposság.

Nem kevésbé egyoldalú és félszeg ama másik iskola, mely minden mythicus jelenség magyarázatát föltétlenül a napra vagy holdra akarja visszavinni, s mely előtt Hercules, Theseus, Perseus, Achilles, Odysseus, Bellerophon ugyanazon egy alak, a trójai harc csak a szürkület és hajnal küzdelmét jelképező mese, a myrmidonok a sugarak, Athene nem a bölcsesség, de az alkony, Hercules munkája az év tizen-

két szaka, stb. Gladstonenak a homeri eposok fölötti újabb szintani nyomozásai alapján kiderítettnek akarják tudni, hogy a görögök voltaképen felettebb korlátolt érzékletű, fogékonytalan nép voltak, kiknek egész szemléletük alig terjedt túl a nap és a hold s azoknak egymás közötti viszonyai és változásai körén. Színérzékük még igen fejletlen volt, mint ezt a homeri jelzők tanusítják, melyek nem egyszer a legelütőbb tárgyak gyökeresen különböző tulajdonságaira is ugyanazon kétes értékű meghatározást alkalmazták. Egész gazdagságukat nyelvük, illetőleg szókincsük képezte, melyeknek félreértéséből keletkeztek aztán egyes mondarészek, ezeknek összekapcsolásából a szorosán vett mondák. És ez így volt nem csak Görögországban, de Egyiptomban, sőt Indiában is.

Csak hogy kérdés: honnan vehették már most ez őseredetieknek föltételezett szavak a hellénben, sőt a latinban is oly gyakori átvitt jelentésüket? Hiszen mielőtt még a szóképzésre juthatnánk, az értelem reflexiv tevékenységét kell szükségkép előrebocsátanunk. A gondolkodás az, a mi összehasonlít, s ez okvetlen megelőzi ama hasonlatnak a kifejezésben történő megszilárdítását. Ha pedig ez már megtörtént, ezzel egyszersmind a mythologia is lényegesen meglőn teremtve. A mi ezután járulhat még netán hozzá, az csak pótlása, kiszélesítése, kiárnyékolása a már megadott fővonaloknak. Inkább hisszük e szerint, hogy magában a nyelvben tartalmazódik sok oly elmosódott mythicus elem, mely korábbi, s általunk már nem ismert mondák vagy mondakörök létezetésére utal, sem hogy a nyelvmivelés későbbi szakáiban s épen a nyelvvel párhuzamosan, sőt abban viszsztatükröződőleg fejlettek volna ki oly mythosok, melyekről a nyelvalkotás periodusa mit sem tudott. A két álláspont közti különbség, hogy szerintünk a költészet az, a mi gyakran üres szavakká fajul, amazok szerint pedig csupán csak szavak összehalmozása még a legragyogóbb költészet is, az Ilias ugy, mint az Odysseia.

A híres tudós és florenczi tanár, Angelo de Gubernatis, kinek a növények mythológiájáról irt s e lapokban már egy alkalommal fölemlített munkáját szándékunk itt kivonatolva ösmertetni, a mennyire távol áll az első irányzat félszégességétől, annyival inkább osztozik az utóbb említett iskola minden sajátágaiban. S hogy ezzel járó tulzásai mégis kevésbé tűnnek föl, annak oka, hogy kutatásaiban főképen azon hiedelmek köre felé fordul, melyek, mint egy szellemdus ismeretetője, az általunk főbb vonásokban kalauzúl vett Dora d'Istria magát kifejezi, a magok alsóbb szférájoknál fogva, s homályos voltak által védetve, megkimélve lettek azon erőszakos válságoktól, melyek a fejletlen hitnek egyéb tárgyait rég lesodorták sugárzó oltáraikról. Ez tehát nem annyira a történeti mythos, mint inkább a babonák és népszokások mezeje, és itt is főtekinettel az állat- és növényország jelenségeire. Ily vizsgálatok érdekét főleg a neolatin származásu tudósok kezdték belátni első sorban, már helyzetők s a rendelkezésök alatt álló anyag előnyeinel fogva is s köztük de Gubernatis, bár a kérdés csábjai által szintén nem egyszer tulragadtatva a helyes határokon, általában véve mégis legterjedelmesebb s egyszersmind legalaposabb adatokat nyújt.

Az erdők titokzatos homálya, néma csendje, utvesztő tekervényei ép oly benyomást gyakorolhattak a már gyermekségénél fogva ábrándozásra hajló emberi kedélyre, mint az égbolt beláthatatlan csillag-miriádjai, vagy a végtelenbe elterülő tenger. Ez adja meg az első lépést, hogy a képzelet szabad irányra kelve, benépesítse látásával a lakatlan helyeket; csak hogy a hiedelmek, melyeket így az erdőkhöz köt a sejtelmes kedély, még sokkal mysticusabbak s színterők inkább a rossz, mint a jó, inkább a borzadalmas, megfoghatatlan, mint a fölemelő s természetszerű. Ha a lombok susognak, nem a szellő ringatja az ágakat, de baljóslatu szellemek láthatlan gyülekezete beszél egymáshoz érthetetlen nyelven, vagy fehérbaju kísértetek száguldanak aranykosiban ülő nőikkel, s arany bölcsőben fekvő gyermekeikkel. Stoian, ki nem hallgat anyja jóakaratu tanácsára, s nyáját az erdőbe tereli, megtámadtatva három napig küzd ott egy borzashaju ifjával s végül a fa tetejére hurcoltatva darabokra szaggattatik. Korhadó vén fák mindig gonosz szellemeknek szolgálnak lakhelyül, még árnyékuk is veszedelmes. Orosz közmondás szerint minden vén fából bagoly vagy ördög jön ki. Ha egy pásztor üreges fa előtt vezet el nyáját, menthetetlenül a gonosz lélek hatalmába kerül; így hitték ezt a VII-ik században Franciaországban. Fönmaradt egy pakulár bucsujából a következő töredék: „Isten veled, bucsút veszünk tőled oh Rila hegyi erdő! Bocsáss meg, hogy vizedet ittuk s füvedet tépdestük.“ Mire az erdő így válaszol: „Ég vezéreljen, pakulár! Mindent megbocsátok, a vizet úgy mint a tüvet; viz más fog csorogni, fű más fog nőni. Csak egyet nem bocsátok meg, hogy kitördelted fenyőfáimat, s orsókat csináltál belőlök, melyeket esténként szétosztogattál a lányok között.“

Mint mindennek, úgy e babonás hiedelmeknek is engedniök kellett végre a civilizáció hódító áramlata előtt. Normandiában még beszélnek ugyan szent Patriczius üregéről, mely a pokollal áll egyenes összeköttetésben, de a benyomások már korántsem oly mélyek, oly igazak, mint a hogy például a bolgároknál tartották fenn magokat. Annál több anyagot lelünk ily tanulmányokra Európán kívül s főképen Áfrikában, miről Stanley, Livingstone, Baker s mások útleírásai tanuskodnak. Néger felfogás szerint mindazon állatok, melyek kerülnek a napfényt, gonosz szellemek, ugynevezett *ranga-k*; ez osztályba sorozzák tehát a baglyat, vakondokat s egy nagy vörös szemű, egyenes fülű félmajom-félet, mely a fák hasadékaiban tartózkodik. A mily felette borzalmasok rájok nézve e lények, másfelől ép oly vigasztaló, hogy hisznek bizonyos bűvös gyökerekben, melyek láttára a rossz szellem is meghódolni kényszerül.

Ugyancsak az erdők természetfölötti hitének kiegészítésül szolgál a némely madárfajoknak tulajdonítani szokott divináló erő. De Gubernatis szerint e hiedelem, míg közvetlenül az erdők kultuszával áll kapcsolatban, közvetve a földanya (Demeter) tiszteletére vezethető vissza. És csakugyan a dodonai híres tölgyfák suttogó hajlongásainak magyarázata, alapjában ugyanaz az átvitel, melyet az augurok előtt a madarak repülésének titokzatos értelme pótol; ott, mint itt, a

fa és madár csak eszköz, melyen át maga a föld beszél. Hí maradt e hagyományokhoz Buddha vallása is, s a *Rasa-wâni* szerint az istenek istene Buddhának egy ily erdőben adta értésére a négy nagy alapigazságot. *Bodhisatva* (a bölcsesség lényege) születése percében pedig, a thibetiek szerint, az „erény fája“ is megszületett, s oly rohamos gyorsasággal nőtt, hogy reggel még körömmel lehetett hasítani, estve már a tűznek is ellenállt. Buddha fája is, mely alatt hét évet töltött szemlélődésbe merülve, *bodhi*, vagy bölcsesség neve alatt ismeretes, s alatta a legfőbb tudományt lehet elsajátítani. Indiában a fatisztelet különös magas fokot ért el, de az erdőszemélyítésnek újabb népeknél is kétségtelen jeleit látjuk. A középkor hitte, hogy: *auris sunt nemoris, oculi campestribus oris*; az olasz közmondás pedig még ma is azt tartja, hogy: *anche boschi hanno orecchie*, mi megfelel a következő németnek: *das Feld hat Augen, der Wald hat Ohren*.

Bölcselmi oldaláról véve a dolgot, a mi az erdőnek, fának, s általában a növényvilágnak a nép előtt ily tekintélyt kölcsönöz, az ama rejtélyes erő, mely magával az élet legbensőbb forrásával állván kapcsolatban, sohasem merül ki, s az élet minden elemét folyvást újjá szüli önmagából; levelet hajt, virágot ápol, gyümölcsöt hoz, oly ellentétben az emberi élet törékenységével. Nem csoda tehát, ha bizonyos rokonságot véltek benne föltételezni az ember eredetével. A zsidók hitték, hogy Isten az embert is földből formálta, s a minden dolgot megelőzőleg létező életfájának vélelme egyaránt kifejezésre jut a Genesisben, az Ormuzd Gaokeremájában, vagy a hinduk *Ilpájában*. Sőt nálunk Európában is, bár távol vagyunk a tropicus égövek nagyszerű vegetációjától, a német és piemonti gyermekek kíváncsiságát az anyák hasonló czélzásokkal szokták kielégíteni. A skandinávok *Eddája* beszél az *Yggdrasil* fáról, melynek gyümölcsei az emberek, mely az ég boltozatáig nyulik, s három óriási gyökere van, egyik a múlt, másik a jelen, harmadik a jövő. Ez örökzöld fa alatt három ifju szűz itél az idő fiainak sorsa felett. Hasonlót jelképeztek a germánok *Irminsul-ja* s a védák *Skambhó-ja* is, stb. A Bakavali-i rózsáról szóló hindosztán eredetű regében egy kert van leírva, melynek fáí emberfőhöz hasonló gyümölcsöket teremnek. Ily hagyományok élnek ma is különböző arab törzseknél. Egy siberiai török faj szájhagyománya szerint, kezdetben volt egy ág nélküli fa, melyből az isten hét ágat hajatott ki, ezek alatt született az emberiség kilencz törzsatyja. Más orosz változat szerint, egy gyermektelen idős apa kimegy az erdőre, levág egy tuskót, hazaviszi. Felesége rengetni kezdi s dajkadalt énekel mellé, és ime! egyszerre csak lábak ütnek ki rajta s kevés idő múlva az egész tuskó gyermekké válik.

Van azonban még egy más faja az életfáknak, melyben nem ugyan a származtató, de az életfenntartó erő képzeltek megtestesülve. Az indiai *Kalpádrama* például minden vágyat kielégít. Ilyen még a *tuba*, a „boldogság fája“ is, a muzulmánoknál, melynek minden ága a legizletesebb étkekkel szolgál, a legfinomabb, ruhának való selymet adja s törzsekből a legszebb lovak lépdelnek elő, drá-

gán fölszerszámozva. Ágai oly nagy területet foglalnak be, hogy száz év alatt sem juthatni ki árnyéka alól. A keleti császárság székhelyén, Byzanczban meg azt hitték, hogy a paradicsomban egy óriási aranyként tündöklő fa áll, mely minden földi fa leveleit és gyümölcseit magán egyesíti. Lombozata a legjobb illatot leheli, s gyökereiből tizenkét tej- és mézforrás foly mint a skandinávok Yggdrasiljából a humán gfall (méz-csepegés), vagy a perzsák Gaokerene-nájából az ambra. Sokkal egyszerűbb az orosz hagyományok vas-fája, melynek gyökere maga az isteni erő, s koronáján három világot hordoz, az eget, földet és poklot.

Varázsvesszőket csaknem minden nép szerepeltet mondaiban; érdekes azonban megtudni, minő körülményeknek tulajdonítható s honnan veszi eredetét az ezekre ruházott bűvhatalom, melynél fogva soha nem látott dolgokat képesek előidézni, s ugyanazon tárgyan meglepő változásokat visznek véghez. A legősibb időkől fogva ugyanis, és a primitív népek természetbölcsélete szerint a tűz tartatott az élet azon őselemének, mely a világegyetemben létfenntartó elvként munkál s magát a teremtetést is eszközölte. Épen ebből kifolyólag nem csak a házi tűzhely szentsége lőn örök időkre megállapítva, de általában az emberiség magán- és közéletében gyakorlati célokra alkalmazott tűz megbecsülhetetlen kincsé vált ereje is majd minden erre vonatkozó ismert hitregében oly felfogással magyaráztatott mintha az az emberek által felsőbb hatalmaktól kicsikart hódítmány lett volna. Most azonban nagyon valószínű, hogy a tüzet ébresztés leg-hamarább megismert módja ugyanaz az eljárás volt, melyet némely vadtorzsek máig fönntartottak s mely abban áll, hogy egy fadarabba furt likban addig és oly erősen forgatnak egy fapálczikát, míg az tüzet fog. Ily eredmények következtében fogták rá aztán a botra, pálczára és vesszőre azon bűverőt, mely a rege szerint annyi csodat tett. Mózes vesszeje szabadtá meg a zsidókat az elvesztéstől; szent Patriczius Krisztus botjával üzte el az ördögöket. A Novgorodi epicai cyclus egy hagyománya arról tesz említést, hogy Peroun, a villám orosz istene, vesszővel kezében űzi el a tél homályát s tár kaput a tavasznak. Hermes botja aranytól ragyogott, ugyszintén Indráé, ki azzal nyitja meg a felhők sötét üregeit, hová a tolvaj szellemek rejtették a lopott teheneiket. Franciaországban a XI-dik századtól fogva jósvesszőket is ismernek, mogyoró-, bikk-, jegénye-, vagy almafa villás ágából, melyek fölfedik a rejtett kincseket. Perrault, ki annyi hagyományt származtatott át az utókorra, egy alkalmal ezeket mondatja Szamárbőr tündérral:

Itt a vessző, fogdsza hát nó!
És a merre méssz, csak ints,
S föld alatt a láda kincs
Mind utánad mén legottan.
Majd ha látni kedved szottyan,
Ugy tégy mint tanitalak,
Üsd a vesszőt földre csak,
S im! a szekrény zára pattan.

A máguszok, az antik rítuszok átvételével, természetesen a varázsvesszőt sem nélkülözhatték. A szellemidézők,

(necromanták) pálczájával kivont bűvös kör mindazokat hatalmukba kerítette, kik e körbe léptek. Népmesékben szó van oly csodavesszőkről is, melyek önmaguktól vernek meg mindenkit, ki az elásott kincs közelébe jő. Kétségtelen egyébiránt, hogy a ma is divó királyi, hadvezéri, püspöki, marsalli, stb. botok is hasonló természetfölöttiséget akarnak szimbolizálni.

Megjegyezzük azonban, hogy a varázsbotok csodatevő hatalmának eredetét, a de Gubernatis által elfogadott, de valójában Kuhn Adalbert német tudóstól származó fentebbi hypothesisen kívül, azon egyszerűbb megfejtésre sem kevesebb valószínűséggel vezethetjük vissza, hogy csupán a nővényi szervezet csodás szívósságának és rugalmas életerejének tapasztalata is eléggé megragadhatta a képzeletet arra nézve, hogy megmagyarázhatlan működését magasabb irányadásnak vélje. Hiszen nem csak a népiesség adott az ily megfoghatatlan természeti tünemények körül keletkező mondáknak oly nagymérvű kiterjedést, de a romantikusok is mindenha szívesen megpróbálkoztak rajtok. Loccenius XVI-dik századbeli író beszél egy bodzafáról, mely panaszkodik s kiált a hogy ki akarják tépni. Schiller „Tell“-jében szó van egy hegyről, melyen a fák vérzenek a fejszeütés alatt. Hasonlót említ Tasso a „Meggzabadított Jeruzsalem“-ben. Calderon egy auto sacramental-jában pedig Candaces, midőn Salamon kívánságára a Libanuson egy hármast fát levág, abból vérpatak folyik. Virgil is beszélteti Polydor somfáját, s Toskánában a somfa adja fel a gyilkost. Egy andaluziai legenda szerint Jézus nyomaiban, Golgothára menve, a fű mind elhervadt. Ádám és Évának egy tizenötödik századbeli legendájában, midőn a paradicsomból kiűzetnek, ugyancsak e motívum van kifejtve, persze más erkölcsi vonatkozással. Sávitrī hindu legendájában az ifju Satyavant, kiakarván vágni egy fát, aláhanyatlilik és meghal. Sokan olvashatták azt a német népmesét is, hol egy pórno egy tuskót akart kiszakgatni, de úgy elgyengült egyszerre, hogy alig ment pár lépést s ájulásba esett. Ezért szokás Orosz- s Németországban több helyütt csak gyökéren felül vágni el a fát. Se balhiedelmeknek mindenesetre volt valami hasznok; bizonyos benső kötelék s érdekesség éreztetett az ember és a külvilág közt, titkos rokonszeny s kegyelet csatolt a természethez, s nem volt még megkezdve ama pusztító és oktalan harc ellene, mely legérezhetőbben a támadót fogja előbb-utóbb sújtani — az erdőirtás.

Az áll. igazgató-tanács r. gyűléséből.

Kolozsvártt, 1879. máj. 11-én.

Jelen vannak: ft. püspök Nagy Péter elnök, Ince Mihály, Szász Béla, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor igazg. tanácsosok; Szabó Ádám számvevő, Bodor Antal titkár.

Az időközben ellátott folyó ügyek bejelentetvén, tudomásul vétetnek.

Szász Domokos egyhker. főjegyző benyújtja gr. Batthyányi József alapítvány-levelét, melyben a nemes gróf, egyházunkba történt felvétele alkalmából, ro-

konszenvének jeléül, 3000 frtot adományoz különböző egyházi és iskolai czélokra. Az igazgató-tanács örömmel fogadja a nagylelkű alapítványt és meleg köszönetet nyilvánít a buzgó áldozatkészségért; az alapítványi levelet az alapítványok könyvébe igtatja; végül az alapítványi összegek a kijelölt czélokra kiutaltatnak.

Bartha Lajos esperes felterjeszti az ó-brettyei és kitidi egyházak egyesítése tárgyában felvett jegyzőkönyvet. Az igazg. tanács a nevezett egyházak egyesítését 500 frt papi fizetés mellett, az egyhker. közgyűlés utólagos jóváhagyásának fenntartásával, helybenhagyja és felhívja az esperes urat, hogy a díjlevelet szabályszerűen kiállítván, megerősítés végett küldje fel; megjegyeztetvén, hogy a szavazatok számának kepe-forintok szerinti arányosításába az igazgató-tanács nem bocsátkozhatik.

Bartha Lajos esp. felküldi Zejk József gondnok nyilatkozatát, melyben felajánlja a zejkfalvi l. egyházközségnek azon határon levő fekvőségeiért a Sztrigy-Szentkirály községében fekvő birtokából nagyobb és jövedelmezőbb fekvőjét cserében. Az igazg. tanács elfogadja az ajánlott cserét, utasítván az esperes urat, hogy az érdekeltektől egyházközség beleegyező nyilatkozatát küldje fel és az átveendő fekvőséget az egyház nevére telekkönyveztesse.

Szász József esp. felterjeszti a közepajtai kepe-törlesztési alap kimutatását. Az igazg. tanács meghagyja az esperes urnak, hogy a kepeváltsági alapot a többi jövedelmektől elkülönítve és külön számadás mellett kezeltesse; a Zathureczky-féle 1300 frtnyi tartozást, ha még be nem fizettetett volna, haladéktalanul biztosítsa vagy hajtsa föl, és ugyanezen tartozásra nézve tegyen jelentést, hogy annak kamatai mennyire mennek, s miért nincsenek a kimutatásba felvéve. Egyidejűleg megjegyeztetik, hogy a kepe részleges megváltásába vagy leszállításába az igazgató-tanács beleegyezni nem fog.

Sylvester D. esperes felterjeszti a n.-szebeni egyh. község kérvényét az iránt, hogy az államsegélyből utalványozott évi 50 frtot az újból kiállítandó papi díjlevélbe felvehesse. Az igazg. tanács, miután az évi 50 frt csakis a jelenlegi pap részére utalványoztatott, nem engedheti meg annak a díjlevélbe leendő felvételét.

A közokt. miniszter ur értesíti az igazg. tanácsot, hogy a kolozsvári egyh. község által alkalmazott tanítók az országos nyugdíj-alaphoz való hozzájárulás alól nem menthetők fel; ellenben a patai egyhker. községnek, valamint a többi kijelölt és állandóan pap-tanítókkal élő egyházközségeknek felmentése iránt a szükséges intézkedések megtételtek. Erről az illető egyházközségek értesítettek.

Solymosi J. esperes felterjeszti a sz.-kereszturi leányiskolai alapra vonatkozólag a kir. tanfelügyelő átiratát, melyben az alap jövedelmét a községi leányiskola javára kiadatni kéri; ugyszintén a sz.-kereszturi pape tárgy jelentését és kéri, hogy a kir. tanfelügyelőnek ily közvetlen rendelkezése, valamint a községi iskolaszék tulkapásai ellenében védje meg az igazg. tanács az egyhker. községet. Az igazg. tanács, mielőtt érdemleges határozatot hozna, felrendeli a leányiskolai alapot illető összes előző iratokat.

Csiszér Gábor esp. jelenti, hogy a sepsi egyházmegye első választó kerülete egyházközségi képviselőül Szász Károly miniszteri tanácsost választotta meg. A választás igazoltatik.

Magyarósi F. esperes jelenti, hogy a Demeter S. képviselő lemondásával üresedésbe jött egyhkerületi képviselői helyre Földes Bálint választott meg. Igazoltatik.

Ellátatott még 14 ügydarab.

r. t.

VIDÉKI ÉLET.

A szebeni egyházmegyéből.

Emlékirat.)*

Midőn a bürkösi állami elemi népiskola gondnoka kara folyó április hó 20-án tartott gyűlésében a megtisztelő állásáról testületileg lemondott, nem csak önmagunk iránt tartozó köteleiséget teljesítünk, hanem a közügynek is szolgálatot vélnünk tenni, ha a lépésünk indokait egy emlékiratban részletesen előterjesztjük.

Legkevésbé sem ringatjuk ugyan magunkat azon reményben, hogy szerény nézeteink, szavunk gyenge hangja ez iskola nagy fontosságára, mély jelentőségére, államérdekű missiójára, de e mellett annak nyomorult állapotjára terelhesse a közfigyelmet és érdekeltséget; erről évek szomorú tapasztalatai tettek bizonyosokká; évek óta hallottunk oly biztatásokat, melyek szívünk legszentebb vágyait, akaratunk legerősebb irányzatait táplálták, erősítették, hogy annál lesújtóbb legyen csalódásunk, kétségbeesztőbb csüggedésünk; évek óta vagyunk tanúi a nevelésügy nagyhangú emlegetésének, talán csak azért, hogy maga az ügy szentsége a szavak és ígéretek árjában elmerüljenek; évek óta lön a közvélemény és magyar nemzeti aspiratio — melyek jogosultsága való tényeken és kétségbevonhatatlan igazságon alapszik — oda érlelve, hogy Bürkösön egy tisztán magyar ajku és szellemű központi állami iskola berendezését az állam érdeke, az itt és a vidéken vegyesen lakó nemzetiségek életszükségei követelik, talán csak azért, hogy a közvélemény, nemzeti aspiratiók és törekvések kigúnyolása annál szembetűnőbb legyen.

Ily viszonyok között kicsinyiségünk sokkal kevesebb fontosságot tulajdonít szerény emlékiratának, mint hogy az ily irányba terelt iskolaügynek más, üdvösebb lendületet adhasson, legfőleggy igénytelen nézeteit fejezheti ki álláspontja felől.

Véleményünk szerint, ugyanis, az iskolai gondnokság létesítésére az szolgál indokul, hogy egyfelől mentől többen legyenek megnyerve, kik a helyi specialis viszonyokon alapult nézeteiket, tapasztalataikat az iskolaügy érdekében értékesíthessék; másfelől legyen egy oly hatósági közeg, mely az iskolaügy magasabb intézői és a tár-adalom közt közvetlenül szolgálván, lehetővé tétessék a legszükségesebb és

*) Felterjesztetett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ő nagyméltóságának.

a még elodázható intézkedések közti különbségek feltüntetése, hogy nagy Eötvösünk szavai szerint „keves idő alatt sokat tehesünk.“

Nem lépett tehát hatáskörén túl a gondnoki kar, sőt legszentebb kötelességét vélte teljesíteni, midőn a bürkösi állami elemi népiskola érdekében épen akkor emelte fel hangosabban szavát, midőn Felsőfehérmegye feloszlata után a hatalmas szász nemzetiségű Nagyküküllőmegyébe kebeleztetett Bürkös — aligha nem számításból s a magyar elem elnyomása érdekében — oly igénytelen községgé törpített, mely figyelemre, pártfogásra alig tarthat igényt, midőn iskolaügyünk s az itt levő magyar elem — legalább a látszat után ítélve, — magánérdekeknek lőn zsákmányul dobva; nem feltűnni akarás, hazugság vagy daczoló viselkedet vezetett a gondnoki kart, midőn egy czélszerű iskola épület emelését sürgette; nem követett el hibát, ha kifejezést adott azon nézetének, hogy czélszerű iskola helyiség és épület nélkül a szász testvér-nemzetiség közt az állami iskola nem fejlődhetik oly tanintézeté, mely hivatásának megfelelőhessen; ha többször hangsúlyozta, hogy lehetetlen a legszerényebb igényeket is kielégítő iskola-helyiséget bérelni; ha nem maradt érzéketlen a szülők azon hangos kifakadásaival szemben, hogy a bérben tartott tanhelyiség egészségtelen, egészen ép érzékkel bíró gyermekek rövidlátókká kezdenek lenni; nem vétkezett, midőn feljajdult, hogy a feloszlott Felsőfehérmegye külső kerületéhez tartozó községek magyarjai, kik legszámosabban Bürkösön vannak, anyagilag és szellemileg hanyatlásnak indulva, a román nemzetiség szokásait, nyelvét és érzelmeit kezdik felvenni s ezen csak egy egészséges, tisztán magyar ajku és szellemű központi iskolával segíthetni.

Igénytelen nézetünk szerint oly törekvések voltak ezek, melyek meghallgatásra, pártfogásra méltán számíthatnak s jogosultnak itéljük feljajdulásunkat, midőn azt tapasztaltuk, hogy a míg más iskolai gondnokságok felterjesztései méltánylatban részesültek, ezen iskolai gondnokságnak jóra való törekvései szamba sem vétetnek s velünk szemben a feledékenység fátyla borul boldogult Eötvös ezen mondására, hogy „csak szellemi fensőség és anyagi jóllét biztosíthatja főnhatóságunkat.“ Nem akarunk senkit vádolni, sem felelőssé tenni e tényekért, csak jelezni kívántuk azon eljárásunkat is, hogy midőn a múlt 1878-ik év október 3-án az akkori gondnoki kar ily irányú törekvései, erőfeszítései, felterjesztései sikertelensége feletti bánatában, a közvélemény nyomasztó hatása alatt, benső meggyőződését követve, állásáról lemondott, mivel az iskolaügy rovására még látszólag sem akart magánérdekek szolgálatjába szegődni: mi a gondnoki tagságot Nagyküküllőmegye tanfelügyelője, nagyságos Dániel Márton urnak azon szóbeli és becsületjére fogadott biztosítására vállaltuk el, hogy mindazon akadályok és hátrányok, melyek oly zsibbasztólag, leverőleg, megmételtyözleg hatnak a közvéleményre és egészséges fejlődésre, el fognak enyészni, vagy ő nagysága nem lesz többé tanfelügyelő.

A mai nap tartott gyűlésben azonban fájdalommal vette tudomásul a gondnoki kar, hogy a m. kir. vallás- és

közoktatásügyi miniszter ő nagyméltósága 7285. sz. alatt Nagyküküllőmegye tekintetes közigazgatási bizottságát arról értesíti, hogy az ország szorult pénzügyei miatt a bürkösi állami elemi népiskolai épület felépítésére a szükséges költséget nem utalványozhatja. Az ország szomorú pénzügyeit s ennek nyomasztó hatását mi is jól érezzük s bár a jelen viszonyok közt is az építkezési költségeknek egy ily nagy horderejű iskolára való ki nem utalványozását nem vehetjük megnyugtató tudomásul, de kifejezni kívánjuk azt, hogy nem is annyira ez okozta a mi felháborodásunkat, megbotránkozásunkat s érlelte meg elhatározásunkat, hanem a sok pusztá, tettnélküli ígret; elszalasztása és fecsérzése azon kedvező időnek, midőn az ország kedvezőbb anyagi viszonyai megengedték az építést; a legszentebb ügygyel való üzérkedés; azon látszat táplálása, mintha az iskolaügy csak a papiroson való létezésre tarthatna igényt, míg az életerős fejlődésnek útja örökre be van zárva előtte; azon törekvés, mely honfui aspiratioinkat is a hiúság, öntetszelgés Molochjának hozza áldozatul.

Ily viszonyok közt az iskolaügy felvirágzását még csak reményleni sem tudjuk, gyöngye erőnk és tehetségünk a siker nélkül munkában kifáradva lankad el, a felelősséget magunkra tovább nem vehetjük, miért meggyőződésünk szavát követtük akkor, midőn a magas megbízást mély tisztelettel megköszönve, gondnoki állásunkról lemondottunk.

Bürkös, 1879. apr. 25.

SIPOS FERENCZ S. K.	GALAMBALVI GYÖRGY S. K.
BOROSNYAI ISTVÁN S. K.	h. elnök.
BOROS JÁNOS S. K.	GILYÉN ISTVÁN S. K.
gondnoksági tagok.	pénztárnok.
	RÉTYI BÁLINT S. K.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

A „szilágymegyei tanító testület“ zilahi járáskörének Zsibón 1879 évi ápril hó 30-án tartott tavaszi rendes közgyűlése.

Zilah, 1879. május hó.

A „Szilágymegyei tanító testület zilahi járáskör“ tavaszi rendes közgyűlését f. évi ápril hónap 30-án Zsibón az ev. ref. iskola nagytermében tartotta meg.

A kör rendes tagjai az idő kedvezőtlen volta miatt, csak kevés számmal jelenhettek meg, de ennél több helybeli tanügybarát szerencsétlente gyűlésünket becses megjelenése által.

A gyűlés délelőtt fél tizkor vette kezdetét, a mikor is érdemes elnökünk Faluvégi Albert képezdei igazgató, igen szép megnyitó beszédet mondott; eme köztetszésben részvett beszédében élénken fejtegette a tanítói pálya magasrangos hivatását, egyszersmind Zsibó egykori földesúrnak, a halhatatlan emlékü br. Weselényi Miklósnak a népnevelésügyében kifejtett buzgalmáról is megemlékezett.

A megnyitó beszéd után több aprólékos kebli ügy lett elintézve; ezeknek elintézésével a gyakorlati tanítás vette kezdetét. Gyakorlati tanítást tartott Kispál Miklós, helybeli ev. ref. tanító Magyarország földrajzából. A kiküldött bizott-

ság a gyakorlati tanítást úgy alaki, mint tárgyi sikerére nézve, általánosan jól sikerültek nyilvánította.

Ezután Juhos Béla zilahi községi népiskolai igazgató olvasta fel „Az egyházi ének vezetése orgonával“ című értekezését. A gyűlés e valódi szakértelemmel készített értekezést köztetszéssel fogadta s a felolvasónak köszönetet szavazott. A felolvasó említett értekezésében a következőkre terjedt ki: I. Az előjáték; a) A tulajdonképeni előjáték előadása; b) az egyszerű és figurált chorál mint előjáték; c) a többszörös contrapunct mint előjáték; d) a jelesebb szerzők megemlítése. II. A Choral: a) A szöveghez alkalmas Choral keresése; b) a Choral előadásának kellékei; c) rhythmicai és új Choral; d) a változatok kellő alkalmazása és a szerzők megemlítése. III. Az interludium: a) Az interludium czélja, fajai, szükséges-e vagy nem? az előadás módja és a szerzők megemlítése. IV. Az utójáték: Az utójáték lényege és terjedelme.

Ennek végeztével Fodor Dániel polg. isk. tanár, a vegyes iskoláztatás érdekében a következő vitakérdést terjesztette elő: Lehet-e az elemi népiskolába járó fiu- és leánygyermekeket egy tanteremben tanítani? Ezen fontos s mondhatni nagy horderővel bíró paedagogiai tétel, mely jelenleg az osztrák- és bajorországi paedagogokat is élénken foglalkoztatja, úgy anthropologiai, mint didaktikai és erkölcsi szempontból véve, igen érdekes és tanulságos vitára adott alkalmat.

Az előadó ezen fontos paedagogiai tételt a hazai viszonyok tekintetbe vétele mellett igen élénken fejtegette, s egyszersmind röviden megemlékezett a külföldi és az amerikai iskoláztatásról is. Az előadó szerint a tanférfiak a vegyes iskoláztatás kérdését illetőleg három csoportra oszthatók, ugymint:

1. Vannak oly tanférfiak, kik a vegyes iskoláztatást egyáltalában nem helyeslik, s ellene a következőkép érvelnek: Minthogy mind a két nemnek más-más sajátága és rendeltetése van, ebből kifolyólag a tanítás alkalmával a fiuknál az értelmi, a leányoknál pedig a kedélyképzésre kell inkább törekedni, s eszerint kell a tananyag kiválasztását is irányozni: a leányoknál mindent konkrété kell előadni és a szívhöz szólani, a fiuknál inkább a fogalom-szerű megismerésre s az értelem kiképzésére szorítkozni. A leányokban a finom modort és a női érzést, a fiukban pedig a férfias erélyt kell ápolni. A fegyelmezést illetőleg a leányokkal szelidebben és barátságosabban, a fiukkal szigorúbban és katonásabban kell elbánnunk. A fiu- és leánygyermeknek illetően szellemben való nevelése csak a nem szerint való elkülönített iskolákban érhető el, nem pedig a vegyes iskolákban.

2. Ellenben vannak oly tanférfiak is, kik a vegyes iskoláztatást úgy paedagogiai mint nemzetgazdászati szempontból véve igen melegen ajánlják, s azt mondják, hogy a fiu és leány gyermekeknek külön-külön irányban fejlesztése és kiképzése a jó tanító vezetése mellett a vegyes iskolákban is ép úgy elérhető, mint a nem szerint való elkülönített iskolákban. Sőt a vegyes iskolákban a fiu- és leánygyermek

egymással szemben sokkal illedelmesebbek, komolyabbak és a versenyzésben szorgalmasabbak, mint a nem szerint való elkülönített iskolákban.

3. Végül vannak oly tanférfiak is, kik ezen kérdéssel szemben odanyilatkoznak, miszerint fölösleges mind a két nem részére külön-külön iskolákat felállítani, minthogy a leány gyermekek együtt járhatnak a fiukkal s tanulnak a mint tanulnak, mert hiszen nekik úgy sem kell annyit tudni, mint a fiuknak.

Nagyon természetes, a 3-ik csoportba tartozó tanférfiak nézetei ezen kérdésre vonatkozólag egyáltalában nem fogadhatók el; mert hiszen maga a gyakorlati élet kívánja azt: hogy a leánygyermek a földolgozatra nézve 'épen annyit tanuljanak, mint a fiuk.

Az előadó a fentebbiek rövid motiválása után, saját nézeteinek és tapasztalatainak is kifejezést adott; egyszersmind fölhívta a kartársakat, miszerint az említett tétel megvitatásában sziveskedjenek részt venni.

Az illető tétel valódi szakértelemmel lett megvitatva; a vitában a következő tagtársak vettek részt:

Faluvégi Albert, Trif Gábor és Borbély Sámuel képezői tanárok, Kún Károly helybeli ev. ref. pap, Kis Károly zilahi községi és Kispál Miklós helybeli ev. ref. tanítók.

A tétel megvitatása után a kör oda nyilatkozott, miszerint helyesli a fiu- és leánygyermekeknek nem szerint való elkülönített iskolákban való oktatását; de semmi veszélyt sem lát abban, hogy az egy tanítóval bíró községek iskoláiban a leánygyermek a fiukkal együttesen tanuljanak. Mert azon szokás, a mi igen sok községben megvan, hogy t. i. a fiuk délelőtt, a leányok pedig délután járjanak fel iskolába, csak a rendszeres tanítás hátrányára történik.

A gyűlés délután fél 2 órakor ért véget, a mikor is a tagok Kún Károly ev. ref. pap, Tömösvári Károly gazdaszt és Kispál Miklós, tanító urak vendégszerető asztalaikhoz lettek meghíva. Ebéd után a községi faiskola tekintett meg; a faiskola igen szép helyen fekszik, jól bekerítve és csinosan, mi kétségkívül az előjárók és a tanító ügybuzgalmáról tesz tanúságot. Mindezek végeztével egymásnak „Isten hozzád“-ot mondva, azon óhajással keltünk útra: vajha a közelebb megtartandó megyei tanító-testületi gyűlésünk is oly kedélyesen és tanulságosan folyna le, mint a mai gyűlésünk.

r. --l.

EGYHÁZI LAPOK SZEMLEJE.

A Prot. egyh. és isk. Lap első cikkében Bierbrunner Gusztáv ily czim alatt „Dogma nélkül,“ a szegedi vizkárosultak részére külföldön megindult nagymérvű segélyadakozások ötletéből egy kis elmefuttatást tart, s néhány helyes megjegyzést tesz a kor azon uralgó jellemvonására, mely a népek közti nemzetközi solidaritásban nyilvánul. Ő a tiszta, önzetlen emberiességben látja azon semleges pontot, hol a felekezetek és hitvallások kölcsönösen kiegyenülnek, s a dogmanélküliség aethertiszta elemében oldódnak föl. Ki-

Folytatás a mellékleten.

➡ Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 19. számához. ➡

mondja, hogy a dogmákból való kibontakozás törekvése korántsem mindig közönbösségből vagy érzéki féltelenségből indul ki, mint ezt a dogmáimádók gyakran állítani szeretik. Ellenkezőleg: ama forrás, a melyből a vallásosság ez idők szerint táplálékát szivja, a mindenség, melynek titkai az előretörekvő komoly és lelkiismeretes tudomány fáradozásai folytán mindinkább megnyílnak az emberiség lelki szemei előtt. Az egyes lény, teszi hozzá, nem önnönmagáért van, hanem az egésznek egy része, és a korlátolt dolog nem valami másnak ellentéte, de a mindenség kinyilatkoztatásának egy mozzanata. Álláspontja tehát lényegesen a humanismus, melyet azonban, helyes tapintattal, nem a keresztyénséggel ellentétben állónak fog föl, de mint annak szükséges folyományát, Krisztus tanainak essentialiter elvont végeredményét magyaráz. Valóban, a dogmákból való kibontakozásnak — melyeket már Schleiermacher is a vallás czafrangjainak tart — mi sem látjuk más módját, mint hogy a vallás sulypontja az ember érző és részben megismerő köréből a közös és együttes akarás mozzanatába helyeztessék át. Itt és e szempontból igaza van cikkírómnak, hogy dogmaellenes álláspontot foglal el; — másból nincs.

„Zsedényi életéhez“ czim alatt Ballagi Géza folytatja adatait ama híres pörhöz, melyben közéletünk emez elhunyt nagy alakja a magyar protestantismus hervadhatlan martyrkoszoruját tette fejére, oly nemesen védvén a meggyőződés szabadságának szent ügyét, a magyar alkotmány jogait gyökerében eltiporni akaró önkény ellen. Beszédéből, ígérletünkhöz képest, közöljük az alábbi bevezető részt, mely általánosabb érdeket lesz keltendő, mint az utána következő, s inkább a magyar jogtörténet szempontjából becsesnek mondható hivatolások. Az egyébként ismeretes történeti előzményekre nézve csak annyit jegyzünk meg, hogy Zsedényi a tiszai ág. egyhkerületnek 1859. szept. 27-én Késmárkon tartott gyűlésében hozott oly határozatáért fogatott perbe, mely a patensnek való engedelmeskedést nyíltan megtagadta. A négy havi börtönbüntetés kimondása előtt tartá Zsedényi azután beszédét, mely így hangzik:

„Ha tapintatlan kezekkel az ember érzeimeibe nyúlnak, egy hang tör ki az emberből, mely — jobban és hivebben önkönl senki sem tudhatja — az igazságot mondja ki. Ez a hang ártatlanul nyilvánítja az én lelkiismeretemet, melyet követvén, midőn egyházam jogait egy fejedelmem elé terjesztett kérvény által megvédeni s a felelősséget a következőkért, melyek a dolog újabb fordulatából egyházunkra háramlanak vala, superintendentiánkról elhárítani akartam: nem volt szándékomban az államhatalommal konfliktusba keveredni. A bíróság előtt állok, vádoltatva a közbiztonság megzavarásának büntényével, s közpályámnak több mint harmincz éve, ezer meg ezer bizonyosságát nyújtja odaadásomnak, áldozataimnak, életem kockáztatásának, a közbiztonság megzavarása ellen kifejtett küzdelmeim s királyom és hazám jogainak védelme körül; paizs voltam, melyről a legkegyelmesebb uram és az országom, törvényeim ellen

intézett mérges nyilak visszapattantak. 1830-tól kezdve, midőn mint Szepesmegyének ügyésze a cholera-mérgezés őrrült gondolatától felizgatott, felfegyverkezett parasztság lecsendesítésére kiküldetvén, életem [világos veszélyeztetésével a közbiztonságot helyreállítottam, egészen 1848-ig, midőn fejedelmem iránti hűségem miatt, néhány szenvedélyes követ által hazaárulónak kiáltattam ki, midőn a nemzetőrség és a fiatalság Pozsonyban halálra üldözött s távollétemben arczképem nyilvánosan elégettetett, — ezen egész idő alatt három országgyűlésen úgy szerepeltem, mint a legloyalisabb párt egyik vezére, a megyegyűléseken s egyéb nyilvános összejöveteleken heves küzdelmet folytattam királyom és a törvények mellett; hivatalos pályám 1836-tól, amidőn az udvari kancelláriánál mint udvari titkár királyi szolgálatba léptem, 1848-ig, midőn mint udvari tanácsos a közhivatali pályáról leléptem, egész hivatalos életem munkából és kötelességteljesítésből állott királyom és hazám érdekében; a forradalom alatt távol lévén hazámtól, midőn hazajöttem, nővérem tébolydában találtam, megtébolyodott, mivel Benedek tábornoknak, a protestans Benedeknek, a kit én kora ifjúságom óta ismerek s a ki a Szepesmegyében volt nagyszámú felkelőket csekély számú császári hadcsapattal támadta meg, a felkelők hadállása felől értesítést adott s e miatt a felkelők egyik haditörvényszékétől a másikhoz hurczoltatott; anyámat pedig a bánat megölte, |immár a sirban nyugszik.

És én itt állok e törvényszék előtt, mint közcsenndháborító! Azt hívem, hogy álmodok; szemeim azonban a bírókat látják, kiket különben nincs alkalmam láthatni. Honnan e változás? Az államügyész ur meg akarja ezt magyarázni, midőn azt mondja nekem: tempora mutantur et nos mutamur in illis! Nos, hogy tempora mutantur, ezt nem lehet kétségbe vonni. Minden, de minden, ami e kedves hazában becses és drága volt, megváltozott: alkotmány és kormányzat, törvény és bíróságok, nyelv és hivatalnokok, mely utóbbiak most az ország hű fiait bíróság elé hurczolják s velünk saját hazánkban mint kóborló idegenekkel bánnak. Mindamellett azonban a második tételt: et nos mutamur in illis, tartsa meg magának az államügyész ur; mert én büszkeséggel mondhatom, hogy nos non mutamur in illis, én maradtam a régi, mind elveimre, mind jellememre, mind pedig királyom és hazám iránt való hűségemre nézve s épen ez az, ami leginkább bosszantja a hatalom jelenlegi kezelőit. Ugy de az államügyész ur azt mondja, hogy ez a hűség immár nem aranyból való, hogy én ellenzékeskedem a kormányval szemben! Persze, nekem és az államügyész urnak különböző fogalmaink vannak a dynastikus hűség felől, ő e hűséget szolgálai érzelmekkel véli összefűzhetni, én ellenben meggyőződésemmel, melyet mint uralkodómnak hű alattvalója nem hallgatok el, Ez a szerep nehéz, de nem lehetetlen. Ama hűségemből kifolyólag én soha sem tanácsoltam volna a kormánynak, hogy vallásháborukba ereszkedjék, sohase lennék azon véleményen, hogy a kormány erősbödésére szolgál, ha hatalmát mindenre, még az egyházi ügyekre is kiterjeszti; mert a tulságos nehéz fegy-

verzet mindig tehetetlenné teszi azt, aki e fegyverzetet magára ölti; s szerint a kormánynak árt, a ki ajánlja neki, hogy a magyarországi protestáns egyház autonómiaja helyébe a csász. kir. kultuszminiszteriumnak minden mértékét felülmúló gyámkodását hozza be. Az államügyész ur ellenem intézett támadása által feljogosított ugyan engem arra, hogy a sajtó sebeket, melyek a mi magyar szivünkben folyvást vérzenek, felszakgassam, — uram királyom azonban az új rendet behozta, tisztelettel meghajlok tehát az ő akarata előtt s keserű érzelmeimet elhallgattatom, nem érezvén feladatomban a jelen napok izgalmainak hódolni.*

A Prot. Hetilap is folytatja a vallásszabadságról és polgári házasságról megkezdett fejtegetéseit, melyekben most már annyira megy, hogy kategorice kimondja azok jelen viszonyaink közötti megvalósításának lehetetlenségét. Bizony egy kissé sötét szemüveg! bár mi sem osztottuk egészen a szélsőbaloldali ellenzőknek e kérdés fölmerülése alkalmával kimutatott túlzó vehementiáját és vérmes reménykedéseit, de tisztelettel voltunk azon nemes sugallat iránt, mely a pártéletnek és kicsinyes intrigue-eknek zűrzavaros iszapjából kimosakodva, olykor-olykor magasabb eszmék s fenköltebb elvek fákláját gyújtja meg. Ilyes interludiumok nálunk éppen nem jelentőség nélküliek s még kevésbé feleslegsek. Azért egyáltalában nem tartunk ily kérdéseket a

napi politika szempontjából megítélendőknak. Ismeretlen cikkíró megmagyarázza ugyan, hogy míg az egyén számára oly jogok kell hogy legyenek feuntartva, melyek oltalma alatt meggyőződése irányának szabad követése semmi csorbulást ne szenvedjen, addig az egyének társulattá alakulva, már az állam szabályozó befolyásának kell hogy alá essenek: de nem veszi észre, hogy e körülmény még cseppet sem gyöngíti a vallásszabadság jogerejét. A francia törvényhozás igen helyes tapintattal és judiciummal megkülönbözteti a lelkiismeret szabadságának bensőleges tényét a társulás és gyülekezés, mint vallásgyakorlat, külselekvési fogalmaitól, s ebben sohasem sujtja amaszt. Éppen azért teljes vallásszabadságról szólni alig is lehet, de viszont képtelenség volna azt hinni, hogy a politikai fennhatóság kérdése oly elválhatlan kapcsolatban állana a vallásszabadság korlátozásának szükségességével, hogy vallási közállapotaink szellemi függősége nélkül félni lehessen az egyház és állam egyensúlyának félrebillenéséből. Mi több, valóban szabad vallásformák mellett az igaz, erkölcsös vallásosság ügye is csak új lendületet nyer.

Ugyane lap „Szemle“ rovatában W. szól hozzá lapunk múlt számának „A protestáns egyetem kérdéséhez“ feliratu főcikkéhez, és pedig több pietista szöveggel, mint argumentációval. Nem lévén különben a támadó cikk még egészen közreadva, reflexióinkat mi is a jövő számra hagyjuk.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

Az urvacsorai növendékek.*)

(NATTVARDSBARNEN.)

TEGNÉR IZAIAS IDYLLJE: SVÉDBŐL FORDITÁ GYÖRY VILMOS.

Pünkösöd volt, a gyönyörnek napja. A falusi templom
Álla fehéren a regg fényében. Az érczakasával
Pompázó torony-ormon a nap nyájas tüze égett,
Mint az apostolokon régente a lángszinü nyelvek.
Kék volt s tiszta az ég; május — rózsás fővegével —
Ünnepi diszbe' jelent meg a földön, hol patak és szél
Enyhületet s örömet susogának. Mennyei békét!

*) A Bodnár Zsigmond által gonddal szerkesztett és Ráth Mór által kiadott „Havi Szemle“ májusi füzetéből vesszük át e szép költeményt, melyet Györy Vilmos, a jeles fordító a következő magyarító jegyzettel vezet be: E költemény Tegnér egyik szép idyllje. A költészetnek ezen ága nem egy művelőre talált a svédek közt, csakhogy igen gyakran, mint például Runebergnél, az idyll egész költői elbeszéléssé domborodik, mint azt a „H. Sz.“ t. olvasói „A karácsonyest“ ozimü költeménynél látták, cselekvény támad, fejlődik, bonyolódik benne, s így ki lesz vetkőztetve az idyll valóságos természetéből. Tegnér e műve sokkal tisztábban megtartja a költészet e fajának jellegét, a mennyiben minden bonyolulást mellőzve, nem nyújt egyebet, mint mély ihlettséggel rajzolt képét azon vallásos szertartásnak, melyet a protestáns egyház a confirmatio neve alatt ismer, s mely a svédeknel kiválólag fényesen ünnepeztetik. A svéd falusi templom rendszeren a temető közepén áll, körülvéve a mohosült síroktól. Tegnér költeményének is ez a színhelye, hol az ünnepélyesség végbe megy. Tagadhatatlan azonban, hogy ezen idyllbe didacticus

Suttog a rózsás ajku virágnép; s ringatag ágon
Szólt a madár s dala harsány hymnus a Legmagasabbnak.
A temetőt tisztára separték. Mint lugas, ékes
Régi kapúja, belől minden vas siri keresztben
Ulatozó koszorú — szerető kezek új műve — függött.
Még a napóra is, ott egy halmon a holt lakosok közt,
(Van száz éve hogy áll) fel lén diszesítve virággal,
Mint a koros nagyapó, a rokonság s a falu bölcse
Kit születésnapján fiuk és unokák koszorúznak:
Úgy állt a vén jós s némán mutatott le vas-újjal
A kőlapra, idők forgását mérve ki rajta,

elem is vegyül, az öreg lelkésznek azon nemes vallás-erkölcsös szavaiban, melyeket az Urvacsorai növendékekhez intéz, s melyek magasztossága egyik legfényesebb tanúbizonysága Tegnér ihlett s magas röptü muzsájának. S valóban, e költemény, a változatossággal gyönyörködtető otelekvény hiányának daczára, igen nagy érdekeltséget költött mindenfelé, különféle művelt nyelvre lefordították, így a spányol irodalom Prevost de Paradol volt amerikai francia követ fordításában, a német, Lobedanz kezéből, az angol pedig magának Longfellownak remek tollából bírja, kinek fordításáról meg kell e helyen jegyeznem, hogy ez a legtökéletesebb költészeti átültetések egyike, melyeket valaha olvastam.

Tegnér hexaméterekben írta ezen idylljét. S bár e metrum — úgy látszik — ma már jóformán kiment a szokásból, de ha még az angol is, rhythmusának minden akaratossága daczára ebben adja vissza a költeményt; nekem, mint magyarnak, még csak gondolnom sem volt szabad arra, hogy az eredetinek mértékét bármí egyébre alakítsam át.

Mig körülötte alant, egy öröklét szunnyada nyugton.
 A templom belül is díszes, mert e nap azon nap,
 Mellyen az ifjuság, a szülék s a menny szeretetti
 Isten előtt a keresztyén hitfogadást megújítják.
 Szögletek és sarkok lesöpörve, surolva, lefujva
 Por falak- és boltról s az olajfestésű padokról.
 Egy kert a templom: vélnéd hogy a „sátoros ünnep“
 Illés képe van itt. A nemes-czimerekből a falnál
 Lomb nőtt s a szószék — a mely faragott vala tölgyből —
 Újra kiszöldüle most, mint Áron vesszeje hajdan.
 Lombkoronás a biblia rajt, s tetejének ezüstös
 Színü galambja nyakán lánczot hordott ibolyából.
 A kar előtt, Hörberg¹⁾ oltárképét bekerítő
 Roppant nagy koszorú, melynek dús lombzatából
 Angyalfők mosolyogtak mint felhők közül a nap.
 Újultan ragyogott le a réz-csillár is a boltról,
 Csakhogy gyertya helyett, tartóiba' liljomok álltak.

Már kondult a harang, a nép már egybesereglett
 Messze hegy- és völgyről hallgatni az Úrnak ígését.
 S halld! egyszerre kitör hatalommal az orgona hangja,
 S a boltívek alatt Isten szavaképen elárad.
 Mint az egekbe' midőn Illés ellökte palástját:
 Úgy veti most el a lélek a földi tehert s egy ajakkal
 Kezdi reá a sereg, s öröklétű ének eréd meg,
 Mit Wallín²⁾, éjszak Dávid hárfája teremtett
 Luther hangjaihoz. Zengése hatalmas erővel
 Megragadott minden lelket, fel az éghez emelte
 S mindenik arc ragyogott mint Tháboron egykor a Szenté.
 A tisztos lelkész most a templomba belépett;
 Népe atyának hívja s az is; kegyes egyszerűség volt
 Ékessége tetőtől talpig a hetvenes aggnak.
 Képe szelid s mint a kijelentés angyala, vigan
 Lép serogéhez, azonba' komolyság is vala arczán,
 Úgy ragyogó mint a mohosult sirhalmon a napfény.
 Ihlete perczében (mely halvány alkonyi pirja
 Még a teremtés nagy napjának az emberi szívben)
 A művész, ez az égi kegyelt, így képzei Jánost
 Patmoson, ősznek, az égre tekintve; ez agg is olyan volt,
 Olyan volt szeme fénye, s olyan fürtjének ezüstje.
 Mind fölkeltek most a sorzott számú padokban
 Ámde az agg szívesen jobb és bal kézre köszöntést
 S üdvözlést intvén, a kar bensőjiben eltűnt.

Folyt a keresztyén isteni tisztelet egyszerű-szépen;
 Éneklés, ima, lángszónoklata végre az aggnak,
 Számos szivreható szó s intés — véve a szívből —
 Hullt regharmatként s mint pusztai manna, a népre.
 Majdan ezek multán a közre kilépe a lelkész
 S a fiatalág is vele; jobbra fel a fiuk álltak,
 Karcsu nyulánk alakok, fürtös haj — s rózsaszín arczezal,
 Balja felől pedig a sok szép remegő liliomszál,
 Hajnali bibortól pirulók, a szende leánykák,
 Mind kulcsolt kézzel, szeme mindnek a földre lesütve.
 Kérdés és felelet kezdődött most. Eleinte

¹⁾ Oltárkép-festő, kivált falusi templomok számára.

²⁾ Híres egyházi szónok és költő.

Halk-remegőn felelének a gyermekek, ámde az aggnak
 Nyájassága hamar bátrakká tette s a szent tan
 Büntelen ajkáról forrás vizeként folya tisztán.
 A felelet végén s ha a Megváltó nevit ejték,
 Meghajták a fiúk f jöket s leborúltak a lánykák.
 Mint a világosság egyik angyala, úgy vala köztök
 A nyájas lelkész s a szentet, a legmagasabbat
 Nem sok szóval ugyan, de alapjából magyarázta,
 Egyszerűn és tisztán — a fenség egyszerű mindig —
 Éneken s tanban, hogy gyermek is értheti mit tesz,
 Mint a zöld bimbó fejlik mikor a tavasz eljött,
 Hajt a levélre levél, mig végre virág lesz egészen,
 Illatozó kelyhet nyit s leng koronásan a szőlőben
 Így fejlett ki az üdvtudomány itt is szakaszonként
 Ifjú lelkökből. Minden szüle — a ki csak ott állt —
 Könnyeket ejte s örült a találó feleleteknek.

Oltárhoz mene most be az agg, — s ím nyájas alakja
 (Én nekem úgy látszék) rögtön mássá lön egészen.
 Mint próféta, magaslott; mint a halál s az ítélet
 Oly komolyan nézett; Isten küldöttje a földön
 Számot kérni. Tekintete éles kard, s a keresztül —
 Látott szívbe aláhat egészen, s hangja olyan mély
 S oly tompán hangzó mint hangzik a távoli dörgés.
 Így elváltozván ott állt s megszólala kérdőn.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 május 17.

Lapunk mai számához a folyó évi összes hát-
 rálékosok számára aláírás s a hézagok betöltése
 végett elősmervényeket melléklünk, azon kérelem-
 mel, hogy szíveskedjenek megjelölni azon határ-
 időt, a meddig az előfizetési összeget beküldik. Ré-
 szünkről készséggel engedünk időhaladékokat, de
 másfelől kénytelenek vagyunk némi biztosítékot
 szerezni. Az elősmervényeknek postafordultával
 visszaküldését kéri — a kiadóhivatal.

— A kolozsvári tudomány-egyetemnek a héten jó
 napjai voltak, legalább, a mennyiben a jövőhöz kötött ala-
 pos remények már előlegezve, jó időket jeleznek. A közok-
 tatásügyi minister ugyanis Szász Károly, min. tanácsos, dr.
 Markusovszky, oszt. tanácsos és Kolbenheyer építész-mér-
 nök urak személyében bizottságot küldött le, első sorban az
 újan berendezendő egyetemi vegytani intézet számára épi-
 tendő vagy vásárlandó s átalakítandó háznak ügyében, továbbá
 általán az egyetemi szükségletek tanulmányozására, hogy
 aztán az ország anyagi erejéhez mérten a közelebbi idő
 alatt tervszerű továbbfejlesztése legyen az egyetemnek
 keresztülvihető. A biztosok itt mulatások napjai alatt a
 legnagyobb odaadással gyűjték tanulmányaikat s az egyete-
 mi hatóságokkal folytatott értekezletek nyomán remélhető,
 hogy teljes tájékozottsággal távoztak körünkből, mi pedig ép
 oly bizalommal nézünk a jövő intézkedései elé, az erdély-
 részi tudományos szakoktatás érdekében. A hivatalos működé-
 snek megvolt a maga kedélyes párdarabja is az egyete-
 :

mi tanárok közlakomájában, melyet vendégeik tiszteletére rendeztek. Mi pedig egyelőre is örömmel várjuk a küldöttség látogatásának mielőbbi s minél gazdagabb foganatát. A küldöttség Kolozsvárról kétfelé vette útját: dr. Markovszky N.-Szebenbe, Szász Károly és Kolbenheyer Dóvára s onnan Aradra mentek, szintén tanügyet érdeklő hivatalos teendők végzésére.

— Szeged szerencsétlenségének hire nagy részvétet költött német egyházi körökben is. A „Deutsches Protestantenblatt“ ez alkalomból az odavaló ágostai és reformatus papnak esetét közli, kik vagyonukat és állásukat vesztek az áradatban. A reformatus pap családját akarta megmenteni legelőbb is, s a midőn egyik gyermekével utoljára hagyta el lakát, a víz már csipőjéig ért; mindazonáltal sikerült családjával megmenekednie. Az ágost. pap nejét még a katasztrófa előtt biztonságba helyezte, de ő az utolsó perczig helyén akart maradni, s csak a végveszély pillanatában gondolt menekülésre. Hiába szállította ingóságait a biztos helynek vélt, újon épült templomba; mindene odaveszett s ő maga egy szomszédos falucskába lett kénytelen megvonulni. A két szerencsétlenül járt családapa felsegállítására néhány német egyházi lap gyűjtést rendezett, s eddigelő a ref. pap részére 300, az ág. pap részére pedig 200 frt iratott alá. Bizonyára hálás szívvel fogják fogadni az illetők e szívből jövő adományt.

— A „Keresztyén Magvető“ legközelebbi füzete az eddigieknél nagyobb terjedelemben jelent meg, s a tartalom is megfelel a megnagyobbított alaknak. A székely-kereszturi unitarius hitközség élénk tollú történeti rajzát a néhai kitűnő tudós Nagyajtai Kovács István hátrahagyott irataiból közli, míg Kővári László vonzóan értekezik az életbiztosítás fontosságáról az államra, társadalomra, családokra és egyénre nézve. Ezután Péterfi József nyugalomba lépett lelkész papi bucsúbeszéde következik, dr. Nagy János érdekes adatokat mutat be Dávid Ferencz életére vonatkozólag, s Imre Sándor a tiszántúli ref. középoskolai tanáregylet első évkönyvére tesz hosszabb, de alapos észrevételeket. A rendes rovatok közül kiemeljük a kitűnően vezetett „Egyházi Szemlét“ s a terjedelmes „Levelezések“-ét, mely utóbbi e füzetben is két levéltudósítást hoz, egyet Londonból, egyet Budapestről.

— Interpelláció a n.-enyedi egyházmegye n. t. esperéséhez. 1) Van-e tudomása a n. t. esperes urnak, hogy a harasztosi népes ref. egyházközség iskoláját, a m. áll. ig. tanács engedélye elmellőzésével, községivé választotta? 2) Van-e tudomása arról, hogy közvagyonot is adott át vele t. i. iskolai helyiséget és berendezett épületet? 3) Nem tartja-e képesnek a harasztosi egyházközség meglehetősen vagyoni állását arra, hogy felekezeti iskoláját önerején fenntartsa? Feleletét tiszteletteljesen elvárja — az interpelláló.

— Értesítés előfizetési ügyben. Egyházmegyei és kerületi végzésekből s tekintélyes férfiak nyilatkozatából folyvást úgy látom, hogy a mi sokat emlegetett zsinatunk már nem fog egyhamar megtartatni, sőt nagyon bízható, hogy bizonytalan időkre maradjon. Az én főczélom pedig „Észrevételek“ stb. czimű munkámmal, amelyre folyó hó végéig előfizetést hirdetek, különösen az lett volna, hogy a zsinat-

ti képviselőknek tegyek némi tölem telhető szolgálót; mert véleményem szerint a törvényhozás egészen az ő feladatuk s részemről fel sem tehetem, hogy azok a néha nagyon különös megyei, kerületi és konventi előmunkálatok, kötelező utasításokká akarnák magokat kinőni. — Ily körülmények között sem a tisztelt közönséget sem magamat nem terhelem az említett műnek most nában való közrebocsátásával, hanem halasztom azt az alkalmas idő s a tényleges szükség eljöttére. Az előfizetéseket tehát méltóztassanak ezennel megszüntetni; az eddig hozzám küldött összegeket postán, hármentve, őszinte köszönettel vissza küldöm; — annak idejében pedig ismét h ir ad á s s al leendek. Debreczen, 1879. máj. 11. Révész Imre.

Köröztetnek.

A főtiszt. püspök úr a következő köröztvényeket bocsátotta ki:

484—1879. Küüllői egyházmegyénkben az erzsébetvárosi IV. oszt. lelkészi állomás. Javadalma 325 o. é. forint 40 kr. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és veteményes kerttel. Pályázati határnap június 8-ika. Folyamodványok t. Benedek Ferencz, esperes aához Haranglábura (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők.

518—1879. Ugyanezen egyházmegyénkben a bala-vásári III-ad oszt. lelkészi állomás. Javadalma 120 kal. búza; 150 veder — 16 kupás — must; 25 véka szemes-törökbúza; 20 o. é. forint 50 kr dézszakárpótlás; can. portio 9 hold, 1466 négysz. öl szántó; 1 hold 1476 négysz. kaszáló; 110 négysz. öl szőlő; 25 szekér tűzifa; stola esztetésért 1 o. é. frt; keresztelésért egy tyúk és egy kenyér. Pénzre számítva 550 frt. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel. Első évi jövedelmének felét az özvegy papné élvezi. Pályázati határnap június 8-ika. Folyamodványok t. Benedek Ferencz, esperes aához Haranglábura (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők.

543—1879. Marosi egyházmegyénkben a m.-sá msondi III-ad oszt. lelkészi állomás. Javadalma pénzre számítva 566 frt 77 kr. A csaknem 20 holdat tevő canon. portio tagosítva van. Pályázati határnap június 20-ika. Folyamodványok t. Vályi Pál, esperes aához Ny.-Szent-Benedekre (u. p. Ákosfalva) küldendők.

552—1879. Szebeni egyházmegyénkben a m.-becei kántor-tanítói állomás. Javadalma 17 kal. és 17 véka búza; 34 veder most; 70 félbérfizető mindenikétől $\frac{1}{2}$ véka búza és $\frac{1}{2}$ veder must; a kis-solymosi leány egyházközségtől 2 $\frac{1}{2}$ kal. és 15 véka búza és 4 o. é. frt., 8 o. é. frt fapénz; minden iskolába járó tanulótl egy-egy veder must; can. portio 6 $\frac{1}{2}$ hold jó minőségű szántó; 6 $\frac{1}{2}$ hold jó minőségű kaszáló — a fekvőkért az adót az egyházközség fizeti. Kötelessége a kántori teendőkn kívül az állami iskolában a másod tanító teendőit is végezni. Pályázati határnap június 15-ike. Folyamodványok t. Sylvester Domokos, esperes aához Vizaknára küldendők.

Kolozsvárt május 6. 1879.

A szerkesztő postája.

Rendese levelezőinktől az egyházmegyei közgyűlésekről tudósításokat várunk.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztési s kiadói szállás:

b.-farkasutoza 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldem-
vények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A suprema inspectio. III. — A növényvilág
mythológiája. — Alapszabály-tervezete az erdélyi ev. ref. egyházke-
rület kölcsönös tűzkárbiztosításának. — Egyházi lapok szemléje. —
Tárca: Az urvacsorai növendékek. (Nattvardsbarden.) Tegnér
Izias idyllje; svédből fordítá Györy Vilmos. — Különfélék. — Hiva-
talos rész. — A szerkesztő postája.

A suprema inspectio.

III.

Főntartásával mult cikkemben kifejtett elvi kifogásomnak, áttérek most már a „Pontozatok“ részletezésére, a mi tulajdonképen nem fog egyébből állani, mint alkalmazásából az eddigiekben kifejtett elméletnek.

Előbb azonban két megjegyzést, egyiket a „Pontozatok“ készültének módjáról, másikat „kiindulásáról.“

A miniszter, minden jel arra mutat, törvényjavaslatot szándékszik a közép- és felső-tanodák fölött gyakorlandó suprema inspectio módjáról készíteni s e „Pontozatok“ e törvényjavaslat tervezetét tekintendők. E végett néhány Budapesten mulató protestans főgondnokot meghallgatva készíté pontozatait, közlé valamennyi főgondnokkal, hogy azok a superintendensekkel s belátásuk szerint más férfiakkal is egyetértve megtehessék észrevételeiket. Mi belátjuk, hogy a miniszter, a midőn törvényjavaslatot akar a törvényhozás elé terjeszteni, arra nézve hivatalosan csak a Felsővel érintkezhetik előlegesen, a jóváhagyás kérésére formájában. De viszont, azt hisszük, hogy ha egyik-másik miniszter szükségesnek látja a tényész-bikák mi uton való beszerzése, avagy a jogi-államvizsgálatok módosítása ügyében enquete-eket hívni össze, a közoktatási miniszter is tarthatja vala a suprema inspectiot oly fontosnak, hogy előbb a nyilvános discussio hangjait minden oldalról kihallgassa s csak azután fogjon a kérdés javaslat formájában való megoldásához. Mert mi, minden tiszteletünk mel-

lett a Budapesten mulató főgondnokok iránt, a csupán ezekből alakult enquete-eket nem tekinthetjük az egész protestans anyaszentegyház illetékes véleményadójának — most pedig, a midőn a „Pontozatok“ már meg vannak állapítva, vagy, ha módosítások történhetnek rajtok: sokkal nehezebben fog az menni; vagy lesz a javaslatból a párt többsége által ugyan készségesen megszavazott, de a protestánsokra nézve még is csak octroyált, törvény. És politikátlan is a miniszter ez eljárása, mert ime, az egész magyar protestantismus gyanakodással fogadja a, látszólag legalább, titkolózás utján készült tervezetet s nevében rejlt jellemét követve talán még azokat a határozmányokat is ellenzéssel fogja fogadni, a melyek rationabilisak. Mert, hiában, az ellenségeskedés vérében van a magyarnak s mindig hajlandó azt hinni, hogy a fele igazságot elhallgatták előtte.

Második előzetes megjegyzésem a „pontozatok“ kiindulását illeti (l. „Erd. prot. Közl. 19. sz. 218 l.).

A magyar protestans egyház története a leg-határozottabban mutatja, miszerint lehet azt, a mit az ember halkezével adott, a jobbal tetézve visszavenni. — ugy, hogy az egyházi autonomiánkat az Ausztriával való szövetségkötés óta biztosító törvények majdnem kivétel nélkül két részből állanak, az elsőben egy csomó biztosítás, a másodikban pedig rendszeren valamely oly fentartás vagy kétértelmű kifejezés foglaltatik, a melyből aztán ki lehessen magyarázni a későbbi jogsértéseket is. Bizonyos tekintetben ilyennek tekinthető az 1790—1. XXVI. t. cz., és a midőn a miniszter pontozatai kiindulásakép e törvényre hivatkozik, majdnem ugy tűnik föl, mint a ki a régi kétnyelvűség ususát továbbra is főnn akarná tartani. De a végén, a miniszter sem hivatkozhatik más törvényre, mint a mely megvan, — hanem aztán meg is várnók, hogy az így kiinduló pontul

vett törvényt teljesen be is töltse: a fentartást érvényesítse, a „közoktatási rendszert“ törvényhozásilag meg is alkottassa és még azt is, hogy ne csak egyoldalulag a Királyhágotuli rész idevonatkozó törvényét tekintse, hanem egyszersmind a Királyhágoninenei rész törvényeit is figyelmére méltassa, s p. o. az 1791. II. czikket, mint kétoldalu szerződés becikkelyezését tisztelve, azt a törvényhozási kezdeményét, a melyből, ha nem is alterálása, de legalább is értelmezése következik, vagy következhetik e teznek, ne egyoldalulag indítsa meg. Ha ezt a méltán megkövetelhető eljárást követi vala, még erősséget is nyerhetett volna pontozatai egyike, másika számára. P. o. a pontozatok III. 1. d. kikezdése igazolásául hivatkozhatott volna a mi 1791. LIV. czikkünkre, de természetesen akkor meg a mi 1791. LV. czikkünk sem kerülhetne volna ki figyelmét, mely szerint „per singulas quatuor Religiones actu possessorum ac in futurum etiam quovis tempore libere extruendorum Templorum, turrium, campanarum, Caemeteriorum, collegiorum et gymnasiorum usu nunquam turbabuntur“.

Ám, mi a leopoldi diplomának, mint kétoldalu szerződésnek becikkelyezéséből s így tulajdonképen csak mindkét rész közmegegyezésével történhető megváltoztathatásából végletekig consequentiákat az ügy hátrányára vonni nem akarunk, s ha egyszer a „közoktatási rendszer“ törvényhozásilag meg lesz állapítva, e törvény végrehajtásának ellenőrzésére, a felügyeleti jog körülírása által, alkalmat is kívánunk az alkotmányos kormányoknak nyújtani; de természetesen fogja minden elfogulatlan tartani, ha gyanakvással fogadunk minden oly felügyelgetést, a melyet nem előz meg az egyházak részére nyújtott az a biztosíték, hogy ne a felügyelők belátása, hanem az írott törvény alkossa tanintézetünk követendő zsinormértékét.

Igy, hogy a pontozatok egyes határozmányaira térjünk (megtartva a miniszter által megállapított egymásutánt) talán nem lenne a többségnek kifogása az ellen, hogy a miniszter statisztikai adatokat szerezhessen be (III. 1. a.), a tanítás rendjéről, eredményéről, a tanerőkről kimutatásokat követelhessen (b.) s a tanrendszer változtatásairól jelentéstételt kívánjon (c.) — de már a III. 1. d. pontja, mely az alapítványok évi kimutatását szabja meg, sokféle és sokféle kifogást támaszt s nem is alaptalanul. Nem olyan rég az ideje, hogy alapítványainkat a megadóztatásra s más veszélyekre is nézve, kénytelenek valánk az államkormány előtt rejtegetni, s ha

a mai törvényhozás kivette is az alapítványokat az adó terhe alól, hol a biztosíték, hogy ez mindig így lesz? Vagy elfelejtheti-e valaha az erdélyrészi protestans Maria Theresia 1762. jul. 3-dikán kelt leiratát, melyben összes tanodai és iskolai vagyonainknak a cs. k. pénztárakban leendő kezeltetése iránt előbb csak véleményt kér, de 1763. apr. 23-án már „az összes collegiumok és scholák alapítványainak“ a kincstárba való beszolgáltatását rendelte el; s ha erre az a felelet, hogy az 1763-diki sérelem ismétlését lehetetlenné tette az 1791-diki törvényhozás: mindenki tudja, hogy 1811, 1813, 1824, 1833, 1836 stb, mind 1791. után következett s azért mégis ez évekből egy egész sor sérelem van egyházunk történetében följegyezve. Ha valamely alapítványunknak nem az alapító intentioja szerint való fölhasználása iránt gyanu támad, természetes, hogy a felekezet köteles a tényállás föltüntetésével igazolni, hogy az alapítólevél határozmányai megvaannak tartva s ha nincsenek: az állam-kormány kényszerítheti, hogy megtartsa; de rendszeres jelentéstétel csakhamar számadássá nőheti ki magát s a számadás számbavételt vonván maga után, a számoltatás beleavatkozó rendelkezéssé fajulhat, a mi írott törvény által nem szabályoztatva: a rendelkező kényére és jó tetszésétől függő belátására bízhatja a felekezet önrendelkezésében bízó alapítók filléreiből gyűlt alapítványok jövedelmeit. Igaz, az ellenőrzés nélkül folytatott autonomicus gazdálkodás az alapítók intentioinak megmástitására, sőt egészben való eltörlésére is vezethet, de viszont a rendszeresített számoltatás netaláni elfajulása még nagyobb mértékben alterálja az alapítók célzatait, mert az alapítók tudva adták a hatalmával visszaélést is követhető felekezet intézkedése alá alapítványait, épen azért, hogy kivonják a visszaélés esetén sokkal végzetesebb állami hatáskörből s aztán, a felekezetek egymásra következő öltői megigazíthatják az előző nemzedékek netaláni tévedéseit, vagy tulkapásait, de ha az állam mindig s természetesen centralisator törő molochja egyszer elnyelte, nyilván az alapítók célzata ellenére, az intézkedés látszólag legalább törvényesített jogát, a visszatérés, az orvoslat majdnem lehetetlenné van téve.

S nálunk, erdélyrészi kálvinistáknál, még egy másik ága is van a dolognak. Tanodáink, az idők folytán oly széles körű autonómiával bíró testületekké nőttek ki magukat, hogy — a legeslegújabb rendszerbe foglalt közigazgatás formái még alig-alig

ha némelyekben túlhatolhattak a puszta superinspection. Tanodai alapítványaink összegező és rendszeres kimutatásai saját igazgató tanácsunk előtt is, a számadás-vizsgálat rendén kívül, alig, hogy megfordulnak s leginkább csak per incidens ha tárgyalás alá kerülnek, Lehetne, tehát, talán az állam most tanusított törekvése nyomán megkezdennünk az igazgató tanács s illetőleg a közgyűlés elé való rendszeres kimutatások terjesztését s az így készített kimutatások, kapcsolatban a népiskolák és középtanodák állapotairól szóló részletes kimutatásokkal, a közgyűlési jegyzőkönyvekbe fölvétetve, e jegyzőkönyvek egy példánya rendszeresen az államkormány elé volna terjeszthető tudomásvétel végett, illetőleg egyik-másik pont, ha a kormány figyelmét magára vonná: a miniszter annyiszor a menyiszer mindig külön-külön felvilágosítást kérhetne a kérdéses ügyre nézve.

Sőt ez eljárás a pontozatok III. 1. b. és c. pontjaira nézve is könnyítést s munkakímélést nyujtana, mert akkora az az adathalmaz, a mit e két pont követel, hogy vagy földolgozatlanul heverne a miniszter asztalán, vagy oly mérvű munkaerőt venne igénybe, a mennyit a magyar állam alig bírna meg — míg a mi javaslatunk szerint minden egyes egyházkerület már maga földolgozván, összegező bemutatásaiban, a részletes anyagokat, egyházkerületenként oly áttekintést nyerhetne a miniszter a jegyzőkönyvekből in specie a tanodákra nézve is, hogy azok földolgozása aztán könnyebb is, sikeresebb is volna s a suprema inspectio a nélkül volna érvényesíthető, hogy a szabad protestantismus autonom testületei az állami burokratia kényszerzubonyába varratnának.

Reflexioim többi részét a következő alkalomra kell hagynom.

A növényvilág mythológiája.

II.

Említettük már, hogy a fák és növények kultusza, főképp Indiában ért hasonlíthatlan magas fokot el. A hindu hiedelem a füvek királyának a somát tartja, mely az égbe való vonatkozásában nem más, mint Lunus isten; virága ezüstös, gyökere az éjszaka. Sajátságos, hogy a hellének gyógyfüvei is egy holdbeli istenség, Hecate kertjében termettek, sőt a reggeli harmatot is Artemis, vagy Diana egyik kísérő nymphájától hitték származni. Oka ennek, hogy ama déli tartományokban a harmat üdítő hatása a kimerült növényi szervezetre, ugyszólvá pótolhatlan kiegészítő részét képezé a táplálkozásnak és növekedésnek.

A híres Albertus Magnusnak tulajdonított „Libellus de virtutibus herbarum“ című könyvben sok adat bizonyítja, hogy a középkor tulajdonképen, alapjában, az antik hagyományokat tartotta fenn vagy fűzte tovább. A gódircz (asclepias acida) már a Rig Védában, mint csodás gyógyerejű növény, a füvek ura (oshadipati) szerepel. Albertus Magnus is úgy írja le, mint melynek virága a holdnak megfelelőleg fogy és telik, s igen hasznos szemfájás ellen, mert a látást élessé teszi. Különbben máig is hiszik a Majellai hogylakók (az Abruzzokban), hogy a gódircz, a csillagok bizonyos állása alatt, az érczet arannyá változtatja. Sőt még civilizáltabb helyeken is meg vannak győződve a kertészek, hogy a hold és az általuk ápolt virágok közt titkos rokonság forog fenn; a tél hold üdvös befolyást gyakorol, a fogyó pedig méreggel tölti meg a növényeket. Érdekes, hogy a nép a hajzatot is, mint felfogása szerint szintén növényi képletet, hasonló törvények alatt állónak gondolja. Román nők, hogy hajuk szépen nőjjen, minden holdtöltekor levágják a végét.

Ugyanoly helyet, mint a hinduk somá-ja, foglal el a perzsák kultuszában az ugynevezett Homa vagy Homa. Minden áldozati szer és imádat tárgya közt legnagyobb tiszteletben részesül a mozsárban megtört homa isteni itala, mely „tökéletes“, „a halált legyőzi“, „minden bajt meggyógyít“, s „a lélek legbecsesebb kincse“. A Yaçna szerint Homa, mielőtt mint varázsital ismeretes lett volna, maga is isteni lény volt. Hajnal hasadtakor találkozott Homa Zoroasterrel, ki a tűz oltárát tisztogató s a Gáthâsokat éneklé. Zoroaster megszólítja: „Ki vagy te, legtökéletesebb lény, kit valaha láttam a testi világban?“ — «Én vagyok, oh Zoroaster! ama szent, ki a halált megbirja. Tisztelj meg engem, lények legbölcsebbje! Párolj le engem, hogy megehesél; zengd dicséretemet énekeddel, mint a törvénynek többi prófétái ezelőtt.“ Erre Homa megnevezi ezeket a prófétákat, Zoroaster pedig így felel: „Dicsőség Homának, a szent Homának, ki tökéletesnek lön teremtve; ő igazságos, meggyógyít minden szenvedést, ő ragyogó, ő jöltevő, ő győzelmes, ő aranyzinű. Ágai hajlékonyak és puhák, könnyen megehetjük. Ő fönséges, és lelkünk legdrágább kincse. Oh te! ki aranyzinű vagy; kérem tőled a bölcsességet, az erőt, a győzelmet, az egésséget, a gyógyulást, a tisztaságot, testemnek frissességét és gyarapodását, egész személyeunnek helyes arányát!“

Ha már a földi teremtmények feje így beszél Homáról, nem lehet meglepő, a mazdeismus papjainak szenvedélyes áradzásait hallanunk. Így a Vispered nagy részét Homa dicséretei töltik be. Ahoura-Mazdának áldozva, következőleg imádkoznak a papok: „Neki áldozzuk e Homát, melyet feléje emelünk, neki áldozzuk, a mindenhatónak, ki a világnak haladást és szépséget ad, jó és szent urunknak, a teremtmények legfőbb urának. Áldozzuk e Homát az Améschaçpentáknak, a szent vizeknek, saját lelkünknek, az egész tiszta teremtsnek. Áldozzuk e Homát, ez edényeket, melyekben áll, ez edényeket melyekben letéve van. Kegyeletesen áldozzuk e szent tárgyakat, melyek országunkban a boldogság forrásai s azt kiszélesítik, erősítik és nagyobbítják. Áldozzuk e szent

tárgyakat, melyek távol tartják a szentségtelenséget hajlékunktól, megóvják házainkat minden csapástól, védik nyájainkat, oltalmazzák a született és születendő embereket, megmentik az igazakat, kik közé számítjuk a fényes és szent cselekedetű mindkét nembeli igazakat .“

De különös, hogy a mennyei italtól a halandókra átszármazott mindezen jótétemények közt, egy sem volt oly nagyrabecsült, s főkép a kéljelgő hindu előtt, mint a szívek meghódításának ereje. A Rig-Véda úgy, mint a fekete Yadjour-Véda megegyeznek abban, hogy mindketten azt tartják legjobb fűfélének, mely a szerelmet biztosítja. „Azon számos növények közt, — mondja a Rig-Véda, — melyeknek Soma a királya, s melyek száz gyógyításnak titkát bírják, te vagy a legfőbb, te, ki a szerelemnek parancsolsz, te, ki a szívnek szolgálsz!“ Az Atharva-Véda pedig: „Valamint a szél mozgásba hozza a füveket a földön, úgy hozom én mozgásba lelkedet, hogy szeress, hogy sohse távozz tőlem“. De még a mai szlávok is őrzik e keleti hagyományok emlékét népdalaikban. Egy szerb mese oly két növényfajt említ, melyekből ellenállhatlan bájjal készíthető. Lengyel népdalokban is nyoma található egy kék levelű, piros virágú növénynek, mely nem csak szerelmet költ, de egyszersmind azt, a ki használja, oda szállítja el a hová kívánczik. Ez átvitele a szerelemnek annak mindenhatóságára is, nem közönséges költői vonás.

A szicíliaiak piz zungurdu-ja teljesen megegyezik a fentebb említettekkel. Gyökeresen semmivé teszi a szabad akaratot, s ha nedvét egy férfi áldozatának ételébe csepegteti, úgy az határtalan szerelemre fog gyűlni iránta. Hasonló, de valamivel mégis enyhébb fogalmak kötvék az olasz concordiához, melynek már neve elárulja tulajdonságát, Albertus Magnus, említett munkájában a valerianának tulajdonítja azon succus amantillist, mely a haragvó feleket kibékíti. A híres német domokosrendű hiszi, hogy a provincia a házastársakat jó egyetértésbe hozza. Siennai Sarnini, a 15-dik században, szól a békéltető fűről. Mindezek csak a concordianak változatai. Jegyezzük meg azonban, hogy a concordia fekete magvai szivalakuak, s talán ebben áll a babonák kulcsa. Olaszországban, Majellában a jegyesek egy kis zacskóban hordják magukon, hogy össze ne vesszenek. Piemontban, a Lanzo völgyében pedig még jövőmondásban is hasznát veszik. Itt tenyészik az ugynevezett Krisztus tenyere is, melynek gyökere, kétfelé hasítva két kézalakat mutat. Ha egyik jobbra, a másik balra van fordulva, a házasság nem lesz szerencsés. Aostában újra más virághoz fordulnak szerelemkeltés végett, de itt ügyelni kell az ital készítésében; térfinál csak a him, nőnél az anya tesz hatást.

Valamint szerelemfüvek feles számmal vannak, úgy olyanok sem hiányoznak, melyek megfordítva egyenetlenkedést, czivódást okoznak. Például a pásztorbot, melynek nedve, Albertus Magnus szerint, a mandragoráéval vegyítve azokat, kik isszák, egymás ellen tüzeli. Egy bolgár népdal három ilyenfajta növényt idéz, a kék és fehér tentavát, s a sárga vaticát és koumanillát. Elka, egy sárkánynemű női-szörny szerelmes lesz Stoianba. Ennek anyja, fiát a borzasztó helyzetből kiszabadítandó, kényszeríti, hogy követke-

zőkép szóljon a szörnyhez: „Elka, sárkányok kedvelt leánya, mivelhogy annyit utazol, nem ismersz-e oly növényt, mely meggyűlöltet, elidegenít? mert van egy hugom, kibe egy török beleszeretett, azt akarom meggyűlöltetni, Elka, s elidegeníteni!“ Elka kijelöli neki a mondott háromféle fűvet, melyeket éjjelben kell megfőzni agyag-edényben. Az ármányos bolgárnő, mihelyt megtudja a titkot, fiát megöntözi az összefőzött növények levével. Midőn Elka megérkezik, rémülve kiált föl: „Stoian, kedves Stoian, mily könnyen megcsaltál és elidegenítettél attól, kit szereték!“ Más változatban egy sárkány adja tudtára az ifju Radának, hogy hazuk előtt elmenvolátta az anyját, a mint a leánya ingeibe gyűlölést keltő füveket szőtt be. „Továbbá — teszi hozzá — hogy meggyűlöljélek, oh Rada! anyád a javas asszony elbűvölé az erdőt és vizet. Fogott egy élő kigyót, s uj fazékba téve, fehér szennű tüzet gyújtott alája; a kigyó forgolódott a fazékban, forgolódott és sziszegett, míg anyád rá olvasta a bűbajos szavakat.“

Nagyobb része e hiedelmeknek keleti eredetű s minden árja népnél főlalálható. A Rig-Vedában egy féltékenységtől gyötört nő egy „rendkívüli erős, hatalmas fűböz“ fordul, hogy vetélytársnőjétől megszabadítsa. Gyökerét kitépve a következő szavakat intézi hozzá: „Oh te! kinek levelei szélesek, oh! boldog növény, oh! istenek küldötte, oh! hatalmas, távoztasd el tőlem vetélytársamat, tedd, hogy férjem egyedül enyém legyen. Adj nekem minden felsőbb nő felett erőt, erőt, erőt; vetélytársam ellenben legyen az utolsó utolsója. Nem nevezem őt meg; ne örvendjen e férfinak; messze távolítsuk el. Erős vagyok s te is erős vagy. Mindketten erősek vagyunk; együtt legyőzzük vetélytársunkat.“ Aztán alvó férjére téve a bűvös növényt, hozzáteszi: „Rád bocsátom a hatalmast, körülveszlek a hatalmassal; fusson felém szíved, mint tehen bornya felé, mint patak a meredély felé.“ E csodanövény tehát két erőt egyesített magában, Albertus Magnus pásztorbotját, mely a vetélytársat meggyűlölteti, s a piemontiak concordiaját, mely a házasságot megszeretteti.

Vetekednek a keleties képzelet hasonló csodaszülöttei-vel a mai Szent-János-füvek is. Azon évszak, melyre Zachariás fiának ünnepe esik, hajlandóvá tette a keresztyéneket neki tulajdonítani a napnak szentelt növényeket. A Szent-János tüzei eléggé érthetővé teszik egy oly ünnep napregi jellegét, mely, mint a messiási követé a nyári napéjgyenre esik. Szent-János napja éjjelén azon szakadás, mely a növényeket a jó és rossz elv közt megosztja, csodálatos módon megszűnik. Ekkor mindenütt Abuura-Mazda, a sötétség, az éj és a rossz meggyőzője diadalmaskodik. A kártékony füvek elvesztik ördögi erejüket s rövid pillanatokig az isteni egyensúly helyreáll. De már napkeltével megint veszélyes füveket szaggatni. Némely növény a Jordán tisztító vizét jelképező Szent-Jánoséji harmat hatása alatt különös tulajdonokra tesz szert, s ezek az ugynevezett Szent-János-füvek. Ide tartozik a páfrány, a hypericum, az üröm. A ferrarai zsinat egy rendelete, a XVII-ik századból, megtiltja e napon páfrányt szaggatni, szintugy a ruháknak, a pusztító molyok elleni védelem céljából a harmatra való kitevését. Salaparutában, Sziciliában,

valamint Florenz körül, a *hypericum perforatum*, (orbáncfű) olajba áztatva a legjobb sebkezelő szer. Saregoban, Velencében, egy csésze harmattal szokták ellátni magokat, melybe bazsalikomot áztatnak. Franciaországban a Szent-Jánosfüvel a tehén tölgyét dörzsölik be, hogy jobban tejljen; szokás küszöb alá tenni is.

Szerencsét hoz a Szent-Jánosvére a német néphit szerint, ha Szent-János éjjelén arany pénzzel ássák ki. A skandinávok előtt e füvek meg épen a jövődőt is fölfedik, s ha a lány kilencz különböző helyről szedett virágból, melyek között egy *hypericum* van, bokkrétát köt s azt párnája alá teszi, álma megvalósul. Shakspeare korában az anglo-celták még különösebb hiedelmeket kötöttek össze az épen Szent-János születése percében letépett páfrány magvával. Hitték, hogy az láthatanná tesz s a jólévő tündérek magától a sátántól csikarták ki ennek titkát. Természetesen a szlávok sem maradhattak hátra ilyes babonákban. Minthogy a páfrány virága csak egy pillanatra nyílik ki, tehát, hogy megláthassák, előbb a sötétség fejedelmét kell meggyőzniök. Ki elég bátorságot érez magában ily harcra, válassza ki a leszakítandó füvet még az ünnepelőtti napon, tegye melléje azt az asztalkendő, melyet a szent husvétban használt, s késsel vonjon ki egy kört a növény és maga körül. Kilencz órától kezdve a sátán kövel, fával és más súlyos tárggyal fogja hajgálni, de mivel nem hatolhat be a husvéti kés által irt körbe, tehát az igaz keresztyén bátorsággal bevárhatja az éjfelet. Mihelyt az óra üt, a virág az asztalkendőbe hull, a boldog tulajdonos meg összegöngyöli s kebelébe rejti. Szent-János virága meg fogja mondani neki a multat és jövőt, a kincses helyeket és az eltévelygett ökröket.

Ily alapokból kelt ki a következő kis-oroszországi legenda is. Szent-János ünnepe előtti nap egy paraszt elveszíté ökreit. Keresgélése közben véletlenül egy páfrány előtt haladt el, mely ép akkor virágzott, s a virág cipőjébe esett. Ennek következtében nem csak marháit találá meg, de kincse is bukkant. Hazatérve, elég esztelen volt, felesége szavára hallgatni, kit az ördög használt fel eszközül, hogy rászedje s leveté nedves cipőit. Rögtön rá, a virággal együtt, még emlékezetét is elveszté a tett fölfedezősekre. Egy más variáns szerint pedig a sátán maga lép közbe s ráveszi az együgyű muzsikot, hogy rossz cipőit az ördög csizmáival fölcserélje, s így veszti el véletlen szerzeményét. Oroszországban különben több helyütt e fű csupán rossz szellemektől óvó szerként tekintetik. S ez másutt is divott, mert a picardiai pórok például egy időben lakásaikban fölraggatva őrzék egész éven át a Szent-János füvet. Néha ürmöt, más plántákat és vadak mancsát is tettek hozzá, s így koszoruba fűzve, mint hathatós ördögűző szert nagy becsben tartották.

Nem kevesebb figyelmet érdemelnek a madonnafüvek. A gyalog fenyőről ismeretes a rege, hogy Egyiptomban a szűz és fia életét mentette meg. Saregoban (Velence) a Mária menybemenetele napján leszakított madonnafüvet hatalmas gyógyerejűnek hiszik. Ilyen volt az athenieknél is a parthenion, melyet Pallás jelölt ki Periclesnek, egy munkás meggyógyítására, ki a propylaeakban dolgozva megsebesült.

Toskánában madonnafünek egy kis fali növényt neveznek melyet Krisztus menybemenetele napján szakítanak s a szűz születése napjáig őriznek. Az a tulajdonsága van, hogy a szobában kinyílik; de ha elhervad rossz jelnek veszik. Ugyancsak e körbe tartoznak: Franciaországban a Marie-Bregne (édestövű páfrány) mely a szűz tejéből keletkezett. Németországban a Mária-tövis, (tarkabogács.) Spanyolországban a Monte de Nuestra Senora, a skandinávoknál a Mária fű, mely egyébiránt Freyára is vonatkozik s nálunka boldogasszony levele stb. Szent Józsefnek is nem egy virág van szentelve. A lilium az ő jelvénye, de e mellett Bolognaban egy fehér csengettyűkét is neki tulajdonítanak; Toskánában pedig az oleander eredetét úgy magyarázzák, hogy mikor József egy angyal utján értesült, hogy ő lett kiválasztva a szűz férjéül, örömeben a kezében levő bot kivirágzott.

Alapszabály-tervezete

az erdélyi ev. ref. egyházkerület kölcsönös tüzközbiztosításának.

Ily czimű javaslatot terjesztett föl a nagy-enyedievi ref. egyházmegye, a múlt 1878-ik évi egyházkerületi főt. közgyűléshez. A főt. közgyűlés, mielőtt az idézett javaslatat érdemleges tárgyalásába bocsátkozott volna: óhajtotta tudni a többi egyházmegyéknek is e tárgyban adandó véleményeit; utasította tehát a mélt. áll. igazgató-tanácsot, az enyedi operatumnak az egyes egyházmegyékhez leendő szétküldésére, hogy az ezektől bevett véleményes jelentések alapján: a tárgyat a folyó évi egyházkerületi közgyűlésre előkészíthesse.

Miután a javaslat, a tavaszi egyházmegyei közgyűléseken, részben már le is tárgyalattott: nem tartom fölöslegesnek, ha itt, az egyházmegyei gyűléstermeken kívül is, — e lapok olvasói előtt — hozzá szólunk a tárgyhoz.

Minden javaslat, mely a „törvényé“ avatás igényével jelenik meg, s „kötelezőleg“ akar magához ölelni egy est és testületeket: két szempontból bírálható meg helyesen.

1. Minő elvi álláspontot foglal el? és
2. Hogyan értékesíthető ezen elvi álláspont a gyakorlati kivitelnél?

Ha az elvi álláspont téves ritkán sikerül az általa kitűzött célhozjutás; bárha megengedem is azt, hogy a végrehajtó közegek erélye és buzgósága sokat helyreüt a gyakorlati kivitelnél, mégis állítom, mert a mindennapi élet keserü tapasztalatokkal igazolja, hogy egy bizonyos időn túl, a végrehajtó közegek erélye és buzgóságára való hivatkozás is pusztában elhangzó szóvá, s eredménytelen experimentációk-ká válik; a gyakorlati kivitel nehézségei napról-napra feltoronyosulnak és maguk alá temetik a téves álláspontról megindított elvet. Végül is, ha valamely elvet gyakorlatilag nem tudunk keresztülvinni, — álljon az helyes, vagy téves alapon — mindkét esetben: értéktelen marad. Ezek előrebocsátása után, legyen szabad az enyedi operatumhoz hozzá szólanom és annak egy elvi, mint gyakorlati — tárgyilagos — oldalát, bírálat alá vennem.

A mi az elvi álláspontot illeti, s a mennyire azt az „Alapszabály-tervezetből“ elvonhatjuk, én határozottan tévesnek tartom. Az alapszabály-tervezet alkotói így gondolkozhattak: „Egykerületünk területén, minden ennek javát akarók ajakán, általános a panasz egyházközségeink, ezek iskolái és tanodáink anyagi állapota fölött. Indokát leli pedig ez a panasz: néhol a kezelésnek sajnosan tapasztalt rosszaságában, mely miatt elpusztult, vagy pusztuló félben van egyházközségek, iskolák és tanodák anyagi vagyona; indokát leli továbbá: a vallás-erkölcsi élet lazulásában, a mindinkább tért foglaló közönyben és érdeklődés hiányában eme testületek közjára iránt. Hogy egyházközségeink, iskoláink, tanodáink anyagi emelkedése nem érte el még az óhajtott felvirágzás állapotát, indokolható azzal is, hogy a jelen gyakorlat szerint, az egykerületi törvényekből kifolyólag, bár minden egyházi, iskolai és tanodai középületek biztosítása elrendeltetett, de nem minden egyházközség biztosítja azokat, sőt a tanodák sem biztosítanak minden a tűz által elpusztítható vagyont, s a mit és a hol biztosítanak is, az ezekért fizetett díjak egy nyereszkes társulat zsebében maradnak, igen ritkán térülnek s csak részben vissza a mi zsebünkbe. Miután egyházkerületi törvényhozásunk a kezelési hibák ellen törvényhozásilag minden irányban megkezdte gyökeres orvoslatait, a vallás-erkölcsi életnek a tanügy rendezésében igyekezett új tápot szolgáltatni, melytől még a részvétlen közöny ellen is legbiztosabb jövőt remél, nem lehetne-e, avagy nem lenne-e czélszerű, hogy az anyagi emelkedésre czélzó tűzkárbiztosításnak, a jelen gyakorlattól eltérőleg olyan módzatát találják ki, mely míg egyfelől az eshető károkat fedezné, másfelől a nem gyakori tűzkárok után felmerült s a befizetett biztosítási díjaknál jóval kevesebb kiadásokon felül maradt többletet, az egykerület pénztárában marasztaná? Ily biztosítási terv nem lehet más, mint a „kölcsonosság“ elvén nyugvó, s ha ezen elvet kimondottuk, önként következik, hogy ebben a „kölcsonosság“ biztosításban részre legyen minden egyházközség és tanodának, azaz, az egyházközségek templomai, tornyai, iskolái és ezek állandó belső felszerelvényei, a tanodák minden épülete s ezek állandó belső felszerelvénye; papi, tanítói és tanári lakok, tanodák és egyházközségek gazdasági és melléképületei, mind-mind a biztosítás tárgyát képezék, még pedig minden egyházközség és tanodára nézve „kötelezőleg“; s ez a „kötelezőleg“ szó ne csak azt tegye, hogy minden egyház és tanoda köteles legyen biztosítani, de azt is, hogy épületeiket s ezek között az iskolák és tanodák, nem különben a tornyok és templomok állandó belső felszerelvényeit „valódi becsértékekben“ véve fel: legyenek kötelezve biztosítani, s az ezek becsértéke után járó összeget évről-évre pontosan és „hiánytalanul“ befizetni az egyházkerület pénztárába, mert ebből olyan összeg jön ki idővel, mely míg egyfelől szegény egyházuknak iskola és egyéb építkezésekre segílyt adhat, másfelől az évi díj-illetményeket is meg fogja engedni, egész 50%-ra szállítani alá. Minthogy pedig a „kölcsonosság“ elve és a „kötelezőleg“ szó, az ügyet mindnyájunk üdvére óhajtja céljához juttatni, mi természetesebb, mintha a

főtiszteletű püspök ur személyétől le az utolsó lévitáig a papi rendet, a tanodák, egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatti egyházközségek főgondnokaitól le az utolsó presbyterig a világi rendet, hol mint személyt, hol ezen személyeket testületekben, szervezzük, alakítsuk át az „erdélyi ev. ref. egyházkerület kölcsönös tűzkárbiztosításának“ kezelő személyzetévé; küldjük ki az egyházkerületi vizsgáló-bizottságot, hogy ez minden 5-dik évben a tanodák összes tűz által eléghető épületeit, azok állandó belső felszerelvényeit valódi becsértékben leltározza az idősb főgondnok felelőssége mellett, menjen jószágról-jószágra s a tisztai lakok, udvarházak, gazdasági és melléképületekkel tegye ezt szintén, mint olyan testület, melyet ez leginkább megillet (?). Az esperesek ugyanezt fogják tenni saját egyházmegyéjük területén, a püspöki vizsgálat alatti egyházközségekben pedig a püspök helyettese az egyházközség főgondnokával.“

Ugy hiszem minden ferdítéstől menten és a lehető hűséggel vontam el a mélyen tisztelt egyhemege elfogadásra ajánlott „Alapszabály-tervezet“-ből az elvi álláspontot, melynek czélja: az egykerület területén és fenhatósága alatt álló egyházközségek és tanodák anyagi javaiban eshető tűzkárok ellen biztosítékot, kárpótlást nyújtani és ezáltal eme testületek anyagi emelkedésének lehetőségét eszközölni.

A milyen őszintén aláírom és nemesnek tartom a czélt, ép oly őszintén kijelentem azt is, miszerint e nemes czél, nem tudja megszentelni a téves elvi álláspontot.

Nem, mert a „kötelezőleg“ szó agyon öli! Ebben a szóban vész el, a „kölcsonosság“ elve is, mert a kölcsönosság elvét a „kötelezőleg“ szó, épen mint az oroszva támadó ellenfelét, aképp dőfi át, azon esetben, hol az egyházközség, a valódi becsértékben felvett tornya, temploma, iskolája és ezek állandó belső felszerelvényei, papi, tanítói lakok, gazdasági és melléképületei után az évi díjat fizetni köptelen!

És itt maguktól az «alapszabály-tervezet» alkotóitól kérdezem: nincsen-e saját egyházmegyéjük területén fekvő egyházközségeik között is olyan, mely még tűzkár ellen biztosítandó épületeit sem képes jó karban fentartani? melynek alig van annyi jövedelme, hogy bár az állami adót tudja fizetni földbirtokai után, mely évről-évre hátrálékban marad az egyházmegyeyi vizsgálóbizottság nap- és fuvardija, az „anyaszentegyház közszükségei“ czimen szedett díjakkal? Ha van bár csak egy ilyen egyházközségük, hogyan lehet a törvényt ezekre „kötelezőleg“ alkalmazni? Vagy állítsuk szembe a tanodákat ezzel a „kötelezőleg“ szóval. Nem köztudomásu dolog-e mindnyájunk előtt, hogy egyetlen egy tanodánk sincs „állandó belső felszerelvények“ — természet-tani, természetrajzi eszközök, ábrák, képek, növény- és ásvány-gyűjtemények, ifjusági s más könyvtárak, szóval a szemléltetés és az önképzés eszközeivel ugy ellátva, hogy azok a kívánalmaknak a nevelés valódi sikerüléséig megfelelnek? Ha ez áll, s tudomásom szerint alig kétségbenvonható: miért vonjuk be ezeket is a tűzkárbiztosításba akkor, midőn egyéb nélkülözhetetlen s a nevelést ha nem is első, de másodszorban biztosító eszközökben hiányt szenvednek?

Bizonyára, jobb az évi rájak eső tűzkárbiztosítási díjat ezek fedezésére fordítani!

Elesik tehát az „alapszabály-tervezet“ a tanodák sokrendbeli és elsőbb sorban álló szükségai, valamint az egyes egyházközségek legnagyobb részének fizetésképtelensége miatt, már pedig ha csak egy egyházközség van is, vagy leendő, mely épületei becsértéke után az évi díjat nem fizetheti, hova lett akkor a tervezet egyedüli realis értékét képviselő „kölcsonosság“ elve?

De vegyük ezt a „kötelezőleg“ szót más szempontból és lépünk át vele a gyakorlati térre, igtassuk törvénybe. Nős, és mi lesz az eredmény? Az lesz az eredmény, hogy az olyan templomok, tornyok, iskolák és tanodák s ezek állandó belső felszerelvényei, papi és tanítói lakok is biztosítás tárgyál képezik, melyek egészen tűzmentes téren fekszenek, vagy a belső felszerelvényekre vonatkozólag az épület oly szilárd, hogy a fedélzetén kívül, egyebet nem lehet féltetni ama felszerelvényekből. Hogy pedig a „kötelezőleg“ szó ide megy ki logikai következetességgel, világos! Világos pedig ezen szó miatt: „eléghető.“ Ugyanis akár tűzmentes, akár nem tűzmentes téren álljanak a jelzett épületek s azok belső felszerelvényei, mindenikben van „eléghető“ rész, már pedig ez azokra viszonylik épen oly egyenes vonatkozással, mint a „kötelezőleg“ szó, minden egyházközség és tanoda minden épületei „eléghető“ részreire.

(Vége következik.)

EGYHÁZI LAPOK SZEMLEJE.

A Prot. Hetilap hetek óta közli már a vallásszabadságról és polgári házasságról szóló terjedelmesebb tanulmányt. Kissé makacs konservatív, de mindenesetre gondolkozó fő műve, mely megérdemelné, hogy bővebben foglalkozzunk vele. A közlés szaggatott folyamata azonban, másrészt pedig a tárgyon mindegyre tulesapongó gondolatmenet lehetetlenné teszi ezt. Még eddigelő a címűl irt két kérdés alig lön behatárban megvilágítva; e helyett cikkirő e heti közleményében is inkább a dogmák mibeulétére, korunk vallásbölcseleti álláspontjára, stb. terjeszti ki figyelmét, s így a kérdés tisztán politikai szempontját, melyből pedig eleve kiindult, minduntalan fölcseréli a theologiaival és bölcseletivel. Ő a dogmátlanságban elvénküliséget lát, holott ez nem áll, mert dogmatismus néven épen nem bizonyos eszméknek az emberi viszonyok fölött gyakorolt állandólagos uralmát jelöljük, hanem csak az azokkal szemben álló alanynak a létező által lebilincsel kritikátlan voltát, melylyel már tekintélynél és hagyománynál fogva igaznak és helyesnek tesz föl valamit, mire nézve közvetlen meggyőződése hiányzik. S ily értelemben nem fogadhatjuk el azon nézetet, hogy tudományos és közéleti viszonyok dogmák nélkül ne állhatnának fenn. Különbén ép oly doktrinár-kicsinylőleg nyilatkozik magáról a haladás tényéről is, mint a melyet elég ferde történeti fölfogással s még laposabb stylizációval csupán „az emberi lélek nyugtalan mozgékonyosságának“ esetleges körülményéből magyaráz, a

nélkül, hogy az örök világlejlés mozgató, élő elveit, a magok tiszta tárgyiaságokban is, számbavételre méltatná. „Un peu trop de nonchalance aristocratique!“ Hajdanában a Kammonban egy sokat élezelt irótársunk következőkép lelte meg a Hamlet jelleméhez szolgáló kulcsot: „Hamletnek azt a sajátóságos passioja van, hogy meg akarja tudni, ki ölte meg az apját.“ Nős, vajjon mivel komikusabb e meghatározás amannál?

Férfiás, erélyes hangon irt apostrophát olvasunk az ezután következő cikkben ily czim alatt: „Trefort Ágoston miniszter urnak!“ B. J.-től. Emlékezetbe hozza a miniszternek évek előtt, az alföldön jártában tett azon „hivatalos“ nyilatkozatát, hogy a művelődést mindenütt a katholicismussal egyértelműnek találta. Tudjuk, minő inparlamentaris jelenetre adott e nyilatkozat kevéssel rá okot, a képviselőház egyik ülésében, P. Szathmáry Károly interpellációjában egyfelől, s Irányi következő szavaiban másfelől: „Mi véleménynyel van Trefort ur egy ily kérdésben, az az ő dolga, de viszont nem állhatja útját, hogy a képviselőháznak, az ország intelligens népének mi véleménye képződjék a miniszter ur felől!“ Azután jött a konfratárság; cikkirő nem helyesli, hogy a miniszter e lépést, mint miniszter, nyilvánosan, sőt hivatalos állásának előtérbe tölt jellegével tette meg, bár a keresztyéni buzgalom mely erre ösztönözte s az e minőségével járó kegyes gyakorlatok iránti élénk érdeklődés csak elismerést és méltánylást érdemelnek. De Trefort ur nem látszik tudni azt, hogy oly állásu egyéneknek, mint ő, még pohárköszöntői is a journalistika részéről fontos és mély horderejű enunciatiókként mérlegeltetnek. E körülménynek lehet tulajdonítani, hogy a ferenczvárosi templom felszentelési lakomáján mondott egyik nevezetes toastjában felülemelkedve egykori, nem kevésbé szelleműs olasz kollegája, Cavour semleges álláspontján, melyet a „szabad egyház, szabad államban“ elvével fejezett ki, ismételten az államegyház hiveként mutatja be magát. Minde tendenciák ellen az összes magyar protestantismus élénk tiltakozását fejezi ki cikkirő, utalva nagy állambölcsünk, Deák Ferencz, 1873. júniusában tartott monumentalis beszédére, s kérve a minisztert, hogy a magosabb s ennélfogva semleges cultur-politikai szempontot ne rántsa le a felekezeti kicsinykedések színterére.

Jeleztük már előbbi számunkban, hogy az e lapok által a protestáns egyetem kérdésében annak idején kockáztatott vélemény erős resensusra adott okot tisztántuli részről, legalább a mennyiben ily közhangulat kifejezőjéül tekinthetjük W. ur hasábokra menő replikázását. Erősen fáj cikkirő urnak első sorban az, hogy mi a „gyanusítás elméletéből“ indulva ki, utógondolatot véltünk fölfedezhetni a tisztántuli kerületnek a konvent megtartása érdekében hozott határozatában, még pedig a prot. egyetem Debreczenben leendő felállítására vonatkozólag. Részünkről, kész örömet valljuk be, ha tudtuk volna, hogy e föltevés oly sok keserű órát szerez a cikkirőnek, sőt hogy ennek következtében tépelődő kifejezést ad még reménye elvesztésének is, e bünbemerült emberiség jövője iránt: — világért sem nyul-

tunk volna durva kézzel ily fájó sebekhez, annival inkább, mivel most épen a cikkirótól tudjuk meg, hogy ártatlan czélzásunk nélkülözötte az alapot, mit mi ezennel tudomásul véve, bocsánatért esdeklünk. — A mi a kérdésnek érdemlegesebb oldalát illeti azonban, sajnálattal tapasztaljuk, hogy maga a cikkíró sincs helyesen informálva a dolog részletei felől. Ugyanis rectificálja bár azon állításunkat, hogy a tervezetben 5 facultásról volna szó s biztosít bennünket, hogy orvosi karról p. o. nem is álmadoznak: hanem azért maga is folyvást egyetem felállításáról beszél, holott kétségenkívül tudja, hogy minden egyetem eo ipso öt karból áll. Hibás következtetés mi szerintünk az is, hogy csak azért, mert ez idők szerint némely jogakadémiáink, állami tanintézetekünk katolikus cliquek-ek kezeiben vannak, tehát mi ép oly merevséggel állítsunk azokkal szembe felekezeties jellegű egyetemeket. Hogy valamely közművelődési intézet pillanatnyilag mily befolyások alatt áll, az csak épen idő kérdése, míg elvben nincs fontossága. Egy közbejött pártalakulat, kormányválság, vagy törvényhozási intézkedés gyökeresen megváltoztathatja a helyzetet, míg rendezett közoktatási állapotok, párosulva az irodalmilag fejlesztett és ápolt tudományossággal, már önmagokban elég biztosítékot nyújthatnak a képzelt visszaélések ellen. Hiszen Franciaországnak lényegesen katolikus érzülete sem birt ellene hatni a tudományos buvárlatokban felülkerekedő ama realitívus vélelmeknek, melyek a pozitív világnézetet megalkották. Azt meg igazán tulon-tulmenő naivság hiinni, hogy az egyetemeken egy vagy más tanár vallásos meggyőződése, bármily kapcsolatba lehessen is az hozható a tudománytárgy előadásával, benső utmutatást gyakorolhasson egy oly felsőbb tanodát hallgató ifjú tudományos érzületére, ki végre is már gondolkozni megtanult, s kinek már a gymnasiumokból — főképp ha középtanodáink végleg szervezve lesznek — oly elvekkkel és fogalmakkal kellett kilépnie, melyek további előmeneténél döntő mérvükül vannak szolgálni hivattva. Épen ez okból csak helyeseljük, ha középtanodákban,

mint még részben nevelő, s kiválólag erkölcsképző intézetekben a felekezeti elv fel nem adatik, hanem tovább menni s felekezetieskedni ott, hol annak sem értelme, sem szükségése nem forog fenn, a szabad egyetemeknél, ez — legyen szabad még egyszer kimondanunk — szédelgés. Ám állítsa fel Debreczen egyetemét privát passióból, mi nem akarjuk circulusait háborgatni, de aztán ne kívánja, hogy példáján az összes magyar prot. egyhkerületek elinduljanak, s Kolozsvárra mindenekelőtt ne hivatkozzék, mert Kolozsvárt a kérdés egész más alakban merült föl, t. i. mint csupán a theologiai facultás felállításának s a fenálló tanárképezde protestáns szellemben való kiegészítésének ügye. De cikkíró azzal vádol még, hogy nem ismerjük a magyar protestantismust mint hazánk történetének nagyfontosságú közművelődési tényezőjét. De ismerjük ám, hanem azt meg nem foghatjuk, hogy az a protestantismus, mely a haladást életelemének tekinti, s annak minden alakját szívesen veszi föl magába, politikai tekintetben ép oly conservatív s a modern állameszme fejlődését teljesen figyelmen kívül hagyja. Mások voltak a viszonyok akkor, mikor a protestáns egyház egymaga volt a szirt, melyen az absolutismus hullámai megtörttek. Ma már e szerepét lassanként leteheti; hazánk szentesített alkotmánya képezi legerősebb biztosítékát nemzetlétünknek, melynek megszilárdításához a magyar protestantismus nagy részben járulhat, más új utakon, hol, mint a népnevelésnél például az állam is rászorulna támogatására. Akkor bizonyos theokratikus elméletek is nagyban kedveztek a protestantismus függetlenségi törekvéseinek, ma azok nagyobbára elavultak s különösen a mi közoktatási állapotainkat illeti, azok — fájdalom — Európa minden modern államának méltó gúnyjával, szolgálhatnak ma, s ebben, ismerjük el, nem kis része van a felekezeti chauvinismusnak és autonomikus viselkedésnek. A magyar protestantismus kötelessége megóvni kiváltságait; jól teszi ha gondoskodik a jogvédelem eszközeiről, mint ezt első cikkünkben szakavatott toll fejtegeti épen; de kötelessége másfelől mint állami testület is számot vetni magával, mi megy, mi nem.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

Az urvacsorai növendékek.

(NATTVARDSBARNEN.)

TEGNÉR IZAIAS IDYLLJE · SVÉDBÖL FORDITÁ GYÖRY VILMOS.

(Vége.)

„Im, az apák hite s ezt az Apostolok ajka tanitá,
S erre kereszteltettetek általam, ott pihenők még
Édes anyátok ölen közelebb a menny kapujához.
Szunnyadozókul emelt akkor kebelére az egyház;
Ébren vagytok már, teljes sugarával özőnlík
Rátok az égből a fény, s ifjúságtok küszöbén ma
Újra szabaddá tesz választani, vallani nyíltan;
Kényszert nem gyakorol, meggyőződést követel csak.
Most van a próbanap, életek fordúlati pontja,

Magva jövődőknek; most röppen el ajkaitokról

A lekötő szó: fontoljátok jól meg a választ!

Senki ne higye: kijátsza csalárdul a lelki tanítót;

Éles az ő szeme most, — és átkot hord a hazugság!

Élete utját senki ne kezdje csalárd hazudással.

Hall e sereg; testvér, szüle, mind a mi szent s becses itt lenni

Mind tanuképen vesz körül — és le — reátok a napból

Néz az örök író, mellette fen angyalok állnak

Lángbetűvel rovók fel örök lapokon fogadástok.

Hiszték-e hát Istenbe', teremő égi Atyában?

Megváltó Fiuban s Lélekben, mint kibén egygyek?

Szentül ígértek-é, hogy hűn szeretenditek Istent,

Jobban e porföldnél, s testvérül az embereket mind?

Szentül ígértek-é, hogy e hitbe' megálltok erősen,

Folytatás a mellékleten.

■ Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 21. számához. ■

A szeretetnek ez égi hitében, s érjen akár mi
 Túrni, remélni, bocsátani készek s járnak az Urban?
 Isten s ember előtt megigéritek ezt? — Teli hanggal
 Mondtak „igen“-t a fiúk, és sugva „igen“-t a leánykák.
 Ekkor eloszlok a lelkész arczárul a felleg
 Dörgésével együtt s nyájasb lón hangja, oly enyhe
 Mint fuvalom vagy a hárfák a babylóni vizeknél.
 „Így, üdvözlek hát, örökössei égi javaknak,
 Már nem gyermekek, ámde fi- és nővérim a hitben;
 S mégis, mért ne azok? Hisz' gyermekeké a menyország.
 Gyermekek itt mi a földön, atyánk pedig ott fen az égben,
 Házát kormányzó, büntetve, bocsátva viszontag,
 Emberi éltünk képe ez; Isten ígéje így oktat.
 Boldogok, a kik az Isten előtt tiszták, s ez a tiszta
 Ártatlanság a hit alapja, ez égi szülötté;
 Férfi-erő s ártatlan gyermeki büntelen érzés,
 Ez feje a tudománynak, a mellyet az isteni mester
 Hirdete s a melyért szenvedt s meghalt a kereszten.
 Ah! kik a gyermekkor szent menhelyiből ma az évek
 Hús völgyébe alászálltok, mélyebbre naponta:
 Oh mi' hamar, mi' hamar vágytok majd vissza fel újra,
 Fénykoronázott halmaihoz, hol mint atya, állott
 A feddés, s a bocsánat — anyának hordva alakját —
 Csókra kezét nyujtá s felmentve lón a szerető szív,
 Életetek játék s kezetek nyúlt égi virágért.
 Túl vagyok én immár a hetvenen; Istenem osztott
 Bút s örömet, de az élet legszebb perczei még is
 — Nézzek jól a szemökbe, felismerem őket azonnal
 Régi barátokként — azok a gyermekkori évek!
 Oh tartsátok azért vezetőül az életen által
 Mely föl az égre tekint, az imát és véle a szívnek
 Ártatlanságát, jegyesét gyermekkorotoknak.
 Üdvösb országából jött vendég ez, szeretettim,
 Jobbjában lilium; viharos hullámin a létnek
 — Észre se véve a vészt — bizton leng s alszik a gályán.
 Nyugton nézi az emberi sürgést; a sivatagban
 Angyal száll hozzá s szolgál neki; ő maga nem tud
 Semmit e fenségéről; de a mig túrik őt utitársul
 Hiven, alázatosan követ; óh el senki ne űzze,
 Isteni küldött ő s az egeknek kulcsai nála.
 Társa a hű ima, mely mindig kész a repülésre
 A föld és ég közt, eme postagalamb az egekhez.
 Számkiüzött s rab lón az öröklét gyermeke, lelkünk,
 Csörgeti is lánczát s lángként a magasba ohajtoz.
 Atyjának számos hajléka busan jut eszébe
 És a szülő haza a hol üdőbb színe volt a virágnak,
 Szébb fény tündöklött s angyal vala társa ha játszó.
 Szűk lesz ilyenkor a föld s fojtó neki, mennyei honvágy
 Kapja meg a vándort, — áhítat a lélek e vágya.
 Ez neve legszebb perczének, s szava ennek: *imádság*.
 Ah! ha a lét végetlen terhei ránk nehezülnek
 És a reményt le a földre s alább, le a sirba taszítják:
 Mily szép ekkor az Istenhez fölseugni: nem űzi
 Ő a panaszlót el, de ad írt, vigaszt, segédelmet.

És még szebb az imádság jó dolgunk idejében,
 Hogyha öröm környez, mert legszebb sorsa a létnek
 Isten trónja előtt térdel, keze hálaímára
 Van kulcsolva s imádjá a jók egyedüli adóját.
 Vagy van e, gyermekeim, jó mit ne az Úr kegye adna?
 A mit az ember bir, a szegény, az mind csak ajándék.
 Porba borúl le azért s úgy imádd. Hat szárnyba borítják
 Annak fénye előtt a szeráfok is arcukat, a ki
 Semmire sem füzé a nagy építéskor a mér-önt.
 Föld tanusítja hatalmát s szól erejéről a menybolt.
 Népek után népek támadnak s hálnak el újra,
 Mint hervadt levelek hullnak le a csillagok égről,
 És egy-egy évezred, kiháló éjjéli ütéssel
 Fekszik lába elé — s ő látja, de nem veszi számba.
 Vajh ki merész, hogy előtte megálljon? Szörnyű a Bíró,
 S a daczoló, ha csak int, — lerogyik, s ha beszél haragában:
 Domb — mint kecske — szökell, s a hegyek — mint őzek —
 ugornak.

Ámde miért rettegnétek ti? A szörnyű boszúló
 Ő szerető Isten, szava nem kelt tűzbe', viharban,
 Sem földrengésben; hanem a susogó fuvalomban.
 Lénye az Istennek szeretet, s ebben gyökeredzik
 Még a teremtés is; gyermekként nyugszik ölében
 Annyi ezernyi világ, s csak ezért alkotta meg őket.
 Érzeni és viszonzni szerelmet, ezért lehélő csak
 Lelkit az alvó porba; felőbredt ez s kebelére
 Téve kezét érzé: szíve hő a mennyei lángtól.
 Éltünk lélekzése e láng, soha, oh so'se oltsd el!
 A szeretés élet, de halál a gyűlölet. Isten
 Hívebben szeretett minket mint földi szüléink,
 Mert, hogy az üdv a miénk legyen, értünk adta egyetlen
 Drága fiát. Ki, midőn a halálra fejét oda hajtá,
 A szeretet vigan ünneplé fényes diadalmát;
 Bé volt töltve az áldozat. A templomban a kárpit
 Hirtelen ekkor meghasadott, mely a földet a mennytől
 Eddigél megválasztá. Kijövének a sirból
 A holtak s halkan susogák halavány ajakokkal
 Azt az elébb csak sejtett szót, a mely a teremtés
 Nagy rejtélye. kibékülés! Oly mély ez, a millyen
 A szeretet, s a kibékülés maga is szeretet már.
 Földi halandók sarja, szeresd hát égi atyádat,
 Tedd mit a szent rendel, s nem félelem, ám szeretetből.
 Szolgatulajdon a félelem, a szerető szív, az enged.
 Légy te tökéletes Isten előtt s csak a szeretet ilyen.
 Hogyha az Istent, a mint kell, szereted, szereted már
 Embertársadat is. Csak egyetlen nap van az égen,
 Így szeretet sincs több. S nem hord-é isteni jelvényt
 Mindenik emberi lény arczán? S nem látod-e rajta,
 Hogy veled egy eredetre? Nem úgy tévelyg-e hajója
 Mint a tiéd, idegen vizeken, s nem-e ép az a csillag
 Hű vezetőd neked is? S te gyűlölnéd mégis a testvért?
 Ő ha gyűlöl: te bocsáss neki meg. Mily szép, az öröklét
 Nyelvéből legalább egy szót eltudni rebegni,
 És e mennyei szót a föld így mondja: **bocsánat!**

Ismered őt, ki halántékán a tövis koronával
 Kész vala adni bocsánatot és buzgón könyörögni
 Ellenségei — és hóhéraiért? Ha előtted
 Ismeretes, s ha nevét vallod: példája szerint tégy.
 Rosszul a testvérről ne ítélj; nézd el ha hibázott,
 Mentsd meg a tévelygőt: ama jó, ama mennyei pásztor
 Ő is az eltévedt bárányt fölvette ölébe
 S visszavivé anyjához. A hű szeretet műve volt ez,
 Drága gyümölcséről ismerhetjük meg ez érzést,
 Égi atyánkban ez a szeretet mindenkire áldás,
 A míg az emberi szívé egy végnélküli sóhaj,
 Mely eped és tűr, és szenved s még akkor is örvend,
 Érti a fájdalmat s mosolyog, bár könny ragyog arczán.
 Földi jutalma: **remény**. Ez a nyájas képű reménység
 Megteszi a mit tud; fel az égre mutat szakadatlan,
 Hívón vágja belé a sir fenekébe a horgonyt,
 S néma homályában költ egy szebb, drága világot,
 Fénytelen árnyjátékot bár, de azért szeretettet.
 Ingadozó ígérete támasza volt a mienknél
 Sok jobb kornak is, a mely nem birt mást a reménynél.
 Áldja tehát ajakunk hiven Istent, a ki minékünk
 Többet adott, mert fénynyé lőn a remény szemeinkben,
 Nem tapogat többé a sötétbe', hit az, bizonyosság.
 A hit, e tisztább fényű remény, szeme a szeretetnek.
 A felvagyakozó szív álmait ez magyarázza
 Es látásainak képét márványba kivési.
 Éltünk napja a hit s olyan fény tündökölt arczán,
 Mint Mózes képén, mikor Isten színe előtt állt.
 A nagy egek várát hozzánk ide láncza levonja,
 S mind a tizenkét drága kapúval az új Jeruzsálem
 Fényes aranyfelhőbe borítva a földre alá száll.
 Elragadottan vándorol ebben a hit, szeme szétnéz
 S nem remeg a szárnyas néptől: ő honn van azok közt.
 Légyen azért szeretet s hit kebleitekben, így önkényt
 Jó a cselekvés is, mint nappali fény jön a nappal.
 A helyes, a jó gyermeke; teste az a szeretetnek,
 És valamint a virág élő tavasz: ugy a keresztyén
 Jótett is nem egyéb élő hitnél s szeretetnél.
 Isten színe elé a tett mindenkivel elmegy,
 S nem — minek itt *látszék*, — hanem arról tesz tanuságot
 A mi *valóban volt*. Oh, boldog az a ki nyugodtan
 Hallgathatja bizonyosságát; ő néma e földön
 S csak végül, a halálba' nyílik meg hallgatag ajka.
 Féled-e, mond, a halált? Testvére az a szeretetnek;
 Ikrek ezek s a halál csak a külsőt nézve mogorvább.
 Egy csókot nyom ez a halavanyuló ajakakra
 És veszi a lelket s elszáll vele és szeretettel
 Ringatván karjáu az újabb életre szülöttet,
 Megváltott sarját oda helyzi le atyja elejbe.
 A közelítőnek már én hallom robogását,
 Szárnyait is látom, feketék mint éji sötétség,
 Ámde kicsillagozottak: nem bánt félelem engem.
 Csak szabadulás s irgalom ő, mely néma, s ölében
 Könnyebb lesz hidegült keblem lélekzete. Istent
 Ugy látom meg millyen, sziniői színre, borútól

Megszabadult napként, s diszeit nem egy évezrednek
 A kiket úgy szereték, a hatalmas lelkeket, a kik
 Nálamnál jobbak s nemesebbek; fényesen állnak
 Isten trónja előtt ezek, iltözködve fehérbe,
 Hárfa kezökben, arany, s dicsőnéket énekel ajkuk,
 Mely az egekben költ, nyelvén angyseregeknek.
 Felviszen ő majd titeket is, szeretetteim, egykor,
 Nem feled el senkit; mind légyetek üdvözök akkor!
 Addig is esküőket ne feledjétek s fogadástok,
 Lejletek üdvöt alant s majd fen, nem csüggyve a földön.
 A föld por, — de a menny fény, — s néktek a mennyet
 ajánlám.

S most, szeretet forrása, világ örök Istene hallj meg,
 Hallgasd meg szolgálád, ki egedre bocsátja imáját.
 Trónod elől egykor ne hiányozzék e seregéből
 Egy se, kiket rám bízál; mint atya, hűn szeretém mind.
 Légyenek ők tanuim, hogy az élet utára vezérlém
 Hiven, a mint értém az Igét: ismerjenek ott is
 Újra reám, s a tanítóknak kebelére borulva
 Ez, szent színed elé oda hadd állítsa fel őket
 Mint ma, ilyen tisztákul, bár több próba-kiálltan,
 S ott is örömmel mondhassam majd: „Íme, Atyám, nézd:
 Itt vagyok én s itt gyermekeid, kiket énnekem adtál!“

Sirva beszélt így az agg; most, intésére az ifjak
 Térdre borulva az oltárnál koszorúba fonódtak.
 Térdre borult maga is s olvasta a szent nap imáját,
 Halkan a gyermekek is vele, — végül reszketeg ajkkal
 Mennyei békét hirdete, mind valamennyire áldást.
 Ezzel a máj teendő bé lett volna fejezve;
 Egy hét mulva, vasárnap kelle az ifjúságnak
 A szent asztalhoz járulni az Úrvacsorához.
 Rögtön azonban az agg — mint égből sújtva — megállott,
 Homlokon érintette magát s felnéze; magasztos
 Gondolatok repülének agyán át és szeme fénylett.
 „Egy hét mulva?“ Ki tudja, — talán a sirba' leszek már;
 Vagy valamelyik időnek előtte letört lilionszál
 Hajtja a földre fejét; mért késnének? Itt van az óra,
 Meleg a szív, vetek én, ma kikelnek a mennyei magvak!
 Végzem a kezdettét, s ha hibáztam, az Isten előtt majd
 S a főpásztor előtt felelős én, agg, leszek érte.
 Mondjátok, szeretettim, a menny polgárai immár,
 Készek vagytok-e most felvenni Urunk vacsoráját?
 Hogy mi ez, azt jól tudjátok, meg volt magyarázva:
 Szent jelképe az új frigynek föld és a nagy ér közt,
 És a kibékülés jele. A bűnös ember az Úrtól
 Elszakadott s el lényétől. Elején a napoknak
 Ott történt a tudás fájánál bűnbe esése;
 S az, koronájával ma is ott függ bűne fölött még.
 Gondolatunkban a bűn, a kibékülés meg a szívben.
 Végtelen a büneset, de bocsánata végtelen ép úgy.
 Mert, valameddig az agg ész visszarepülhet a multba,
 S lankadttá fáradt szárnyán a remény a jövőbe:
 Ugy látom, hogy e kettő bennünk mindig együtt jár.
 Bűn ha megérett, megszületik: csendes csöcsömöként
 Szunnyad a szívben a megbékülés s álmodik égről.

Öntudatára nem ébred; olyan mint hangok a húrban,
Zárt lelkek, szabadító újrat várva szünetlen.
Földre ezért szállott a kibékülés fejedelme,
Ő kelté fel az alvót; áll ez most, szeme fénylik
Mint a derült égbolt; és küzd s diadalt nyer a bűnön.
Jött, de dicsőülten felszállott újra a földről,
Ámde a szivből nem — lelkünkben még ma is itt él,
S békít és szeret. A békülés — mint az idő — tart.
Igy ma tehát jeleit, mélyen hódolva vegyétek!
Élte ha nincsen a tárgynak, a jel holt. Nézd ez örök fényt,
Nem vakokért ragyog ez, de a látó szembe' fogamzik.
Nem a kenyérbe' vagy a borban, de a tiszta kebelben
Rejlik benn a bocsánat; a megjavulás akarása,
Ez nemesíti a földi gyümölcsöt mennyei jóvá.
A bűnt ez veszi el s egyedül ez a bűn lakolását.
A szeretet tárt karja, a megbánás mely eseng, sir,
És a megpróbált akarat, melynek szinaranyja
Tisztábban jön elő a lángból, szóval a **megtért**,
Ez nyeri a megbékülés kenyerét s poharát ez.
Ámde a méltatlan ki szivében gyűlöletet hoz,
Embert és Istent ámit: az vétkes az Urnak
Teste s a Megváltó vérének szent kegye ellen.
Kárhozatot s veszedelmet eszik s iszik ajka magának,
A mitül égi Atyánk óvjon meg mindegyikünket.
Készek vagytok-e hát, szeretettim, a szent lakomára?
Kérdte megindultan s a sereg rámondta azonnal
Felzokogó „igen“-ét. Ima-elmondás követé ezt
S a szerzési Igék; rázúdul az orgona s ének:
„Isten szent Báránya, ki elvette bűneinket,
Hallgass meg s áraszd ránk békéd s drága kegyelmed.“
Ekkor az agg remegőn, s az egek gyöngyével a szemben,
Tölte kehelyt s tányért s oszlá a titokszerű étket,
Oh, nekem ugy látszik most, mintha a dél sugarában
Isten még ragyogóbban nézne az ablakon át be,
Kivül a fák a zöld koronát mélyebbre lehajtak,
S megzizzenne magátul a fű valamennyi sir ormán.
A tanulókon meg (jól láttam s ismerem) üdvnek
Szent borzalma futott át megjejesült ereikben.
A viruló föld oltárként állt diszben előttök,
És az eget nyílnak láták mint egykoron István.
Fény sugarában az Úr ott van s ott szent fia, jobbján;
Hárfák zengnek alább s bíbor szárnyat lebegetve,
Fényes arany felhőn testvérileg angyalok intnek.
Ezzel a lelkész tiszte bevégeződött; szemekben
És sziveikben a menyeyel, most felkeltek az ifjak,
Sirva hajoltak alá csókolni kezét az öregnek.
Ez pedig ellágyult szívére voná valamennyit,
S áldva helyezte kezét majd üdvvel tölt kebelére,
Majd meg fürtkörözött ártatlan homlokaikra.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1879 május 24.

— Összes hátrálékosaink számára a lapunk közelebbi számában jelzett elősmervények mai számunkhoz mellékelve küldetnek szét. Hátrálé-

kosainkat ismételve kérjük, sziveskedjenek postafordultával visszaküldeni az elősmervényeket aláírva s megjelölve az időpontot, midőn hátrálékaikat törlesztik. A kiadóhivatal.

— A főt. püspök ur a szombat reggeli vonattal M.-Ujvárra utazott, ottani egyházközségünk új templomát felszentelendő. Értesülésünk szerint a főt. püspök ur mond felszentelő könyörgést s áldást. Az ily alkalommal szokásos többi vallásos actusokat (egyházi beszéd tartása, urvacsoraszítés, esketés, keresztelezés, berekesztő könyörgés), dr. Bartok György, dr. Kovács Ödön, Barabás József, egerbegyi pap s Földes György, a helybeli lelkész, végzendik.

— A kolozsvári egyetem iránt nagy elősmérést tanusított a m. kir. természettudományi társulat, a midőn idei nagy-gyűlésén egyetemünk két növendékének adott tudományos megbízást; egyiket dr. Dezső Bélának, kire, 1500 frt tiszteletdíj mellett, a magyar partvidéki szivacsok élet-tani leírását bizta, a másikat pedig Tömösvári Ödönnek, kit, 600 frt tiszteletdíj mellett, a magyarországi soklábuak természetrajzának megírásával bizott meg. Dr. Dezső Béla, az állattanári tanszék volt tanár-segége, jelenleg állami ösztöndíjon külföldön utazik tudományos czélokból, Tömösvári Ödön pedig a kolozsvári tanár-képezde másodéves növendéke s ránk, erdélyrészi reformátusokra nézve, annál örvendetesebb e kitüntetés, mert dr. Dezső Béla marosvásárhelyi, Tömösvári Ödön pedig kolozsvári főtanodánknak volt kitűnő növendéke. A miniszter „pontozatai“ „némely“ protestans tanodát, „asylum asinorum“ névvel tisztelt meg; úgy látjuk e név nem a mi tanodáinkat illeti.

— A vallás és közoktatásügyi miniszter ur a zso-boki törvénytelen áttérések tárgyában tett panaszos följelentés nyomán egy vegyes nyomozó bizottság kiszállását rendelte el. E bizottság háromtagu lesz, kik közül egyet Kolozsmegye törvényhatósága, egyet a reformatus s egyet a rom. kath. püspök ur nevez ki. A bizottság föladata leendő az áttérést szabályzó országos törvény szabványainak szigorú szemmel tartása mellett az összes érdekltek kihallgatásáról s általában az egész ügy állásáról részletes jegyzőkönyv fölvétele.

— Az áldozatkészség meglepő szép jelét tanusíták egyházközségünk hivei. Népiskoláink fentartására azon buzgósággal adakoztak, melyben veté reményét a múlt év július 21-én hozott határozata alkalmával helybeli egyházunk képviselői közgyűlése, midőn a városban az iskolák felsegélésére gyűjtés megindítása mondatván ki, kebeléből husz, erre nemes ügybuzgóságból vállalkozott tagját küldötte ki. A gyűjtőbizottság gyűjtő-párookra oszolva a város tizedeit sorba járván, a gyűjtést szorgalmasan végrehajtá és a gyűjtés eredményéről folyó hó 18-án nyújtá be jelentését. A jelentés szerint, melyet dr. Jenei Viktor, mint elnök, Hegedüs István, mint jegyző irtak alá, az eredmény a következő: Begyűlt: 1) a Toth Tamás és Kilin Mihály ivén a külközép tizedből készpénzben 21 frt 75 kr. 2) Békéssy Károly és Szentpétery Gábor ivén a kétvízközi tizedből, készpénzben 40 frt, ígértben 4 frt 20 kr. 3) Szász Lajos és Hajdu János ivén a hidelvei tized egyik feléből készpénzben 36 frt 96 kr, ígértben 16 frt 20 kr. 4) Horepei Ger-

gely és Biró Mihály ivén a hidelvei tized másik feléből készpénzben 46 frt 15 kr, ígéletben 4 frt 10 kr. 5) Szabó Sámuel és Kiss Sándor ivén a belmagyarutczai tizedből készpénzben 78 frt. 6) Baló Sándor és ifj. Tárkányi György ivén a külmagyarutczai tizedből készpénzben 74 frt 60 kr. 7) Herepei Gergely és Balla László ivén a belszen és külszen tizedből készpénzben 158 frt 82 kr, ígéletben 35 frt 70 kr. 8) Dr. Jenei Viktor és Gotthard József ivén a külmonostor tizedből készpénzben 103 frt 50 kr, ígéletben 20 frt 50 kr. 9) Szász Béla és Bónis István ivén a belmonostor tizedből készpénzben 53 frt 30 kr, ígéletben 8 frt. 10) Dávid Antal és Parádi Kálmán ivén az óvári tizedből készpénzben 21 frt. 11) Vasúti szolgálatnál alkalmazott hitsorsosaink a Herepei Gergely és Biró Mihály ivén adakoztak 25 frtot. 12) Geréb Márton és Hegedüs István ivén a belközép tizedből készpénzben 118 frt 60 kr és egy darab es. k. arany, ígéletben 9 frt. Összesen 777 frt 68 kr és egy arany készpénzben, 97 frt 70 kr ígéletben. A gyűjtés egy pár tizedben még nincs teljesen bofejezve, tehát e tekintélyes szép összeg még növekedni fog. A gyűjtő-bizottság jelentése meleg hangon ajánlta a kebli egyház-tanácsnak, hogy az adakozók nevei kinyomatva az illetők közt osztassanak ki, a gyűjtés jövőre is hasonló módon és lehető legnagyobb eréllyel folytatódjék, hogy ezáltal felekezeti népiskoláink a kor színvonalára emeltessenek, az áldozatkészség a jövő építésére, istenországa legféltettebb csemetéinek minél gondosabb ápolására ébren tartassék, a protestáns önállóság megbecsülése az áldozatok arányában fokoztassék. Az ígéletben tett adakozások felhajtása az egyházfiakra lön bizva. A kebli egyház-tanács a jelentést lelkesen fogadta, a gyűjtőknek köszönetét fejezte ki. Mi, kik e jelenet tanúi valánk, azon emelő tudattal távozzunk, hogy míg az áldozatkészség ez élénk forrása kiapadhatatlanul tovább buzog a mustármag terepelyes fává fejlődése biztosítva van. Adja isten!

— *Tabula cerata.* A „Századok“ legutóbbi füzeté a következőket írja: „A porosz királyi Akadémia által kiadott Corpus Inscriptionum Latinarum III. kötet 2-ik részében közölve vannak az eddig feltalált Tabulae Ceratae. A XIII.: Cautio Societatis a 950. s 951. lapon közölve. Mind a többinél, ennél is előre van bocsátva, hogy az illető tárgy hol őriztetik? a 167. d. Mart. 28. Extat Berolini. Triptichi, quod fuit tabulae prima et secunda m.O. 162 ad O. O. 85. Repertae sunt Verespataki a 1855. in monte Letty in fodinis S. Catharinae. Deinde a. 1858. vidi eas Nagy-Enyedi in museo collegii reformati. Nuper eadem emit museum Berolinense. — Hogyan került ez a nagybecsű római régiség Berlinbe? Tudakozódásunkra azt a választ nyertük, hogy egy nagy-enyedi történet-tanár régi pénzéért cserélte el, mellyel az enyedi numismatica collectio alapját vetette meg. Valóban kíváncsiak volnánk tudni, hogy micsoda pénzgyűjtemény lehet az, mely fölér a szegényenél, hogy Bethlen Gábor híres iskolája egy ilyen nevezetes dolgot, mint a tabulae ceratae nem tudott megbecsülni. Ugyanezen munka 953-ik lapja szerint egy másik tábla 1857-ben „fuit Nagy-Enyedi in museo collegii reformati.“ Kérdés ott van-e most? S

ha ott van, biztosítva van-e ott maradása? Erdélyben általánosan beszélnek, hogy talán még e század elején az unit. collegiumból egy hasonló tábla Angliába került, egy megvesztégetett tanuló vitte volna oda. Ha ez az eset igaz, ha a prot iskolák gyűjteményei ilyen eshetőségeknek vannak kitéve, nem volna-e helyesebb az ezen gyűjteményekben őrzött nagyobb ritkaságokat az Erdélyi vagy a Nemzeti Múzeumban elhelyezni? Mert minden hasonló könyelmű sáfárkodásért a bélyeget az egész nemzetre szokták sütni — attól pedig jó volna megkiméltetnünk. Akadhat más történet-tanár is, ki azt fogja gondolni, hogy annál a piszkos viaszlapnál egy pár fényes aranyérem többet ér; épen azért jó lesz az ilyen kinceseket biztos helyre tenni.“ A mi e közlemény ránk, erdélyrészi reformatusokra, vonatkozó megjegyzéseit illeti: olvasóink tudják, hogy épen ig. tanácsunk volt, hónapokkal ezelőtt, ez ügy földerítője s ig. tanácsi referendánk ismételve föltüntettek az ügy különböző stadiumait. A tárgyalás még folyamatban van; a n.-enyedi tanoda Előjárósága a napokban felküldötte az erre vonatkozó adatokat. Az ig. tanács bizonynyal megteendi a magáét, hogy a „Századok“ valóban méltó megrovása tárgytalanná váljék.

— *Papválasztások.* Kis Albert, kémeri lelkészt a sz.-szolnoki egyházmegyéből az ilyofalvi, — Páll Lajos, posalakai lelkészt, a bihari egyházmegyéből, a bőzödi egyházközség papjává választotta.

HIVATALOS RÉSZ.

Az „Erd. prot. Közl.“ t. szerkesztőségének. 600.—1879.

Igazgató tanácsunk, a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága folyó évi 10453. sz. leirata folytán az „Erdélyi protestáns Közlöny“-ben közzététel végett értesíti a t. szerkesztőséget, hogy a Vagner Ede által szerkesztett és 1857-ben Prágában kiadott „Monarstol Rakouske „Osztárak birodalom“ valamint „Europa“ című térképek nem különben az Issleib Vilmos által szerkesztett „Neuester Schulatlas“ Gota 1875, s végre a Kozenn B. által szerkesztett „Geografischer Schulatlas“ Wien und Olmütz 1867 című művek behatóan megvizsgáltatván olyanoknak találtattak, melyeknek felosztása hazánk közjogi és tényleges állapotával merén ellenkezik: miért is nevezett földrajzi taneszközök az összes magyarországi iskolák használatából szigoruan kitiltattak.

Az erdélyi ev ref. áll. ig. tanácstól,

Kolozsvártt, 1879. május 13-án.

Nagy Péter,
elnök.

Bodor Antal,
titkár.

A szerkesztő postája.

Egy már nem ifju marosi papnak. Az igazolást vettük, de csak jövő számunkban adhatjuk, az utólag kívánt változtatásokkal.

Földes György, kolléga urnak, M.-Ujvártt. Szivoskedjék a templomszentelés folyamáról tudósítást küldeni a jövő hét első napjaiban Felette sajnálom, hogy hivatalos teendőim miatt a szives meghívásnak nem tehetek eleget.